

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ "ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ"
ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: *«Οι έρευνες για τη βία στο ελληνικό ποδόσφαιρο. Μεθοδολογικοί και επιστημολογικοί προσανατολισμοί»*

Όνομα: Χαμαλέλη Αικατερίνη

Α.Μ. : 3214Μ009

Επιβλεπούσα Καθηγήτρια: Καθ.Λαμπροπούλου Έφη

Μέλη: 1.Καθ.Γρ.Λάζος
2.Δρ.Ιω.Τσιγκανου

Ιανουάριος 2017

Περιεχόμενα

Πρώτο Κεφάλαιο	4
1. Χουλγκανισμός στο ποδόσφαιρο	4
Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις και τα όριά τους	7
α) Μαρξιστικές προσεγγίσεις	7
β) Η πολιτισμική προσέγγιση	8
γ) Η μεταμοντέρνα προσέγγιση	9
2. Ιστορία του ελληνικού ποδοσφαίρου	11
Συμβολή των Ολυμπιακών αγώνων 1896 και Μεσοολυμπιακών 1906	12
3. Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία	13
4. Ελληνικό Ποδόσφαιρο	14
Α' Εθνική κατηγορία	14
Β' Εθνική κατηγορία	15
Γ' Εθνική κατηγορία	15
Δ' Εθνική κατηγορία	15
Θύρες ποδοσφαίρου	16
2ο Κεφάλαιο	19
1. Ποσοτικές Μέθοδοι	20
2. Ποιοτικές Μέθοδοι	21
3. Πρώτη έρευνα <i>Το φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας στην Ελλάδα (1974-2004)</i>	22
Εισαγωγικά για τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου	27
Δεύτερη έρευνα <i>Βία στα Γήπεδα: Μεταξύ Θεωρίας και Πραγματικότητας</i>	29
Εισαγωγικά για τη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης	33
Εισαγωγικά της δειγματοληπτικής μεθόδου	37
Τρίτη έρευνα <i>Αποκλίνουσα συμπεριφορά των θεατών του ελληνικού ποδοσφαίρου</i>	38
Συνέντευξη βάθους	40

Τρίτο Κεφάλαιο	41
1. Φυσική βία (περιστατικά από τον Τύπο)	41
2. Λεκτική βία (συνθήματα)	53
Τέταρτο Κεφάλαιο	60
1. Συνέντευξη Π.Α. & Δ.Κ.	61
2. Συνέντευξη Κ.Ζ.	70
3. Συνέντευξη Α.Π.	75
4. Συνέντευξη Θ.Α.	82
Συμπεράσματα συνεντεύξεων	87
Βιβλιογραφία	88

Πρώτο Κεφάλαιο

1. Χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο

Χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο σύμφωνα με το BBC είναι¹ η απείθαρχη, βίαιη και καταστροφική συμπεριφορά από υπερβάλλοντα ζήλο των φιλάθλων ποδοσφαιρικών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των διαπληκτισμών, βανδαλισμών αλλά και εκφοβισμών.

Ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός κατά κανόνα συνεπάγεται σύγκρουση μεταξύ ομάδων οπαδών, συχνά γνωστών ως «φίρμες ποδοσφαίρου» (ο όρος προέρχεται από τη βρετανική και σημαίνει εγκληματική συμμορία), που σχηματίζεται με συγκεκριμένο σκοπό να εκφοβίσει και φυσικά επιτίθεται σε οπαδούς των άλλων ομάδων. Άλλοι όροι που χρησιμοποιούνται συνήθως σε σχέση με συμμορίες χούλιγκαν περιλαμβάνουν τους χαρακτηρισμούς «στρατό», «αγόρια», «έκτακτοι», και το «πλήρωμα». Ορισμένοι σύλλογοι έχουν μακροχρόνιες αντιπαλότητες με άλλους συλλόγους (συνήθως, αλλά όχι πάντα, γεωγραφικά κοντά) και τα επεισόδια του χουλιγκανισμού που προκύπτουν στους μεταξύ τους αγώνες (μερικές φορές ονομάζονται τοπικά ντέρμπι) είναι πιθανό να είναι πιο σοβαρά.

Η σύγκρουση μπορεί να λάβει χώρα πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά τους αγώνες. Οι συμμετέχοντες επιλέγουν συχνά τοποθεσίες μακριά από στάδια ώστε να αποφύγουν τη σύλληψη από την αστυνομία, αλλά η σύγκρουση μπορεί να ξεσπάσει αυθόρμητα μέσα στο γήπεδο ή στους γύρω δρόμους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ενδέχεται να σημειωθούν καταστροφές προσώπων καταστημάτων, πυρπόληση κάδων απορριμμάτων,² και τα αυτοκίνητα της αστυνομίας να ανατραπούν. Σε ακραίες περιπτώσεις, χούλιγκαν, αστυνομικοί, αλλά και παρευρισκόμενοι έχουν σκοτωθεί, όπου παρενέβησαν MAT με δακρυγόνα, αστυνομικούς σκύλους, τεθωρακισμένα οχήματα και κανόνια νερού³. Στην υποκινούμενη βία από χούλιγκαν έχουν δοθεί προσωνύμια όπως το "aggro" (σύντομο για "επιδείνωση") και "bonner" (η προφορά Cockney του "ενοχλώ", δηλαδή το πρόβλημα).

Οι χούλιγκαν που μπορούν να αντέξουν οικονομικά, και να διαθέσουν το χρόνο και τα χρήματα που χρειάζονται, ακολουθούν την εθνική ομάδα στα ταξίδια τους, σε εκτός έδρας αγώνες και συμμετέχουν σε βίαιες συγκρούσεις εναντίον των χούλιγκαν των γηπεδούχων. Μπορούν επίσης να εμπλακούν σε ταραχές που επιπλέον αφορούν το ευρύ κοινό. Αν και δεν υπάρχουν «φίρμες» χούλιγκαν σε εθνικό επίπεδο, εκείνοι οι χούλιγκαν που υποστηρίζουν την εθνική ομάδα μπορούν να χρησιμοποιήσουν ένα συλλογικό όνομα που να δείχνει την αφοσίωση τους.

¹

http://news.bbc.co.uk/cbbcnews/hi/find_out/guides/sport/international_football/newsid_3089000/3_089728.stm

² <https://prezi.com/wo58dcojinx9/soccer-hooliganism-or-hools/>

³ <http://www.soccerphile.com/soccerphile/news/balkans-soccer/football-war.html>

Ο Ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών, συμπεριλαμβανομένων:

- ◆ χλευασμό, π.χ. από ψαλμωδίες οπαδικών συνθημάτων, μερικές φορές άσεμνων
- ◆ φτύσιμο
- ◆ άοπλη πάλη
- ◆ ρίψη αντικειμένων στον αγωνιστικό χώρο, είτε για να βλάψουν τους παίκτες και τους υπευθύνους είτε ως προσβλητική χειρονομία
- ◆ ρίψη αντικειμένων σε υποστηρικτές αντίθετης ομάδας, συμπεριλαμβανομένων πετρών, τούβλων, φωτοβολίδων και μολότοφ⁴
- ◆ η χρήση όπλων, συμπεριλαμβανομένων των αθλητικών ροπάλων, γυάλινων μπουκαλιών, πετρών, μαχαιριών και πυροβόλων όπλων.
- ◆ άτακτη συμπεριφορά του πλήθους, όπως η ώθηση, η οποία μπορεί να προκαλέσει σημαντικές φθορές στο γήπεδο, όπως κατάρρευση φραχτών και τοίχων. Παρόμοια αποτελέσματα μπορούν να συμβούν, όταν πλήθη νομοταγών πολιτών προσπαθήσουν να ξεφύγουν από τις ταραχές που προκαλούνται από χούλιγκαν⁵.

Τι είναι ο χουλιγκανισμός σύμφωνα με τις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις

Στις κοινωνικές επιστήμες, ο όρος «βία του αθλητισμού» και «βία συνδεδεμένη με το ποδόσφαιρο», συχνά χρησιμοποιούνται ως όροι «ομπρέλα», ώστε να διευκολυνθεί η κατάταξη των διάφορων τύπων βίας που συναντούνται στο πλαίσιο του αθλητισμού, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Spaij (2006). Οι διάφοροι τύποι βίας αυτοί όμως, διακρίνονται για την ετερογένεια τους και χρειάζονται έναν περισσότερο ακριβή ορισμό. Όταν αναφερόμαστε σε «βία συνδεδεμένη με το ποδόσφαιρο», χρειάζεται να διακρίνουμε μεταξύ της βίαιης συμπεριφοράς των παικτών που λαμβάνει χώρα στο γήπεδο και της βίας που προκαλείται από τους θεατές, εκτός γηπέδου. Βέβαια, οι δυο μορφές βίας χρειάζονται διαφορετικές εξηγήσεις η κάθε μία, αλλά έχουν υπάρξει φορές που έχουν ταυτιστεί, για παράδειγμα, μπορούμε να βρούμε οκ ολίγα περιστατικά βίας εκτός γηπέδου, που είχαν αφορμή τη βία εντός του αθλητικού χώρου.

Όμως, ακόμα και εάν διακρίνουμε τα είδη της βίας των παικτών ενάντια στους παίκτες της αντίπαλης ομάδας και των θεατών μεταξύ τους- δεν σημαίνει πως δεν έχουμε και άλλους προβληματισμούς πάνω στην έννοια της «βίας του ποδοσφαίρου». Η βία των θεατών μπορεί να διακριθεί σε πάρα πολλά είδη βίαιων συμπεριφορών. Ο Elias (1971) υποστήριξε πως η βία των θεατών θα πρέπει να θεωρείται εγγενές χαρακτηριστικό του σύγχρονου ποδοσφαίρου, από τη στιγμή της δημιουργίας του, το

⁴ <http://www.dw.com/en/german-hooligans-make-mark-in-bratislava/a-1701053>

⁵ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1094303.stm>

δέκατο ένατο αιώνα στην Αγγλία. Ένα κάποιο επίπεδο βίας των θεατών παρά τις όποιες διακυμάνσεις του, μπορεί να βρεθεί σε κάθε χρονική περίοδο της ιστορίας του αθλήματος.

Ο Spraij επισημαίνει πως δεν υπάρχει σαφής ορισμός του «ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού». Είναι μια έννοια που στερείται νομικού ορισμού και χρησιμοποιείται για να καλύψει μια πλειάδα άνομων συμπεριφορών, που είναι συνδεδεμένες άμεσα ή έμμεσα με το άθλημα του ποδοσφαίρου (Dunning, 2000: 142, Williams, 2001a: 1). Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης, το 2012, σχετικά με τον χουλιγκανισμό του ποδοσφαίρου στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η έκθεση αυτή, χρησιμοποιεί ως όρος «ομπρέλα», όπως αναφέραμε και παραπάνω, ώστε να συγκεντρωθούν ετερόκλητες πράξεις βίας που λαμβάνουν χώρο στο πλαίσιο του ποδοσφαίρου. Αυτές περιλαμβάνουν από την βία κατά των προσώπων, τις υλικές ζημιές, τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών μέχρι την παράνομη μεταπώληση των εισιτηρίων στη μαύρη αγορά.

Υπάρχουν και πολλοί άλλοι μελετητές που αναγνωρίζουν τα προβλήματα της οριοθέτησης του φαινομένου του «ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού», όπως ο Frosdick και ο Marsh (2005: 27-29), όμως δεν διακινδυνεύουν να διατυπώσουν έναν δικό τους ορισμό του συγκεκριμένου προβλήματος στα έργα τους.

Έτσι, μπορούμε να πούμε πως ο «ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός» είναι ένας γενικός ορισμός των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και όχι μια κοινωνιολογική επιστημονική έννοια. Ο χουλιγκανισμός του ποδοσφαίρου χρησιμοποιείται ώστε να διακριθούν άτυπα οι ζημιόγones πράξεις των οπαδών προς το κοινωνικό σύνολο.

Ένας ακόμη διαχωρισμός μπορεί να γίνει μεταξύ των αυθόρμητων περιστατικών βίας που προκαλούνται από απλούς θεατές του ποδοσφαίρου, σε σχέση με τα περιστατικά εκείνα που προκαλούνται από τους συνδέσμους οργανωμένων οπαδών, με αποδέκτες συνήθως οργανωμένους οπαδούς άλλων ομάδων. (Spraij, 2005b : 1, Giulianotti, 2001: 141). Η διάκριση αυτή των αυθόρμητων περιστατικών βίας από τα προσχεδιασμένα, έγινε γνωστή ιστορικά όταν, η βία κατευθύνθηκε από τις επιθέσεις των οπαδών στους διαιτητές και στους παίκτες της αντίπαλης ομάδας, στη βία μεταξύ των ίδιων των οπαδών και εναντίον των αστυνομικών οργάνων (Dunning, 1994: 136).

Ο χουλιγκανισμός του ποδοσφαίρου μπορούμε να πούμε πως ορίζεται εδώ ως η βία των οργανωμένων οπαδών του αθλήματος, εναντίον των οπαδών των αντιπάλων ομάδων. Όπως, καταλαβαίνουμε για να επιβιώσει το φαινόμενο αυτό χρειάζεται πάντα να υπάρχει μια αντίπαλη ομάδα. Ο σύγχρονος ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός, προέρχεται από τις βίαιες συγκρούσεις των νεαρών ατόμων μεταξύ τους, κάτι που έχει αφετηρία τη δεκαετία του 1960, στην Αγγλία. Κοινωνικοί επιστήμονες έχουν

παρατηρήσει διαφορές στα επεισόδια βίας των θεατών που συντελέστηκαν τη δεκαετία του 1960, σε σχέση με εκείνα που έλαβαν χώρα σε πρότερα χρόνια του αθλήματος, όπως στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του εικοστού. Στο σημείο αυτό αξίζει να παραθέσουμε τα λεγόμενα του Holt:

«Υπάρχουν προφανείς συνέχειες μεταξύ των ιεροτελεστιών της βίας στη σύγχρονη Βρετανία και τις προηγούμενες περιόδους. Όμως, οι συγκεκριμένες μορφές χουλιγκανισμού είναι νέες, τα ποδοσφαιρικά πλήθη δεν διαχωρίζονταν από την ηλικία πριν από τη δεκαετία του 1960. Η νεολαία δεν συναθροιζόταν γύρω από τα μέρη των δικών τους ποδοσφαιρικών συλλόγων, αλλά είχαν μια μεγαλύτερη γεωγραφική περιοχή και την κοινότητα που μοιραζόντουσαν με ηλικιωμένους συγγενείς τους. Όταν υπήρχαν εντάσεις στους ποδοσφαιρικούς αγώνες δεν υπήρχε καμία δραματική κάλυψη από τα ΜΜΕ (1990: 343).»

Η «σύγχρονη» έννοια του όρου του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού, πραγματεύεται την δημιουργία διακριτών υποπολιτισμικών ομάδων οπαδών και την ανάμειξη τους σε περιστατικά φυσικής και συλλογικής βίας συνηθέστερα απέναντι σε συνομηλίκους τους (Giulianotti, 1999: 49, Spaaij, 2005b: 1).

Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις και τα όριά τους

Στην κοινωνιολογική μελέτη του φαινομένου του χουλιγκανισμού, μπορούν να διακριθούν τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις: α) Οι μαρξιστικές προσεγγίσεις από τον Ian Taylor και John Clarke, β) η πολιτισμική προσέγγιση της «Σχολής του Leicester» με εκπρόσωπο τον Eric Dunning, και γ) οι μεταμοντέρνες προσεγγίσεις των Giulianotti και Redhead. Σημειώνεται πως, οι τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις δεν είναι αλληλοαποκλειόμενες και εστιάζονται σε διαφορετικές πτυχές του φαινομένου.

α) Μαρξιστικές προσεγγίσεις

Ο κοινωνιολόγος Ian Taylor, έχει αποδώσει το φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας στις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές στην κοινωνία και στο ίδιο το άθλημα του ποδοσφαίρου. Οι αλλαγές που έχουν προκύψει στο ποδόσφαιρο, ένα άθλημα που παραδοσιακά ανήκε στην εργατική τάξη, έχουν αλλοτριώσει το κοινό που προέρχεται από αυτήν. Το ποδόσφαιρο μέσω της εμπορευματοποίησης του, της διεθνοποίησης και του επαγγελματικού πλέον χαρακτήρα του έχει αποξενώσει το κοινό της εργατικής τάξης, ενώ είναι δημιούργημα της. Η αποξένωση που βιώνουν οι οπαδοί της εργατικής τάξης είναι διπλή, καθώς με τις αλλαγές στην αγορά της εργασίας, αποξενώνονται τμήματα της εργατικής τάξης από το ποδόσφαιρο και αποσυνθέτονται

οι παραδοσιακές κοινότητες της. Ο Ian Taylor υποστήριξε στο έργο του, πως το φαινόμενο του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού, χρειάζεται να ερμηνευθεί ως ένα είδος αντίδρασης των οπαδών της εργατικής τάξης, ως «η δημοκρατική απάντηση από τα καπούλια (μτφ του «gump») μιας υποκουλτούρας ποδοσφαίρου στην μπουρζουαζικοποίηση του παιχνιδιού τους» (Taylor, 1971: 369).

Αντίστοιχη προσέγγιση διατυπώθηκε και από τον John Clarke (1973, 1978), ο οποίος υποστήριξε ότι ο χουλιγκανισμός ως φαινόμενο προέρχεται από τον τρόπο, με τον οποίο αντιδρά το παραδοσιακό άθλημα στην μετατροπή σε επαγγελματικό και τη σύγχρονη παραγωγή θεάματος με επίκεντρο το άθλημα: «είναι μία από τις συνέπειες της μεταβαλλόμενης σχέσης του ακροατηρίου του και του παιχνιδιού» (1978: 50). Ο ερευνητής υποστήριξε πως συγκεκριμένες υποκουλτούρες βοηθούν τους νέους να αντιμετωπίσουν σημαντικά γεγονότα της ζωής τους. Ως παράδειγμα θέτει τις μεταπολεμικές υποκουλτούρες των νέων και τις συμβολικές τους προσπάθειες στην επίλυση υλικών και διαρθρωτικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν. Χαρακτηριστική συμβολική προσπάθεια που αναφέρει είναι η υποκουλτούρα των σκίνχεντ που άκμασε κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970.

Όπως αναφέρει ο Spaij, οι θεωρητικές προσεγγίσεις των Taylor και Clarke, έχουν επικριθεί ως καιροσκοπικές και πως δεν έχουν την κατάλληλη εμπειρική εξακρίβωση. Στην μεταγενέστερη δουλειά του ο Ian Taylor (1982, 1987, 1989, 1991), διατύπωσε μια διαφορετική προσέγγιση του φαινομένου της ποδοσφαιρικής βίας. Σε αναδιατύπωση της προγενέστερης θεωρητικής του προσέγγισης, ισχυρίστηκε πως η άνοδος ενός «νέου» είδους χούλιγκαν, είναι απότοκο της κινητικότητας προς τα επάνω, τμημάτων της αντρικής εργατικής τάξης. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο ερευνητής, τα τμήματα αυτά της εργατικής τάξης ανέβηκαν κοινωνικά από επιχειρηματικές δραστηριότητες. Αυτό το νέο κύμα των χούλιγκαν, λέγεται πως ευθύνεται για ρατσιστικές και ξενοφοβικές πράξεις κάποιων οπαδών Αγγλικών ομάδων σε παιχνίδια εκτός χώρας. (Williams, 1991: 173).

β) Η πολιτισμική προσέγγιση

Ο Eric Dunning και οι συνεργάτες του στο Πανεπιστήμιο του Leicester, διατύπωσαν μια διαφορετική θεωρητική προσέγγιση ως προς το φαινόμενο του χουλιγκανισμού. Η κοινωνιολογική προσέγγιση τους (Dunning et al., 1986; 1988), βασίζεται σε ένα μεγάλο βαθμό στη θεωρία του Norbert Elias, από το έργο του *The Civilizing Process* (1939). Από τις βασικότερες παραδοχές της θεωρίας τους είναι πως η «πολιτισμένη» συμπεριφορά, δεν έχει διεισδύσει σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, στον ίδιο βαθμό και συγκεκριμένα, δεν έχει διεισδύσει πλήρως στα κατώτερα στρώματα της εργατικής τάξης.

Αυτή, η θεωρητική προσέγγιση τους, εξηγεί το φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας, με βάση την κοινωνική δομή και τις σχέσεις που διατηρούν παραδοσιακά τα μέλη των κοινωνικών τάξεων με το άθλημα του ποδοσφαίρου. Ο Dunning και οι συνεργάτες του, θεωρούν τις αναταραχές που λαμβάνουν χώρα στο γήπεδο (εντός και εκτός), μια εκδήλωση ενθουσιασμού, έντασης αλλά και ενίσχυσης του στάτους των ανδρών από τα χαμηλότερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα.

Οι κοινότητες αυτές της εργατικής τάξης τείνουν να έχουν διαφορετικά πρότυπα με εκείνα των ανώτερων κοινωνικών τάξεων, διαφορετικούς κανόνες με τους οποίους ορίζουν τη συμπεριφορά τους και φαίνεται να είναι περισσότερο ανεκτικοί στη χρήση βίας. Αν και σημειώνεται ότι υπάρχουν χούλιγκαν και από άλλες κοινωνικές τάξεις, ο Dunning και οι συνεργάτες του (1986: 240) επισημαίνουν πως οι νέοι της εργατικής τάξης «φαίνεται να είναι οι πιο κεντρικοί και επίμονοι παραβάτες στις πιο σοβαρές μορφές του χουλιγκανισμού στο ποδόσφαιρο».

Η θεωρητική προσέγγιση της «Σχολής του Leicester» πιστεύεται πως είναι η επαρκέστερη όσον αφορά τους λόγους δημιουργίας και της φύσης του χουλιγκανισμού ως φαινομένου (Robson, 2000: 29). Έχει αποτελέσει πρότυπο για πολλούς ερευνητές του τομέα αυτού, για σχεδόν δύο δεκαετίες όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και έχει επαινεθεί για το θεωρητικό της πλαίσιο αλλά και τη μεθοδολογία της (π.χ. King, 2002: 4, Young: 2000: 388). Βέβαια, έχουν υπάρξει και επικριτές της θεωρίας και της μεθοδολογίας που έχουν χρησιμοποιήσει οι εκπρόσωποι της (π.χ. Armstrong, 1998, Armstrong και Harris, 1991, Giulianotti, 1999). Μια κριτική υποστηρίζει ότι αν και υπάρχει μεγάλο ποσοστό γενικότητας στην προσέγγιση τους, έχει μια αίσθηση οικουμενικής εφαρμογής και «αδιάσειστου» (Williams, 1991: 177). Χαρακτηριστικό είναι το σχόλιο του King επί του θέματος «στις λιγότερο κρίσιμες στιγμές της, η προσέγγιση του Dunning τείνει προς την τελεολογία.» (2002: 4)

γ) Η μεταμοντέρνα προσέγγιση

Ο Steve Redhead βασικός εκπρόσωπος αυτής της προσέγγισης υποστηρίζει ότι δεν γίνεται πλέον ο χουλιγκανισμός να εξηγηθεί υπό το πρίσμα του «ηθικού πανικού». Ηθικό πανικό έχουμε όταν ένα πρόσωπο ή μια ομάδα προσώπων χαρακτηρίζεται ως απειλή για την κοινωνία κυρίως από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τα οποία αναλαμβάνουν να «προστατέψουν» τις ηθικές αξίες της. Εν προκειμένω, ο ηθικός πανικός αφορά τους οπαδούς των ομάδων και τα επεισόδια βίας που λαμβάνουν χώρα στο γήπεδο.

Ο Steve Redhead υποστηρίζει πως ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός έχει μετατραπεί σε μια «μετα-κουλτούρα». Δηλαδή, η αρχική περιθωριακή κουλτούρα του

ποδοσφαίρου έχει γίνει νεανική κουλτούρα (pop culture) των νέων. Σε αυτό συνετέλεσε και η κάλυψη που προσφέρουν στο άθλημα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα τελευταία χρόνια. Ο Redhead έχει συσχετίσει τις κουλτούρες των οπαδών των ομάδων με, τις κουλτούρες της δημοφιλούς μουσικής και αναφέρει στο έργο του και τις στιλιστικές διαμάχες των «εκτάκτων» οπαδών, μιας ομάδας οπαδών που εμφανίζεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 μέχρι και σήμερα. Οι «έκτακτοι» ή αλλιώς «casuals», είναι οπαδοί που φορούν επώνυμα και ακριβά ρούχα, ώστε να μην προκαλούν την προσοχή των αστυνομικών δυνάμεων και για να επιβληθούν στους οπαδούς άλλων ομάδων. Οι «έκτακτοι» δεν φορούν τα χρώματα των ομάδων τους και έτσι είναι εύκολο να παρεισφρήσουν σε συνδέσμους αντιπάλων οπαδών ή σε μέρη που συχνάζουν οι αντίπαλοι τους.

Ο Richard Giulianotti (1991, 1994, 1995, 1999) όπως ο Redhead, πιστεύει πως η βία του σύγχρονου ποδοσφαίρου, έχει διαμορφωθεί ως ένα μεταμοντέρνο φαινόμενο. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να αναφέρουμε πως ο μεταμοντερνισμός είναι το κίνημα που ακολούθησε τον μοντερνισμό, ο οποίος ως φιλοσοφικό ρεύμα περιγράφει τις αλλαγές που υφίστανται οι θεσμοί κατά τη μετανεωτερικότητα (Giddens, 1990). Το έργο του Giulianotti επικεντρώνεται κυρίως σε Σκοτσέζους υποστηρικτές ομάδων, αλλά και στους Σκοτσέζους χούλιγκαν. Ισχυρίζεται πως η συμπεριφορά τους βασίζεται σε ιστορικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Συγκεκριμένα, οι Σκοτσέζοι οπαδοί, ειδικά όσοι ακολουθούν στο εξωτερικό τα παιχνίδια της εθνικής τους ομάδας, έχουν δημιουργήσει μια θετική εικόνα για τον εαυτό τους, λόγω της συμπεριφοράς τους, έτσι να διαχωρίζονται όσο είναι δυνατόν από το κακό όνομα που βαρραίνει τους Άγγλους φιλάθλους, οι οποίοι διακρίνονται για τους απειθαρχούς τρόπους τους.

Αντίστοιχη περίπτωση με αυτή των Σκοτσέζων οπαδών είναι και η περίπτωση των Ιρλανδών, που στο EURO του 2012 είχαν τόσο υποδειγματική συμπεριφορά που απέσπασαν βραβείο από την UEFA. Πρόσφατα στο EURO του 2016⁶, άφησαν και πάλι τις καλύτερες εντυπώσεις με μια σειρά αστείων και θετικών πράξεων, όπως για παράδειγμα, να νανουρίζουν μωρό σε τρένο⁷, να μαζεύουν τα σκουπίδια τους⁸ ακόμα και να αποζημιώσουν τον απόντα οδηγό του οχήματος, του οποίου προκάλεσαν μια μικρή υλική ζημία, στριμώχνοντας χρήματα από το τζάμι της πόρτας. Επίσης, επιχείρησαν να διορθώσουν την ζημία οι ίδιοι⁹.

Οι μετα-οπαδοί σύμφωνα με τον Giulianotti, γνωρίζουν την κατασκευασμένη φύση των ποδοσφαιρικών οπαδών και την υπερβολή των μέσων μαζικής ενημέρωσης, έτσι

⁶ http://www.ethnos.gr/diethni/arthro/irlandoi_opadoi_to_antidoto_stin_podosfairiki_bia-64394319/

⁷ <http://www.sport24.gr/football/Euro/Euro2016/irlandoi-opadoi-nanoyrizoyn-mwro-se-treno.4127553.html>

⁸ <http://www.videoman.gr/97676>

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=KHPcg8MeWUQ>

αναδιαμορφώνουν την ίδια τους την ταυτότητα και το πώς τους παρουσιάζουν στα μέσα. Η ανάλυση του Giulianotti, δεν μας επιτρέπει να γνωρίζουμε αν οι μεταμοντέρνες προσεγγίσεις του χουλιγκανισμού θα αντικαταστήσουν τις παραδοσιακές και σύγχρονες μορφές του ή να συνυπάρχουν μεταξύ τους. Επίσης, μην ξεχνάμε ότι οι κουλτούρες των οπαδών διαφοροποιούνται κατά σύνδεσμο και κατά χώρα.

Στην Ελλάδα, μπορούμε να διακρίνουμε έναν συνδυασμό των δύο πρώτων θεωριών. Σύμφωνα με τις μαρξιστικές προσεγγίσεις με εκφραστή τον Ian Taylor, η ποδοσφαιρική βία οφείλεται από τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές στην κοινωνία και στο άθλημα του ποδοσφαίρου. Εκτός από τις οικονομικές αλλαγές που σημειώνονται τα τελευταία χρόνια (από το 2009 έως και σήμερα), υπάρχουν και οι κοινωνικές αλλαγές που έχουν αφετηρία τους την Μεταπολίτευση (1974). Μία άλλη χρήση των οπαδικών συνδέσμων (θυρών) που θα αναλύσουμε εκτενέστερα σε επόμενη υποενότητα, ήταν να βοηθάει μέσω της κοινωνικοποίησης που προσέφερε, νέους που έρχονταν από την επαρχία, σε μεγάλες πόλεις και δεν είχαν κάποιον άλλον να τους βοηθήσει. Έπειτα, θα δούμε και την ταυτότητα του κοινωνικού αμφισβητία που μέσω της ροκ μουσικής και του ποδοσφαίρου κατακρίνει τις κυρίαρχες νόρμες της κοινωνίας. Μπορούμε να διακρίνουμε και την πολιτισμική προσέγγιση (Dunning et al), όμως με κάποιες διαφορές. Η «πολιτισμένη» συμπεριφορά στην Ελλάδα, δεν είναι προνόμιο των ανώτερων τάξεων. Διακρίνουμε την έλλειψη παιδείας στη χώρα σε όλα τα κοινωνικά στρώματα της. Δεν είναι μόνο τα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα εκείνα που βιαιοπραγούν και προκαλούν επεισόδια στο χώρο του γηπέδου, αλλά η γενικότερη έλλειψη παιδείας στον Έλληνα. Μια άποψη που θα μας επιβεβαιώσουν και οι συνεντευξιαζόμενοι στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

2. Ιστορία του ελληνικού ποδοσφαίρου

Η έρευνά μας καταπιάνεται με τις έρευνες του ελληνικού ποδοσφαίρου, οπότε θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούμε στην ιστορική διαδρομή του αθλήματος στη χώρα μας. Το ποδόσφαιρο στην Ελλάδα εμφανίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, στα λιμάνια του Πειραιά και της Πάτρας. Η «ποδοσφαιρίσις», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Γιώργος Γασιός (2015: 230), βγήκε από τη μετάφραση του αγγλικού όρου «football» και άρχισε να γίνεται γνωστή στον ελλαδικό χώρο από τα μέσα του 1890.

Συμβολή των Ολυμπιακών αγώνων 1896 και Μεσοολυμπιακών 1906

Σημαντική ώθηση στην καθιέρωση του ποδοσφαίρου ως αθλήματος έδωσαν οι Ολυμπιακοί αγώνες του 1896. Συγκεκριμένα, η ευτυχής συγκυρία έλαβε χώρα όταν το 1^ο Διεθνές συνέδριο αντιπροσώπων των αθλητικών οργανώσεων, το οποίο τελέστηκε την 23^η Ιουνίου του 1894, δέχτηκε την πρόταση του Δημήτριου Βικέλα ώστε να διεξαχθούν οι πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες στη γενέτειρα των Αρχαίων, την Αθήνα. Ο προκαταρκτικός ολυμπιακός κανονισμός, τον οποίο ψήφισε η νεοσυσταθείσα τότε Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή, περιλάμβανε και το άθλημα του ποδοσφαίρου στα 15 ολυμπιακά αθλήματα, ως μία από τις τρεις «παιδιές», μαζί με την έφιππο σφαίριση και το τέννις.

Δυστυχώς, το ποδόσφαιρο και η έφιππος σφαίριση αντικαταστάθηκαν με κρίκετ και την υδατοσφαίριση, γνωστή πλέον ως «πόλο», αν και ούτε και αυτά τα δύο αθλήματα αναγράφηκαν στο πρόγραμμα των Α' Αγώνων, το οποίο κυκλοφόρησε σε τέσσερις γλώσσες συμπεριλαμβανομένων των ελληνικών την άνοιξη του 1895. Το ποδόσφαιρο εξαιρέθηκε του προγράμματος με απόφαση της ελληνικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων, κατόπιν εισήγησης για τις αθλητικές παιδιές.

Παρ' όλα αυτά, οι ποδοσφαιρικοί κανονισμοί προστέθηκαν στο πρόγραμμα των αγώνων, αφού είχαν επιδείξει ενδιαφέρον για τη συμμετοχή τους τέσσερις αγγλικοί και γαλλικοί σύλλογοι, που όμως δεν έστειλαν αποστολές ομάδων στους Αγώνες. Μπορεί να μην συμμετείχε η «ποδοσφαίρισις» στους Ολυμπιακούς Αγώνες, όμως στα πλαίσια της Μεσοολυμπιάδας του 1906, πραγματοποιήθηκε ποδοσφαιρικός αγώνας στο τότε νεόδμητο Ποδηλατοδρόμιο του Νέου Φαλήρου (το σημερινό Στάδιο Καραϊσκάκη), που λέγεται πως συγκεντρώθηκαν δεκαπέντε χιλιάδες φίλαθλοι για να παρακολουθήσουν τον αγώνα μεταξύ της ελληνικής αντιπροσωπευτικής ομάδας με εκείνη των Δανών. Η ελληνική ομάδα δεν κατάφερε να εκπροσωπήσει επάξια τη χώρα, στην διοργάνωση εκείνη και έτσι, μπορούμε να πούμε πως αποτέλεσε την αφορμή ώστε να αποσχιστούν από τα γυμναστικά σωματεία, όσοι ασχολούνταν ενεργά με το άθλημα του ποδοσφαίρου.

Κατά τον Γασιά (2015: 233), οι αιτίες που χρειάζεται να αναζητηθούν για την αποχώρηση των επαγγελματιών του ποδοσφαίρου από τα γυμναστικά σωματεία, βρίσκονταν στις αντιδράσεις των γυμναστών για τις προκηρύξεις σχολικών αγώνων ποδοσφαίρου, υποστηρίζοντας την καταστροφή «που επιφέρει το ποδόσφαιρον εις τον οργανισμόν...», και στην πραγματικότητα όμως αισθάνονταν να απειλείται η ηγεμονική τους θέση στον τομέα άθλησης της χώρας από τους νέους «εισβολείς».

Τον Οκτώβριο του 1906, ο Παναγής Βρυώνης, ο οποίος είχε γνωρίσει τη μαγεία του ποδοσφαίρου από τις σπουδές του στην πόλη της Γενεύης, ήρθε σε ρίξη με την διοίκηση του Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου, αποχώρησε και ίδρυσε τον

ποδοσφαιρικό σύλλογο Π.Σ. Γουδί στην περιοχή του Αγίου Θωμά. Η πράξη του Βρυώνη ενέπνευσε και άλλους, που δεν έχασαν την ευκαιρία να τον μιμηθούν. «...Νέοι επαναστάται, προερχόμενοι τώρα από τους κόλπους της δημιουργηθείσης ποδοσφαιρικής οικογενείας ιδρύουν σειράν ποδοσφαιρικών συλλόγων...» (2015: 234 Γασιάς).

Αυτοί οι «νέοι επαναστάται» λοιπόν, ίδρυσαν τους πρώτους συλλόγους, όπως τον Παναθηναϊκό, τον Πανελλήνιο Γυμναστικό Σύλλογο, τον Εθνικό Γυμναστικό Σύλλογο, τον Παναχαϊκό Γυμναστικό Σύλλογο, τον Πειραιϊκό Σύνδεσμο και τον αθλητικό γυμναστικό σύλλογο του Ηφαίστου. Πέρα από τα ελληνικά σύνορα ιδρύθηκε ο σύλλογος «Πέρα Κλουμπ» στην Κωνσταντινούπολη, οι γυμναστικοί σύλλογοι των Πανιωνίου και Απόλλωνα στη Σμύρνη, στην Θεσσαλονίκη ο «Όμιλος Φιλομουσών Θεσσαλονίκης» (μετέπειτα γνωστός ως ΠΑΕ Ηρακλής).

Ο ΣΕΓΑΣ (Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών Αθλητικών Σωματείων) προκήρυξε το 1906 το πρώτο πανελλήνιο πρωτάθλημα, όπου υπό την αρχηγία του Παναγή Βρυώνη ο Εθνικός Γ.Σ. στέφθηκε νικητής. Στη Σμύρνη το πρώτο πρωτάθλημα είχε διοργανωθεί 8 χρόνια πριν το 1898 με νικητήρια ομάδα αυτή του Απόλλωνα. Το 1907 ο φόβος των γυμναστών γίνεται πραγματικότητα, διότι τότε άρχισε η διοργάνωση ποδοσφαιρικών αγώνων, σε μαθητές γυμνασίων αλλά και φοιτητών. Το ποδόσφαιρο παρέμεινε στον έλεγχο του ΣΕΓΑΣ μέχρι και το 1919, οπότε και οι γυμναστικοί σύλλογοι ιδρύουν την μετέπειτα Ε.Π.Σ.Ε. (Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Ελλάδος). Η Ε.Π.Σ.Ε. ονομαζόταν το 1919 «Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Αθηνών-Πειραιώς» και μετά την διάλυση της, το 1926 ιδρύεται η ΕΠΟ και η οργάνωση του ποδοσφαίρου βελτιώθηκε αισθητά. Το πρωτάθλημα Α΄ Εθνικής Κατηγορίας άρχισε το έτος 1959 και μόλις είκοσι χρόνια αργότερα (1979) καθιερώθηκε επίσημα ο επαγγελματικός χαρακτήρας του ελληνικού ποδοσφαίρου.

3. Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία

Η πρώτη προσπάθεια για μια κεντρική ποδοσφαιρική αρχή, όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα της ΕΠΟ, ήταν η φυσική συνέχεια της Ένωσης Ποδοσφαιρικών Σωματείων Αθηνών και Πειραιώς, που έγινε το 1919 όπως αναφέραμε παραπάνω.

Η αρχή για την ίδρυσή της ΕΠΟ έγινε τον Ιανουάριο του 1925, όταν τέθηκε επίσημα ως ζήτημα εντός μιας Γενικής Συνέλευσης της Ένωσης Αθηνών. Παρά την καθολική συμφωνία των παρευρισκομένων, υπήρξαν σοβαροί προβληματισμοί και θεωρήθηκε ότι η καθυστέρηση της συγκρότησης της Ομοσπονδίας ήταν αναπόφευκτη, διότι απαιτούνταν τεράστιοι οικονομικοί πόροι. Τελικά το σώμα ανέθεσε στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΠΣΑ το ζήτημα εν λευκώ κι άρχισαν οι επαφές. Τελικά το σώμα

ανέθεσε στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΠΣΑ το όλο ζήτημα «εν λευκώ», και έτσι άρχισαν οι επαφές μεταξύ των Ενώσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως έγιναν «μαραθώνιες» συνεδριάσεις μέχρι να καταλήξουν στην ονομασία «ΕΠΟ».

Η «επιτροπή επεξεργασίας του καταστατικού και των κανονισμών» της Ελληνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας, επέσπευσε τις διαδικασίες και ζήτησε το καλοκαίρι του 1926 από όλα τα ποδοσφαιρικά σωματεία της Ελλάδας, που είχαν αναγνωριστεί από το Πρωτοδικείο «όπως αποστείλωσι το ταχύτερον, 1ον το όνομά των, 2ον την διεύθυνσίν των και, 3ον την σύστασιν του Συμβουλίου των προκειμένου να συσταθή προσεχώς η Ελληνική Ομοσπονδία». Αναφέρεται πως οι φάκελοι χρειάζονταν σταλούν στα γραφεία της Ε.Π.Σ.Α. Το κάλεσμα της επιτροπής προς τα αναγνωρισμένα σωματεία της χώρας πλην των τριών Ενώσεων έγραφε: «Προς άπαντα τα ποδοσφαιρικά σωματεία της Ελλάδος (ή τα γυμναστικά τα έχοντα τμ. Ποδοσφαιρίσεως) πλην των υπό τας Ενώσεις Αθηνών, Πειραιώς, Μακεδονίας - Θράκης. Προκειμένου λίαν συντόμως να ιδρυθή εν Αθήναις η Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία καλείσθε όπως το ταχύτερον γνωρίσητε εις την αρμοδίαν Επιτροπήν, Σωκράτους 63α εν Αθήναις, την έδραν, όνομα και μέλη του Δ. Συμβουλίου και έτος ιδρύσεως υμών. Διά πάσαν βραδύτητα ή αμέλειαν ουδεμίαν υπέχομεν ευθύνην».

Τις πρωινές ώρες της Κυριακής 14 Νοεμβρίου 1926, έγινε η συγκέντρωση των εκπροσώπων των τριών ιδρυτριών Ενώσεων, της Αθήνας, του Πειραιά και της Μακεδονίας – Θράκης, στα γραφεία της Ε.Π.Σ.Α, για να αποφασίσουν το τι μέλλει γενέσθαι. «Παρών» δήλωσαν: από την Ένωση των Αθηνών οι Ευάγγελος Σταμάτης, Απόστολος Νικολαΐδης, Νικόλαος Λωρέντης και Περικλής Πετράκος. Από την Ένωση του Πειραιά οι Παναγιώτης Καμπέρος, Δημήτριος Αυδής, Νικόλαος Καλούδης και Στέφανος Κουρκουλάκος. Τέλος, από εκείνη της Θεσσαλονίκης, οι Αναστάσιος Καμπουρόπουλος και Κωνσταντίνος Χαλκιάς. Η σύσκεψη κράτησε τρεις ώρες και ήταν επιτυχής¹⁰. Ύστερα από έναν χρόνο, το 1927 γίνεται μέλος της διεθνούς ποδοσφαιρικής συνομοσπονδίας (FIFA) και από το 1954 η ΕΠΟ αποτελεί μέλος και της ευρωπαϊκής ποδοσφαιρικής συνομοσπονδίας (UEFA).

4. Ελληνικό Ποδόσφαιρο

Α' Εθνική κατηγορία

Πλέον το ελληνικό ποδόσφαιρο, μετά την ίδρυση της ΕΠΟ άλλαξε σημαντικά. Το 1959 δημιουργείται η Α' Εθνική, με την ίδια δομή που διατηρεί και σήμερα, και το 1979, επισημοποιείται ο επαγγελματικός χαρακτήρας του ελληνικού ποδοσφαίρου. Συγκεκριμένα, στις 19 Ιανουαρίου του 1979, με νομοσχέδιο της Βουλής οι αθλητικοί σύλλογοι των ομάδων, μετατράπηκαν σε ανώνυμες εταιρίες. Την ίδια εποχή,

¹⁰ http://www.epo.gr/Default.aspx?a_id=22516

επιχειρηματίες και εφοπλιστές, κυριαρχούν στις νεοσυσταθείσες Ποδοσφαιρικές Ανώνυμες Εταιρίες (ΠΑΕ), έχοντας πάρει την πλειοψηφία των μετοχών. Πρώτος πρόεδρος της ένωσης Ποδοσφαιρικών Ανώνυμων Εταιρειών εκλέχθηκε ο Μάκης Ιθακήσιος. Η ΕΠΑΕ έφτασε στο τέλος της την αγωνιστική περίοδο του 2006-2007, για να δώσει την σκυτάλη στη Σούπερ Λίγκα (Super League- Πρωτάθλημα ποδοσφαίρου Ελλάδας) η οποία διοργανώνει το πρωτάθλημα της Α' Εθνικής μέχρι και σήμερα.

Β' Εθνική κατηγορία

Η δημιουργία της Β' Εθνικής έγινε κατά την αγωνιστική περίοδο 1959-60, με διάστημα κάποιων μηνών από την καθιέρωση της Α' Εθνικής. Η δημιουργία της αυτή, κατήργησε τα τοπικά πρωταθλήματα της πόλης της Αθήνας, του Πειραιά, της Θεσσαλονίκης αλλά και του «Πανεπαρχιακού» πρωταθλήματος, συμβάλλοντας ριζική αλλαγή και αυτή στο τοπίο του ελληνικού ποδοσφαίρου.

Η Β' Εθνική, κατά τα πρώτα της χρόνια, έκανε συνεχώς αλλαγές στο σύστημα διεξαγωγής της. Κατά την περίοδο του 1962-63, πάρθηκε η απόφαση της μονιμοποίησής της ως κατηγορίας, η οποία απόφαση όμως για να τεθεί σε εφαρμογή χρειαζόνταν την αποδέσμευση των ομάδων, από τα τοπικά τους πρωταθλήματα. Πολλοί ενστερνίζονται το γεγονός πως η περίοδος της αυτή, αποτέλεσε και την «επίσημη αφετηρία» της στο ελληνικό πρωτάθλημα.

Γ' Εθνική κατηγορία

Το 1966 καθιερώθηκε η Γ' Εθνική κατηγορία, αρχικά σε περιφερειακό επίπεδο, στη θέση των πάλαι ποτέ τοπικών διοργανώσεων. Το 1997-78 έγινε γνωστή ως «Εθνικό Ερασιτεχνικό Πρωτάθλημα» με ομίλους, έπειτα το καθεστώς αυτό τον διαδέχθηκε ένας πειραματικός όμιλος κατά το 1982-1983, ώστε να γίνει και επίσημα το 1983 γνωστή ως Γ' Εθνική. Από το 1982-83 σημειώνεται πως οι ομάδες της επαγγελματικής πλέον κατηγορίας της Γ' Εθνικής δικαιούνται να συμμετάσχουν στη διοργάνωση του κυπέλλου Ελλάδος.

Δ' Εθνική κατηγορία

Με τη δημιουργία της Γ' Εθνικής το «Εθνικό Ερασιτεχνικό Πρωτάθλημα», δεν καταργήθηκε αλλά ονομάστηκε Δ' Εθνική, το 1988 και κατά το 2001, έγινε γνωστό ως «Εθνικό Περιφερειακό Πρωτάθλημα». Διεξάγονταν σε ομίλους που καθορίζοντας σύμφωνα με γεωγραφικά κριτήρια, όπου η νικητήρια ομάδα μπορούσε να ανεβεί

κατηγορία (Γ' Εθνική ενώ μέχρι και το 1982 μπορούσε να ανεβεί μέχρι τη Β' Εθνική). Σε σπάνιες περιπτώσεις, ανέβαιναν κατηγορία και οι ομάδες που έρχονταν δεύτερες. Πολλές ομάδες από τον κάθε όμιλο υποβιβάζονταν και οι οποίες αναπληρώνονταν από τις πρωταθλήτριες ομάδες των τοπικών ενώσεων. Η Δ' Εθνική καταργήθηκε το 2013 και συγχωνεύτηκε με την Γ' Εθνική ή διαφορετικά «Football League 2»

Ακόμη, υπάρχει το Ειδικό ερασιτεχνικό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου, στο οποίο έχουν δικαίωμα συμμετοχής οι πρωταθλήτριες και τρεις δευτεραθλήτριες ομάδες από τις ανώτερες κατηγορίες (Α', Β', Γ', Δ' κατηγορίες) των τοπικών ενώσεων. Σε χαμηλότερο επίπεδο υπάρχουν και τα πρωταθλήματα τοπικών ενώσεων, που διαφοροποιούνται από εκείνο του ειδικού ερασιτεχνικού, και μπορούν να κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με τις «Εθνικές», σε τρεις δηλαδή κατηγορίες, την Α', Β' και Γ'¹¹.

Θύρες ποδοσφαίρου

Οι Θύρες είναι οι εισοδοί που υπάρχουν σε ένα γήπεδο ή σε ένα στάδιο που οδηγούν στις αντίστοιχες αριθμημένες εξέδρες του. Δεν υπάρχει συγκεκριμένη βιβλιογραφία για τις λεγόμενες «θύρες» ή τους συλλόγους οργανωμένων οπαδών που να μπορούμε να ανατρέξουμε. Γνωρίζουμε μόνο ότι οι σύνδεσμοι παίρνουν συνήθως τους αριθμούς των θυρών του γηπέδου που αντιστοιχούν στην ομάδα τους, όπως για παράδειγμα η Θύρα 7 στο γήπεδο του Ολυμπιακού, η Θύρα 13 στο γήπεδο του Παναθηναϊκού κ.ο.κ. Συγκεκριμένα, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να βρεθεί η ιστορία κάποιου συλλόγου, ακόμη και η ημερομηνία ίδρυσης τους, ή το καταστατικό τους ελεύθερα προσβάσιμο, πλην ελάχιστων εξαιρέσεων. Για το λόγο αυτό, η βασική πηγή πληροφοριών μας είναι οι δευτερογενείς πηγές, όπως είναι και το πόνημα των Κυπριανού και Χουμεριανού, που μας δίνει μια «ματιά» στον κόσμο τους.

Οι Κυπριανός και Χουμεριανός, μας αναφέρουν πως η οργάνωση των οπαδών σε συνδέσμους ή «θύρες», άρχισε την πορεία της στον ελλαδικό χώρο στις δεκαετίες του 1960 και του 1970. Οι συγγραφείς συσχετίζουν την οπαδική κουλτούρα στους χώρους της καλαθοσφαίρισης και του ποδοσφαίρου εκείνη την εποχή, με την εμφάνιση του τύπου του «αμφισβητία». Η κουλτούρα της «αμφισβήτησης» που περιγράφουν δεν αφορούσε αποκλειστικά τους ίδιους τους συλλόγους οπαδών, αλλά είχε επίσης ιδιαίτερα πολιτικοποιημένο χαρακτήρα και αναφέρουν πως είχε και

¹¹ http://www.epo.gr/Default.aspx?a_id=25295

στενούς δεσμούς με ρεύματα της ροκ μουσικής σκηνής. (Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009: 159)

Μέχρι το 1989, η ροκ μουσική έδινε τον τόνο θα λέγαμε στον ποδοσφαιρικό σύνδεσμο και στα μέλη του ελληνικού ποδοσφαίρου. Τα μέλη ανταποκρίνονταν περισσότερο σε έναν κοινωνικό αμφισβητία, έναν ροκά, που το πεδίο μάχης του είναι η εξέδρα του γηπέδου και δεν ενδιαφέρεται για την πολιτική κατάσταση της χώρας του (Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009:159).

Οι συγγραφείς περιγράφουν τον οργανωμένο οπαδό της εποχής, που με το «λουκ» του, το μακρύ μαλλί, τα «perfecto» δερμάτινα και τα denim στενά παντελόνια, αμφισβητούσε όχι μόνο την «καθεστηκυία τάξη πραγμάτων», αλλά και τους πολεμίους αυτής, για παράδειγμα όσους νέους δεν ακολουθούσαν το παράδειγμα τους και οργανώνονταν σε κομματικές νεολαίες. (Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009:160)

Από το 1990 και μετά ο κοινωνικός αντιρρησίας με το ροκάδικο στιλ άρχισε να εκλείπει. Ένας οργανωμένος και μαχητικός σύνδεσμος φανατικών οπαδών πλέον δεν ταυτιζόταν με την προηγούμενη εικόνα. Εκείνη την εποχή, οι ποδοσφαιρικοί σύνδεσμοι φιλοξενούσαν στους κόλπους τους «ετερόκλητους πολιτισμικά και κοινωνικά νέους», που ο κοινός τους στόχος ήταν να υπερασπιστούν την αγαπημένη τους ομάδα και όχι να επιδείξουν στο γήπεδο την αντίδραση τους προς τις κυρίαρχες νόρμες της κοινωνίας.

Έφτασε η εποχή που δεν χρειάζονταν ως αποδεικτικό «μαχητικότητας» η συσχέτιση του οπαδού με τη ροκ, μπορούσε να έχει διαφορετικά ακούσματα και να απολαμβάνει τον ίδιο σεβασμό από τους συνδεσμίτες του. Μπορούσε να ντύνεται συμβατικά ή αντισυμβατικά, να είναι «ροκάς» ή «σκυλάς», πλούσιος ή φτωχός. Τίποτα από αυτά δεν είχε τόση σημασία, μπροστά στον κοινό στόχο τους, που ήταν η υπεράσπιση των «δικαίων» της ομάδας τους. Οποιας πολιτισμικές και κοινωνικές διαφορές και αν έχουν, αυτές επικαλύπτονται από την «απόλυτη πίστη» στην ομάδα. (Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009: 161)

Οι συγγραφείς αναφέρουν πως η εμφάνιση του φαινομένου των συνδέσμων οπαδών, σχετίζεται και με τον εξαστισμό της ελληνικής κοινωνίας. Όταν μεγάλο μέρος του πληθυσμού μεταφέρθηκε μεταπολεμικά στα μεγάλα αστικά κέντρα, παρουσιάστηκε η ανάγκη εξεύρεσης κοινών κωδίκων επικοινωνίας, κοινών δραστηριοτήτων ως μηχανισμού ενάντια στην αποξένωση των μεγάλων πόλεων. Σε μια τέτοια ιστορική συγκυρία, βλέπουμε πως κατά τη δεκαετία του 1970, οι πρώτοι μαζικοί σύνδεσμοι οργανωμένων οπαδών αποτελούνταν ως επί το πλείστον από νεαρά άτομα.

Οι Χουμεριανός & Κυπριανός, μας καλούν να ξεφύγουμε από τη στερεοτυπική αντίληψη που θέλει τους συνδέσμους οπαδών να αποτελούν «προνομιακό πεδίο» παράνομων συμπεριφορών. Θεωρούν πως ένας σύνδεσμος οπαδών, κατά τα πρώτα χρόνια του θεσμού, μπορούσε να προσφέρει ένα κοινωνικό δίκτυο-ένα δίχτυ ασφαλείας-μεταξύ νέων με λαϊκή προέλευση, στο οποίο θα μπορούσαν να αναπτύξουν τις διαπροσωπικές σχέσεις που θα τους έλειπαν με την έλευση τους στις μεγάλες πόλεις. Μία άποψη που μπορεί να έχει επηρεαστεί και από τη μαρξιστική προσέγγιση του Ian Taylor σχετικά με την αποξένωση που βίωναν οι οπαδοί των εργατικών τάξεων, που είδαμε σε προηγούμενη υποενότητα του παρόντος κεφαλαίου.

Σε άλλο σημείο της θεώρησης τους που χρειάζεται να αναφερθούμε, είναι περί της λειτουργικότητας των συνδέσμων και της εξέλιξης τους ως κοινωνικών χώρων. Οι κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις κλόνισαν τον «στενό δεσμό» που υπήρχε ανάμεσα στο γήπεδο και την περιοχή κατοικίας των οπαδών, γιατί όπως είναι φυσικό όταν κάποιος μετοικήσει μόνιμα ή προσωρινά σε άλλη περιοχή, είναι δύσκολο να διατηρήσει ανέπαφη την οπαδική του ταυτότητα και τη στήριξή του στην τοπική ομάδα. (2009: 164)

Σε θεσμικό επίπεδο διαχωρίζουν τους συνδέσμους που λειτουργούν με εσωτερικό κανονισμό και εκείνους που λειτουργούν «με βάση τις προσωπικές ιεραρχίες» των μελών τους. Σημειώνουν, ωστόσο, πως ένας σύνδεσμος δεν μπορεί να κριθεί με τυπικά κριτήρια αξιολόγησης όπως για παράδειγμα το καταστατικό του. Αναφέρουν πως το καταστατικό δεν φανερώνει ούτε το μέγεθος του συνδέσμου, ούτε το πλήθος δραστηριοτήτων του. Υπάρχουν περιπτώσεις πολυπληθών συνδέσμων δεν διαθέτουν καταστατικό και περιπτώσεις ολιγομελών συνδέσμων που λειτουργούν με καταστατικό από την πρώτη μέρα της ίδρυσης τους.

Σχετικά με τη «γεωγραφία των συνδέσμων», σημαντικός παράγοντας προς εξέταση είναι η εμβέλεια του συνδέσμου. Οι «υπερτοπικής εμβέλειας» σύλλογοι (Ολυμπιακός Πειραιώς, Παναθηναϊκός, ΑΕΚ, ΠΑΟΚ, Άρης Θεσσαλονίκης), χαρακτηρίζονται από μεγάλη γεωγραφική εξάπλωση των οπαδών των συνδέσμων τους, αν και με συγκεκριμένη επικέντρωση στον γεωγραφικό χώρο. Βέβαια, τα ολιγομελή σωματεία με μικρότερη επομένως εδαφική εμβέλεια, έχουν σαφώς περιορισμένη έως και ανύπαρκτη παρουσία πέρα από τα τοπικά τους όρια.

Στην περίπτωση των «μεγάλων» ποδοσφαιρικών ομάδων, παρατηρείται μεγάλη διασπορά και γεωγραφική εξάπλωση των συνδέσμων τους στο χώρο. Οι συγγραφείς αναφέρονται στην «αποκέντρωση των κυρίαρχων συνδέσμων με τη δημιουργία παραρτημάτων» (πχ. Original 21, Super 3, Θύρα 7, ΠΑΛΕΦΠ). Σε τέτοιες

περιπτώσεις, τα παραρτήματα τους εμφανίζονται να εξαρτώνται σχεδόν στην ολότητα τους από τον «μητρικό σύνδεσμο», με σκοπό να τον βοηθήσουν να αναπτύξει την «ηγεμονία» του και στο τοπικό πλαίσιο (2009: 167)

Αναφορικά με τις σχέσεις των μελών των συνδέσμων, αυτές μπορούμε να διακρίνουμε πως διατηρούν την οργάνωση τους με βάση ορισμένες σταθερές. Μία σταθερά από αυτές ενδέχεται να είναι η αντίληψη που έχουν τα μέλη σχετικά με ρόλο του «ηγεμονεύοντα συνδέσμου» ή την «ξενιτιά» των οπαδών της ομάδας (χαρακτηριστικό παράδειγμα οι φίλαθλοι του Άρη που κατοικούν στην πρωτεύουσα). Οι συγγραφείς σημειώνουν πως η σύνθεση των μελών ενός ποδοσφαιρικού συλλόγου διαφοροποιείται ανάλογα με την ομοιογένεια των ενεργών μελών του συλλόγου, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής στην οποία βρίσκεται ο σύλλογος και άλλα. (2009: 168)

Ως συμπέρασμα, θα μπορούσαμε να εκφέρουμε το εξής. Η ένταξη των οργανωμένων οπαδών σε Θύρες και συνδέσμους, δεν γίνεται απαραίτητα για την πρόκληση βίαιων επεισοδίων. Οι φίλαθλοι κυρίως θέλουν να ενταχθούν στους συλλόγους ώστε να αποκτήσουν μια διαφοροποιημένη ταυτότητα, από τους άλλους «φιλάθλους» της αγαπημένης τους ομάδας. Να είναι εκείνοι που μάχονται ενεργά για το συμφέρον της. Να αποκτήσουν μια διακριτή ταυτότητα που θα τους ξεχωρίζει όχι μόνο αναφορικά με τους εκάστοτε αντιπάλους οπαδούς, αλλά και από τους «απλούς υποστηρικτές» της αγαπημένης τους ομάδας. (2009: 169)

Δεύτερο Κεφάλαιο

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στο περιεχόμενο τριών ερευνών που έχουν γίνει σχετικά με το ελληνικό ποδόσφαιρο, ποιοι επιστήμονες τις έχουν διεξαγάγει, ποιο το περιεχόμενο τους, τι είδους μεθοδολογικά εργαλεία χρησιμοποίησαν και στην κριτική μας πάνω στο έργο τους. Πριν ξεκινήσουμε, ας αναφερθούμε στις απαραίτητες βασικές έννοιες.

«Η κοινωνιολογία είναι η μελέτη της κοινωνικής ζωής, των ομάδων και των κοινωνιών του ανθρώπου, η μελέτη της ίδιας μας της συμπεριφοράς ως κοινωνικών όντων» αναφέρει χαρακτηριστικά ο σπουδαίος A. Giddens (Giddens A, 2002: 50). Η κοινωνιολογία λοιπόν, όπως και άλλα επιστημονικά πεδία, έχει διαμορφώσει συγκεκριμένες τεχνικές έρευνας, με σκοπό να διερευνηθεί το γνωστικό πεδίο της.

Ο στόχος της επιστημονικής έρευνας είναι να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα των

επιστημόνων, με την εφαρμογή επιστημονικών διαδικασιών που μπορούν να διασφαλίσουν τη γνησιότητα, την ακρίβεια και την αντικειμενικότητα, μακριά από προσωπικές ιδεοληψίες. Ο Ζαφειρόπουλος χαρακτηρίζει την έρευνα ως μια παραγωγή μοναδικών αποτελεσμάτων μέσω «συστηματικής, ορθολογικής και επιστημονικής» εξέτασης (Ζαφειρόπουλος 2005:15).

Η σχέση θεωρίας και έρευνας μπορεί να αποτυπωθεί σε δύο κατηγορίες μεθόδων της κοινωνικής έρευνας. Αυτές είναι οι ποσοτικές και οι ποιοτικές μέθοδοι, που θα παρουσιάσουμε παρακάτω.

1. Ποσοτικές Μέθοδοι

Οι ποσοτικές μέθοδοι χρησιμοποιούνται ανέκαθεν συχνότερα από τις κοινωνικές επιστήμες. Στο πλαίσιο της ποσοτικής μεθόδου, η θεωρία συνδέεται με τα εμπειρικά δεδομένα ως εξής: τα εμπειρικά δεδομένα αντιπαραβάλλονται στην θεωρία που έχουμε ορίσει και με την εξέταση των δεδομένων αυτών, μπορούμε να επιβεβαιώσουμε ή να καταρρίψουμε την θεωρία μας. Όταν λοιπόν έχουμε ένα προκαθορισμένο θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο το ελέγχουμε με ερευνητικές πρακτικές, μπορούμε να πούμε πως χαρακτηρίζεται από «παραγωγικό συλλογισμό» (Κυριαζή 2009:47).

Ως βασικά χαρακτηριστικά των ποσοτικών μεθόδων θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα εξής. Πρώτον, διαθέτουν σταθερή δομή και υπάρχει περιορισμένη δυνατότητα τροποποιήσεων κατά την εξέλιξη της ερευνητικής διαδικασίας. Δεύτερον, με τις ποσοτικές μεθόδους μπορούμε να συνδέσουμε δύο ή περισσότερες μεταβλητές του υπό έρευνα φαινομένου και τρίτον, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τις ποσοτικές ερευνητικές πρακτικές, ώστε να εξάγουμε γενικές τάσεις του κοινωνικού φαινομένου που μελετούμε, επειδή οι μέθοδοι αυτές προσεγγίζουν μεγάλο μέρος του πληθυσμού.

Εκτός των πλεονεκτημάτων που διαθέτουν οι ποσοτικές μέθοδοι έρευνας, δεν πρέπει να παραλείψουμε και τα μειονεκτήματά τους. Ένα αρνητικό στοιχείο τους που έχει καταγραφεί είναι η επικέντρωση των ποσοτικών μεθόδων σε ορισμένα χαρακτηριστικά των φαινομένων υπό έρευνα, κάτι που μπορεί να θεωρηθεί ως αποσπασματική αποτύπωση των ερευνώμενων φαινομένων. Δηλαδή, υπάρχει η γνώμη πως είναι πιθανό να αλλοιωθεί η κοινωνική πραγματικότητα σε κάποιο βαθμό, με το να υποτιμάται ή να υπερτιμάται ένα χαρακτηριστικό του κοινωνικού φαινομένου απέναντι σε άλλες μεταβλητές που το χαρακτηρίζουν. Μία ακόμα δυσχέρεια των ποσοτικών μεθόδων είναι σχετικά με το κατά πόσο εύκολο είναι να μετατρέψουμε θεωρητικές έννοιες σε μετρήσιμα μεγέθη. Η' διαφορετικά, πως

μπορούμε από την θεωρία να φτάσουμε στο εμπειρικό κομμάτι της έρευνας για να καταλήξουμε σε κάποιο αξιόπιστο ερευνητικό αποτέλεσμα (Κυριαζή 2009:50).

2. Ποιοτικές Μέθοδοι

Στις ποιοτικές ερευνητικές πρακτικές, έχουμε τα δεδομένα της εμπειρικής έρευνας που αποτελούν τη βάση για την διαμόρφωση του θεωρητικού πλαισίου. Όπως καταλαβαίνουμε δεν προϋφίσταται ένα θεωρητικό πλαίσιο που να προκαθορίζει την εξέλιξη της έρευνας μας. Με τα δεδομένα αυτά, μπορούμε να πούμε πως η ποιοτική μέθοδος είναι η ιδανική όταν έχουμε να διερευνήσουμε κοινωνικά φαινόμενα και ομάδες της κοινωνίας μας, που δεν έχουν εξερευνηθεί στο παρελθόν από άλλους ερευνητές. Για φαινόμενα και καταστάσεις για τις οποίες δεν έχουν διατυπωθεί ολοκληρωμένες θεωρητικές προσεγγίσεις, αλλά ούτε και εμπειρικές.

Ως πλεονεκτήματα της ποιοτικής μεθόδου θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την ευελιξία της, καθώς η θεωρία δεν προκαθορίζεται στο αρχικό στάδιο της έρευνας αλλά εξελίσσεται μαζί της. Και βέβαια, με τη χρήση της ποιοτικής μεθόδου μπορούμε να διερευνήσουμε τα κοινωνικά φαινόμενα εις βάθος.

Ως μειονεκτήματα των ποιοτικών μεθόδων μπορούμε να αναφέρουμε τις ακόλουθες. Αρχικά, μπορούμε να αναφέρουμε το λεγόμενο ζήτημα του υποκειμενισμού, καθώς βλέπετε, στις ποιοτικές μεθόδους τα πορίσματα των ερευνών είναι η ερμηνεία του ερευνητή επί των δεδομένων. Για το λόγο αυτό, μπορούν να θεωρηθούν ως λιγότερο αντικειμενικά. Ένα δεύτερο μειονέκτημα είναι ο ασαφής χαρακτήρας της ερευνητικής διαδικασίας, όσον αφορά τα στάδια που θα ακολουθηθούν. Έχει θεωρηθεί πως η ασάφεια, αυτή αφαιρεί αρκετά από τον επιστημονικό χαρακτήρα της έρευνας.

Συμπερασματικά, όταν έχουμε κάποιες καταστάσεις ή κάποια κοινωνικά φαινόμενα, για τα οποία έχουμε ελλιπείς γνώσεις και επομένως δεν γνωρίζουμε τους παράγοντες που συντέλεσαν στην διαμόρφωσή τους, είναι προτιμότερο να διενεργηθεί ένα είδος ποιοτικής έρευνας. Έτσι, θα μελετηθούν εις βάθος οι πτυχές του φαινομένου και οι ερευνητές μπορούν να προβούν σε υποθέσεις για να το περιγράψουν. Έτσι όταν ψάχνουμε να βρούμε σχέσεις χρησιμοποιούμε τις συγκεκριμένες ποιοτικές μεθόδους.

Όταν όμως έχουμε ένα κοινωνικό φαινόμενο που έχει ήδη ερευνηθεί στο παρελθόν και γνωρίζουμε τα χαρακτηριστικά του, μπορούμε να προβούμε στην πραγματοποίηση κάποιου είδους ποσοτικής έρευνας, αφού αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να εξετάσουμε σε ποιο βαθμό τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού φαινομένου που μας απασχολεί, εμφανίζονται στο δείγμα του πληθυσμού που θα επιλέξουμε στην έρευνα μας.

Η επιστημονική μέθοδος που θα ακολουθήσουμε, είτε επιλέξουμε ποιοτική είτε ποσοτική, είναι για «να μας βοηθήσει να σκεφτούμε (μόνοι μας), για να απαντήσουμε στην πολυπλοκότητα των προβλημάτων» (Μορέν, 2001: 39).

3. Πρώτη έρευνα:

Το φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας στην Ελλάδα (1974-2004):

Μια ποσοτική κοινωνιολογική διερεύνηση

Μία από τις λίγες έρευνες που υπάρχουν για τη βία στα ελληνικά γήπεδα είναι αυτή που παρουσιάζεται από τους Βαφέα και Κοταρίδη, με τίτλο «Το φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας στην Ελλάδα (1974-2004)». Η έρευνα διενεργήθηκε από ομάδα ερευνητών του Κέντρου Έρευνας Αθλητισμού και Πολιτισμού, του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και μελετά γεγονότα από το 1974 έως το 2004 (321:2015). Η ποσοτική έρευνα του Βαφέα και του Κοταρίδη υπήρξε τμήμα ενός ευρύτερου ερευνητικού προγράμματος με τίτλο «Φίλαθλοι και βίαια επεισόδια στις ποδοσφαιρικές συναντήσεις (1974-2004)» (σημείωση 4, 322:2015) , που επιχείρησε να διερευνήσει το φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας από φίλαθλους, εκθέτοντας τα ποσοτικά αλλά και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του. Το εγχείρημα τους αυτό, φιλοδοξούσε να μελετήσει την οργάνωση και την διοίκηση των αθλητικών συνδέσμων, είτε οι τελευταίοι παρουσίαζαν «άνομη» συμπεριφορά, είτε όχι (322:2015).

Αντικείμενο του ποσοτικού σκέλους της εν λόγω έρευνας ήταν η μακροσκοπική διερεύνηση, τοπικά και χρονικά, του προβλήματος της ποδοσφαιρικής βίας στην Ελλάδα, η οποία βασίστηκε στην ανάλυση μιας βάσης δεδομένων όπως αναφέρουν οι συγγραφείς, όπου είχαν καταγραφεί όλες οι αναφορές στο πρόβλημα αυτό, από τον αθλητικό τύπο κατά το χρονικό διάστημα 1974 - 2004. Οι συγγραφείς δικαιολογούν τη μεθοδολογική τους επιλογή, να τεκμηριώσουν πραγματολογικά την έρευνα τους με τα γεγονότα ποδοσφαιρικής βίας παρμένα από τον αθλητικό τύπο, διότι όπως αναφέρουν, στην περίπτωση της χώρας μας δεν υπάρχουν πηγές από κρατικούς φορείς, δηλαδή αστυνομικά και δικαστικά αρχεία όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν. (322:2015).

Τα στάδια της έρευνας τους αυτής ήταν τα ακόλουθα:

1. Αρχικά αφού υπήρξε μια πρώτη διερεύνηση του αθλητικού τύπου, σχεδιάστηκε από προγραμματιστή μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων με την συνεργασία των προαναφερομένων ερευνητών του Κέντρου Έρευνας Αθλητισμού και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου.

2. Στο επόμενο στάδιο, έγινε η αποδελτίωση του αθλητικού τύπου, σε καθημερινή βάση, ώστε να αντληθούν όλα τα περιστατικά που αφορούσαν την υπό εξέταση ερευνητική περίοδο. Στη συνέχεια τα στοιχεία πέρασαν στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων.

3. Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο, έγινε στατιστική ανάλυση των πληροφοριών από τον αθλητικό τύπο.

Όπως εξηγούν οι ερευνητές, αρχικά εντοπίστηκαν όλα τα περιστατικά βίας στο ποδόσφαιρο από οπαδούς των ομάδων από το 1974. Κάθε περιστατικό καταχωρήθηκε στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων, όπως επίσης και όλες οι σχετικές πληροφορίες (Βαφέας & Κοταρίδης 2015: 323).

Οι πληροφορίες των δημοσιογραφικών εντύπων μετατράπηκαν σε τυποποιημένες μεταβλητές, πάντα σχετικές με τα γνωρίσματα της βίας των φιλάθλων στο ποδόσφαιρο. Οι μεταβλητές αυτές ήταν είτε ονομαστικές (ποιοτικού χαρακτήρα) ή αριθμητικές (ποσοτικού χαρακτήρα). Στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων δηλαδή καταχωρήθηκαν από το πόσοι οπαδοί ενεπλάκησαν σε ένα βίαιο περιστατικό, την ονομασία του συνδέσμου/ σωματείου στο οποίο άνηκαν, αν χρησιμοποιήθηκαν ή όχι τα λεγόμενα «αυτοσχέδια όπλα», ποιος ο αριθμός των πιθανών συλλήψεων, ποιος ήταν ο στόχος των επιθέσεων (περιουσία πολιτών, αστυνομικές αρχές, παίκτες, οπαδοί αντίπαλης ομάδας, διαιτητή) κ.ά.

Ως βίαιο επεισόδιο ορίστηκε κάθε πράξη όπου ένας άνθρωπος χρησιμοποιεί φυσική βία σε ένα συγκεκριμένο στόχο. Φυσικά, εδώ όπως αποσαφηνίζουν οι συγγραφείς, όταν ο αποδέκτης της φυσικής βίας αλλάζει, έχουμε και από μία διαφορετική πράξη βίας, έτσι μπορούν να καταγραφούν πολλά βίαια περιστατικά σε έναν αγώνα. Ο ορισμός αυτός διατυπώθηκε ώστε να διευκολύνει τη συγκεκριμένη έρευνα και δεν σκόπευε να καλύψει επιστημονικά ένα τόσο πολυσύνθετο φαινόμενο.

Στην εν λόγω έρευνα αναλύθηκαν στατιστικά στοιχεία για 711 αγώνες ποδοσφαίρου και στους οποίους είχαν ξεσπάσει ένα ή περισσότερα βίαια συμβάντα. Τα βίαια

περιστατικά που καταγράφηκαν ανήλθαν σε 1.167.

Τα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας μπορούν να χωριστούν σε 2 ξεχωριστές ενότητες. Η πρώτη με τα αποτελέσματα της στατιστικής επεξεργασίας των δεδομένων που πάρθηκαν από τον αθλητικό τύπο για τους αγώνες ποδοσφαίρου όπου περιείχαν περιστατικά αθλητικής βίας και η δεύτερη με τα αποτελέσματα της ανάλυσης των δεδομένων που αφορούν τα ίδια τα καταγεγραμμένα βίαια επεισόδια.

Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι οι αγωνιστικές περιόδους 1985- 1986 και 1987-1988 ήταν εκείνες στις οποίες εμφανίζονταν οι περισσότερες καταχωρήσεις αγώνων με βίαια περιστατικά. Οι αγωνιστικές περιόδους 1978- 1979 (33), 1991-1992 (30), 1993-1994 (29), 1997-1998 (31) και 1998-1999 επίσης χαρακτηρίζονταν από υψηλό ποσοστό περιστατικών βίας. Αντίθετα, οι αγωνιστικές περιόδους με τα λιγότερα επεισόδια βίαιης αθλητικής συμπεριφοράς (από 11 έως 14 αγώνες) είναι οι αγωνιστικές περιόδους 1979-1980, 1986-1987, 1989-1990, 1990-1991 και 1994-1995, όσον αφορά τους αγώνες του πρωταθλήματος της Α' Εθνικής κατηγορίας, που αποτέλεσαν και την πλειονότητα των αγώνων για τους οποίους διέθεταν στοιχεία.

Με βάση τα στοιχεία αυτά η ερευνητική ομάδα, αναζήτησε στη συνέχεια για κάθε αγωνιστική περίοδο τα ποσοστά των αγώνων στους οποίους ξέσπασαν βίαια επεισόδια σε αντιδιαστολή με τον αριθμό των αγώνων της κάθε περιόδου, για τους αγώνες της Α' Εθνικής κατηγορίας. (2015: 325)

Η πρώτη παρατήρηση της ερευνητικής ομάδας είναι πως ενώ κάποιες χρονιές το ποσοστό των βίαιων επεισοδίων σε σχέση με το πλήθος των ποδοσφαιρικών αγώνων, ήταν χαμηλό. Υπήρξαν και αγωνιστικές περιόδους όπως του 1987-1988, που με ποσοστό 8,8% περιστατικών βίας έφτασε πολύ κοντά στο 10%, ένα ποσοστό που σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία χαρακτηρίζει χώρες με ιδιαίτερα αυξημένο πρόβλημα χουλιγκανισμού, όπως η Αγγλία, η Γερμανία, η Ολλανδία και η Ιταλία (Carnibella κ.ά. 1996: 7). Με βάση την διαπίστωση αυτή, τίθενται υπό αμφισβήτηση οι όποιες έρευνες αναφέρονται σε περιορισμένη έκταση του χουλιγκανισμού στη χώρα μας, σε σχέση με την Δυτική Ευρώπη. (2015: 327)

Η δεύτερη παρατήρηση της ομάδας είναι σχετικά με την πορεία που διαγράφει ποδοσφαιρική βία στην Ελλάδα. Εν αντιθέσει με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπου η «γραμμή» της βίας σχηματίζει μια καμπύλη σχήματος \cap , στην Ελλάδα παρατηρούμε την γραμμή αυτή να έχει πολλές κορυφές δηλαδή περιόδους αύξησης και ύφεσης των κρουσμάτων, πράγμα που μπορεί να δείχνει πως η γραμμή της βίας επηρεάζεται από

συγκυριακούς παράγοντες. Όπως για παράδειγμα η περίοδος κατά την οποία έγινε η νομική κατοχύρωση του ποδοσφαιρικού επαγγέλματος από την πολιτεία ή η δημιουργία συνδέσμων οπαδών. Η απότομη αύξηση της ποδοσφαιρικής βίας κατά τις τελευταίες αγωνιστικές περιόδους της δεκαετίας του 1970 και η ύφεση που την ακολουθεί, μπορεί ενδεχομένως να εξηγηθεί από την επαγγελματοποίηση του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα με το Νόμο 879/1979 (Φ.Ε.Κ. 56Α/1979), αλλά και με τη συγκρότηση συνδέσμων οργανωμένων οπαδών (2015: 328). Με το νομοσχέδιο αυτό, οι αθλητικοί σύλλογοι μετατρέπονται σε ανώνυμες εταιρείες (ΠΑΕ) και με το Προεδρικό διάταγμα 550/79 ιδρύθηκε η Ένωση Ποδοσφαιρικών Ανωνύμων Εταιρειών που αποτελούσε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου για τη διεξαγωγή των επαγγελματικών πρωταθλημάτων ποδοσφαίρου στην Ελλάδα.

Εκτός από τις παρατηρήσεις των συγγραφέων όσον αφορά την έκταση και την εξελικτική πορεία της βίας του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα, συνέλλεξαν και ανέλυσαν στοιχεία για τον αριθμό των εμπλεκόμενων στα βίαια επεισόδια, τα είδη των εργαλείων που χρησιμοποιούνταν και τον αριθμό των τραυματισμών καθώς και τη σοβαρότητα τους στα επεισόδια, ώστε να προσεγγίσουν τις ποιοτικές διαστάσεις του φαινομένου. Σύμφωνα με τον αριθμό των εμπλεκόμενων στα περιστατικά βίας στο γήπεδο, τα δεδομένα της έρευνας τους αποδεικνύουν πως η ποδοσφαιρική βία δεν είναι εξατομικευμένο φαινόμενο (328:2015)

Ο συλλογικός χαρακτήρας της ποδοσφαιρικής βίας συνδέεται και με τη χρήση εργαλείων στα επεισόδια. Σύμφωνα με έρευνα των Βαφέα & Κοταρίδη, στο μεγαλύτερο ποσοστό (38,6%) των βίαιων επεισοδίων χρησιμοποιήθηκαν αυτοσχέδια όπλα, όπως καδρόνια, λαστοί κ.ά. Τα επεισόδια στα οποία δεν χρησιμοποιήθηκε κανενός είδους εργαλείο καταλαμβάνουν το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό (24,1%). Επιπρόσθετα, διάφορα μικροαντικείμενα όπως αναπτήρες, μπουκάλια κλπ, χρησιμοποιήθηκαν στο 12% των επεισοδίων της έρευνας. Συμβατικά όπλα όπως μαχαίρια και σουγιάδες χρησιμοποιήθηκαν σε ποσοστό 7,4% (329:2015).

Στις ποιοτικές διαστάσεις του φαινομένου συγκαταλέγονται και τα δεδομένα που συλλέχθηκαν σχετικά με τις υλικές ζημιές που προκλήθηκαν από τα υπό έρευνα επεισόδια. Τα δεδομένα που αντλήθηκαν από τα Μέσα περιέγραφαν το είδος των ζημιών σε κάθε περιστατικό ποδοσφαιρικής βίας επεισόδιο (π.χ. «αποκόλληση και καταστροφή 1000 καθισμάτων του σταδίου», «καταστροφή έξι αυτοκινήτων», «καταστροφή χλοοτάπητα» κλπ.). Η κωδικοποίηση των δεδομένων από τους ερευνητές, ανέδειξε τέσσερις κατηγορίες: 1)υλικές ζημιές μικρού μεγέθους, 2)υλικές ζημιές μεσαίου μεγέθους, 3)υλικές ζημιές μεγάλου μεγέθους και 4) υλικές ζημιές πολύ μεγάλου μεγέθους.

Ένα άλλο ποιοτικό χαρακτηριστικό της ποδοσφαιρικής βίας είναι και ο χώρος αλλά και η χρονική στιγμή εκδήλωσης των επεισοδίων. Οι συγγραφείς αναφέρουν πως η βίαια συμπεριφορά των οπαδών μπορεί να θεωρηθεί πως συνδέεται με τις συγκινησιακές διακυμάνσεις του ποδοσφαιρικού παιχνιδιού ή αποκτά δική της λογική (331: 2015)

Οι Βαφέας και Κοταρίδης σημειώνουν πως η ύπαρξη βίαιων περιστατικών σε χώρους του γηπέδου και στο χώρο των αποδυτηρίων, ήταν πιο εμφανής περισσότερο κατά το παρελθόν παρά τα πιο πρόσφατα χρόνια. Μεταξύ 1974-1990 το 66,9% των βίαιων συμπλοκών λαμβάνουν μέρος στον αγωνιστικό χώρο και το 8,9% στα αποδυτήρια. Μετά το 1990, έχει μετατοπιστεί το φαινόμενο στις εξέδρες του σταδίου, σε δρόμους, πολυσύχναστες λεωφόρους ή ακόμη και πλατείες.

Η έρευνα τους διαπίστωσε ακόμη, πως τα περισσότερα βίαια επεισόδια που προκύπτουν είτε πολύ πριν την έναρξη, είτε πολύ μετά τη τέλος του αγώνα σημειώνονται την πενταετία 1995-2000, ενώ την εξαετία 1974-1980, έχουμε ελάχιστα βίαια περιστατικά πολύ ή πολύ μετά το τέλος του αγώνα. Εξάλλου, τα βίαια επεισόδια αμέσως πριν ή αμέσως μετά τον αγώνα παρουσιάζουν μεν κάποια έξαρση την πενταετία 1985-1990, ωστόσο απαντώνται σε παρεμφερή ποσοστά σε όλο το φάσμα της υπό εξέταση περιόδου. Κατά τη δεκαετία 1980-1990 παρατηρούνται αυξημένα επεισόδια κατά το ημίχρονο. Συμπερασματικά, ο αριθμός των βίαιων αντιπαραθέσεων στους ποδοσφαιρικούς αγώνες διαφοροποιείται ανά πενταετία, συγκεκριμένα οι πενταετίες 1975-1980, 1985-1990 και 1995-2000 να είναι περίοδοι έξαρσης και οι πενταετίες 1980-1985, 1990-1995 και 2000-2004 να είναι περίοδοι ύφεσης (2015: 333).

Στον επίλογο τους, κλείνουν με το συμπέρασμα πως τα βίαια επεισόδια δεν προκαλούνται από τις «συγκινησιακές διακυμάνσεις» του ποδοσφαιρικού αγώνα, αλλά η σχετιζόμενη με το ποδόσφαιρο βία αποκτά πλέον δική της λογική (2015: 336). Επισημαίνουν πως το μελλοντικό ερευνητικό μας ενδιαφέρον πρέπει να επικεντρωθεί στον αθλητισμό και στους φιλάθλους σε γενικότερο επίπεδο και όχι με αποσπασματικό τρόπο (2015: 337) καθώς και να κατανοήσουμε τον τρόπο που συνδέονται μεταξύ τους οι απλοί φίλαθλοι και να μην επικεντρωνόμαστε μόνο στους οργανωμένους οπαδούς (2015:338)

Η μεθοδολογία της έρευνας που μας παρουσίασαν οι Βαφέας-Κοταρίδης στηρίζεται στην ανάλυση περιεχομένου και την ποσοτικοποίηση των παρατηρήσεων τους.

Εισαγωγικά για τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου

Η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου μεταπλάθει υλικό παρμένο από μια δευτερογενή πηγή σε μορφή ποσοτικών δεδομένων. Όταν αναφερόμαστε στην ανάλυση περιεχομένου εννοούμε κυρίως την ανάλυση προφορικών ή γραπτών δεδομένων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως για παράδειγμα ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές ή άρθρα εφημερίδων, αν και μπορούμε να την εφαρμόσουμε και σε άλλες μορφές προφορικών ή γραπτών στοιχείων όπως είναι μια συνέντευξη για παράδειγμα ή προσωπική αλληλογραφία ενός προσώπου. (Κυριαζή 2009: 283)

Όπως αναφέρει ο Robert Weber στο έργο του «Basic Content Analysis», η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου «είναι ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιεί συγκεκριμένους κανόνες για την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων... από την ανάλυση γραπτών κειμένων. Αυτά τα συμπεράσματα αφορούν είτε τον αποστολέα είτε το ίδιο το μήνυμα ή τον παραλήπτη του μηνύματος. Οι κανόνες αυτής της διαδικασίας διαφέρουν ανάλογα με το θεωρητικό υπόβαθρο και το υπό έρευνα θέμα...»

Η μέθοδος αυτή μας διευκολύνει στο να διερευνήσουμε συστηματικά τα δεδομένα μας. Όμως, για να γίνει ορθή εφαρμογή της μεθόδου χρειάζεται α) να εξετάσουμε το σύνολο του κειμένου που διερευνούμε, χωρίς να επιλέξουμε μόνο αυτά που επιθυμούμε εμείς, β) να πραγματοποιήσουμε μια σαφή ταξινόμηση των δεδομένων που χρησιμοποιούμε στην έρευνα μας και να τα ορίσουμε με σαφήνεια, ώστε να μπορεί να ελεγχθεί η έρευνα μας αυτή και από άλλους ερευνητές σε μεταγενέστερο χρόνο και γ) να ποσοτικοποιήσουμε τα χαρακτηριστικά που εμπεριέχονται στα κείμενα υπό έρευνα, για να αποσαφηνίσουμε τη σημασία τους σε σχέση με τα στοιχεία του ίδιου κειμένου, αλλά και με στοιχεία άλλων κειμένων. (Κυριαζή 2009: 284)

Όπως γίνεται φανερό, η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου είναι μια αρκετά τυποποιημένη μέθοδος, που κωδικοποιεί στοιχεία γραπτών και προφορικών δεδομένων και ποσοτικοποιεί τις απαντήσεις «στις ανοιχτές ερωτήσεις των ερωτηματολογίων και του περιεχομένου των μη τυποποιημένων συνεντεύξεων.» Έχουμε να κάνουμε με μια μέθοδο που δεν είναι αυτόνομη, βασίζεται στα κωδικοποιημένα χαρακτηριστικά της ανάλυσης κειμένου και ύστερα επεξεργάζονται με στατιστική. (Κυριαζή 2009: 285)

Ύστερα, ανάλογα με τα αποτελέσματα που προκύπτουν, μπορούμε να περιγράψουμε το ερευνώμενο κοινωνικό φαινόμενο, είτε στατικά είτε διαχρονικά. Με την

στατιστική επεξεργασία των χαρακτηριστικών του φαινομένου, φανερώνονται οι όποιες στατιστικές συσχετίσεις, οι οποίες ελέγχουν το θεωρητικό πλαίσιο του προαναφερόμενου φαινομένου. Οπότε, η ανάλυση περιεχομένου, δέχεται την ίδια κριτική με άλλες ποσοτικές μεθόδους, όπως εκείνη του τυποποιημένου ερωτηματολογίου και της στατιστικής επεξεργασίας των δεδομένων. (Κυριαζή 2009: 285)

Η διαδικασία αποτελείται από την μέτρηση των δεδομένων του ερευνώμενου υλικού, η οποία πραγματοποιείται ανάλογα με τις κατηγορίες που είχε θέσει ο ερευνητής, σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο που επιθυμεί να ακολουθήσει. Απότοκο αυτών είναι πως τα δεδομένα που προκύπτουν είναι «απολύτως περιγραφικά», συγκεκριμένα και «συνδέονται με το θέμα της έρευνας». Με την χρήση των παραπάνω συμπερασμάτων η Κυριαζή αναφέρει στο σύγγραμμά της, πως με την χρήση του όρου «ανάλυση», υπάρχει περίπτωση και να υπερεκτιμούμε τις δυνατότητες της ίδιας της ανάλυσης περιεχομένου.

Η ανάλυση περιεχομένου ως μέθοδος έχει δυο σημαντικά πλεονεκτήματα. Το πρώτο είναι το χαμηλό κόστος της ερευνητικής διαδικασίας, επειδή τα στοιχεία μας είναι έτοιμα, υπάρχουν σε προσβάσιμες πηγές στις οποίες μπορεί να ανατρέξει ο ερευνητής, χωρίς να συλλέξει ο ίδιος τα στοιχεία που του χρειάζονται, κάτι το οποίο είναι αρκετά οικονομικά επιζήμιο. Και το δεύτερο πλεονέκτημα της είναι πως ο ερευνητής δεν πρόκειται να επηρεάσει το περιεχόμενο των στοιχείων αυτών, κάτι που θα μπορούσε να συμβεί εάν επέλεγε τη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης για παράδειγμα.

Επειδή τα στοιχεία είναι δευτερογενούς μορφής, υπάρχουν δηλαδή ανεξάρτητα από την έρευνα μας, σημαίνει πως δεν θα ταιριάζουν απόλυτα στο εγχείρημα μας και ως επακόλουθο αυτού είναι να υπάρχουν κενά σημεία «ως προς τα ερωτήματα που θέτει η έρευνα.» Οπότε, όπως μπορούμε να αντιληφθούμε η ανάλυση περιεχομένου καλό θα ήταν να είναι μια συμπληρωματική πηγή στοιχείων και όχι η μοναδική πηγή που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε (Κυριαζή 301: 2009).

Με τα δεδομένα αυτά μπορούμε να καταλάβουμε το γιατί χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου από τους συγγραφείς. Όμως με δεδομένα παρμένα από τον αθλητικό τύπο δεν γίνεται να αποδώσεις μια ολοκληρωμένη εικόνα του φαινομένου της ποδοσφαιρικής βίας. Μην ξεχνάμε πως τα Μέσα δεν βρίσκονται παντού και δεν είναι δυνατό να γράψουν για όλα τα περιστατικά ποδοσφαιρικής βίας που συμβαίνουν. Επίσης, τα Μέσα δεν είναι πάντα η πιο αξιόπιστη πηγή διότι όλα φιλτράρονται από το πρίσμα του Μέσου. Αν δηλαδή η εφημερίδα είναι φιλικά προσκείμενη σε μια ομάδα, είναι φυσικό να πάρει το μέρος της ομάδας που

υποστηρίζει. Έτσι, να αποσιωπούνται κάποιες λεπτομέρειες ενός συμβάντος, ή να τονίζονται κάποιες άλλες.

Οι ερευνητές είχαν χορηγία από τον ΟΠΑΠ, ενδέχεται να μην κάλυπτε τις ανάγκες συμπληρωματικών ερευνών, όμως κατά την άποψη μου, θα μπορούσαν να περιμένουν έστω να ανευρεθούν οι απαιτούμενοι συμπληρωματικοί πόροι, ώστε να διενεργήσουν μια δειγματοληπτική έρευνα ερωτηματολογίου. Έτσι, με τον συνδυασμό των μεθόδων, θα είχαμε ένα πιο ολοκληρωμένο και αρτιότερο αποτέλεσμα.

Οι Βαφέας & Κοταρίδης ακόμη, καταλήγουν σε συμπεράσματα που δεν αποδεικνύονται από τα δεδομένα που συνέλλεξαν από τα Μέσα. Ο συλλογικός χαρακτήρας της ποδοσφαιρικής βίας δεν αποδεικνύεται από τη χρήση συμβατικών ή πρόχειρων όπλων. Επίσης, ενώ στην τελευταία παράγραφο της σελίδας 331 υποστηρίζουν πως η βία των οπαδών μπορεί να θεωρηθεί πως επηρεάζεται από τις συγκινησιακές διακυμάνσεις κατά την διάρκεια του ποδοσφαιρικού αγώνα ή αντίθετα πως είναι ανεξάρτητη και έχει δική της λογική, στα συμπεράσματα τους το θεωρούν σίγουρο πως η βία των οπαδών αυτονομείται και έχει δική της δυναμική. Αυτό το συμπέρασμα είναι αυθαίρετο, καθώς είναι δύσκολο να διαφανεί από τις ειδήσεις που συνέλλεξαν. Για να καταλήξουν σε αυτό, θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουν την μέθοδο της δειγματοληπτικής έρευνας με ερωτηματολόγια σε οπαδούς ή ακόμη και προσωπικές συνεντεύξεις. Αν δεν ρωτήσουμε τους ίδιους τους οπαδούς δεν μπορούμε να ξέρουμε τα κίνητρα τους ώστε να προβούν σε τέτοιες πράξεις, ούτε αν λειτουργούν συλλογικά ή μεμονωμένα.

Δεύτερη έρευνα:

Βία στα Γήπεδα: Μεταξύ Θεωρίας και Πραγματικότητας

Η έρευνα αυτή διεξήχθη από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και επιστημονικό υπεύθυνο τον Νέστορα Κουράκη μαζί με μια πλειάδα καταξιωμένων επιστημόνων αλλά και φοιτητών, ώστε να μελετηθεί η βία στους αθλητικούς χώρους στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των ετών 1986-1988. Λίγους μονάχα μήνες από την τραγωδία στο Στάδιο Χεύζελ των Βρυξελλών, που έλαβε χώρα τον Μάιο του 1985 και προκλήθηκε από συνωστισμό των φιλάθλων, μια τραγωδία εφάμιλλη θα λέγαμε με εκείνη της Θύρας 7 στο Στάδιο Γεώργιος Καραϊσκάκης στο Νέο Φάληρο, 4 χρόνια πριν.

Όπως επισημαίνεται στην έρευνα, τον Αύγουστο του 1985, προωθήθηκε η υπογραφή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Βία των Θεατών και την Ανάρμοστη Συμπεριφορά στις Αθλητικές Συναντήσεις (ν. 1787/1988, πρβλ. και ν. 1646/1986), ως ένα μέσο να περιοριστεί το φαινόμενο αυτό.

Αν και στην χώρα μας δεν υπήρχε τόσο έντονη ανησυχία σχετικά με την ποδοσφαιρική βία, η όξυνση του φαινομένου κατά την δεκαετία του 80, θορύβησε τους αρμόδιους, οι οποίοι έκριναν πως τα επεισόδια στο γήπεδα χρειαζόνταν περαιτέρω διερεύνηση. Έτσι, υπό την επιστημονική καθοδήγηση του Κουράκη, σχηματίστηκε μια ομάδα 9 επιστημόνων (από τους τομείς της Εγκληματολογίας, Κοινωνιολογίας, Στατιστικής κλπ) και δεκατρείς προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, ώστε να διαλευκανθεί η προαναφερόμενη βία στα γήπεδα. Από την ερευνητική ομάδα διενεργήθηκαν επτά υποέρευνες και στην παρούσα εργασία θα αναφερθούμε στις τέσσερις που σχετίζονται με το υπό εξέταση θέμα.

Η βασική υποέρευνα ήταν να μελετήσουν την συμπεριφορά των χούλιγκαν και να αποκαλύψουν τα πιστεύω τους. Το δείγμα της έρευνας ήταν 319 άτομα και τα περισσότερα από αυτά (86,5%) ανήκαν σε ιδιαίτερα μαχητικούς συλλόγους οπαδών, στις σημαντικότερες ομάδες Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Τα κριτήρια επιλογής των ατόμων ήταν η συμμετοχή τους στον σύνδεσμο οργανωμένων οπαδών και το κατά πόσο ταυτίζονταν σε συναισθηματικό επίπεδο με αυτόν.

Στη συνέχεια σχηματίστηκε μια δεύτερη υποέρευνα συμμετοχικής παρατήρησης σε αγώνες υψηλής σημασίας. Μελετήθηκαν με επιτόπια έρευνα 84 ποδοσφαιρικοί και 13 καλαθοσφαιρικοί αγώνες, σε χρονικό διάστημα 12 μηνών. Σκοπός της συμμετοχικής παρατήρησης ήταν διερευνηθεί το κατά πόσο επηρεάζουν ορισμένες περιστάσεις-όπως για παράδειγμα η πλημμελής επιτήρηση από την αστυνομία- τα περιστατικά ποδοσφαιρικής βίας.

Ύστερα, διενεργήθηκε η υποέρευνα μελέτης περιεχομένου, όπου εξετάστηκαν υποθέσεις που απασχόλησαν αθλητικούς δικαστές. Μελετήθηκαν 72 δικαστικές υποθέσεις, οι οποίες είχαν τελεστεί στην πενταετία που ακολούθησε ύστερα από την θέσπιση του θεσμού, το 1980. Εξετάστηκε συγκεκριμένα η «φύση» των εν λόγω βίαιων περιστατικών.

Τέλος, ρώτησαν πρόσωπα που εμπλέκονται επαγγελματικά με τον αθλητισμό, όπως είναι οι διαιτητές, οι ίδιοι οι αθλητές, τα αστυνομικά όργανα που αστυνομεύουν το χώρο του γηπέδου και οι αθλητικογράφοι. Ο συγγραφέας επισημαίνει πως με το βήμα αυτό, ήθελαν να αποκτήσουν μια πιο «σφαιρική άποψη» του φαινομένου και να εντοπίσουν τους λόγους της εμφάνισής του.

Για την κοινωνικοοικονομική θέση των ερωτηθέντων της έρευνας του Πανεπιστημίου Αθηνών που μας απασχολεί διαπιστώσαμε ότι βρίσκονται ανάμεσα στην «κατώτερη μέση τάξη και στην ανώτερη εργατική τάξη», πως έχουν υψηλότερο οικονομικό υπόβαθρο από τον γενικό πληθυσμό και πως η απασχόληση και των δύο γονέων είναι κάτι που παρατηρείται συχνά στους ερωτηθέντες. Αυτό συμβαίνει επειδή ο μέσος όρος των ερωτηθέντων δήλωσαν πως η οικογένειά τους διέθετε μηνιαίο καθαρό

οικογενειακό εισόδημα της τάξης των 100.000 δραχμών, ενώ το μηνιαίο καθαρό εισόδημα των εργαζομένων για το τέταρτο εξάμηνο του 1986 ήταν για τις κατηγορίες των υπαλλήλων γύρω στις 74.000 δραχμές και για τους εργάτες 55.000 δραχμές. Ο Κουράκης με τους συνεργάτες τους υποστηρίζουν πως οι απαντήσεις τους είναι μάλλον αληθείς, διότι οι ερωτηθέντες δήλωναν στις ερωτήσεις των ερευνητών πως διέθεταν χαμηλό προσωπικό εισόδημα. Ακόμη, μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων είχε χάσει έναν από τους γονείς του ή είχε κακές σχέσεις μαζί τους. Το 19% παραδέχτηκε πως ο ένας ή και οι 2 γονείς του απασχόλησαν κάποια στιγμή την Αστυνομία και την Δικαιοσύνη.

Σχετικά τώρα με το επίπεδο εκπαίδευσής τους, δεν διαπιστώθηκε να διαφέρουν πολύ από τον γενικό πληθυσμό, αν και υπήρχαν λιγότεροι φοιτητές ΑΕΙ και ΤΕΙ, πράγμα που πιθανόν να οφείλεται στη νεαρή ηλικία των ερωτηθέντων. 24,8% δεν παρακολουθούσε τα μαθήματα του σχολείου εξαιτίας προβλημάτων με τους συμμαθητές και τους καθηγητές τους. Η πλειοψηφία όσων δεν συνέχιζαν τη φοίτηση τους στο σχολείο (71,4%) , εργάζονταν ως βιοτέχνες, υπάλληλοι, έμποροι, τεχνίτες και εργάτες, με ένα μικρό ποσοστό από αυτούς να διαθέτουν σταθερή εργασία.

Μπορούμε να καταλάβουμε την ψυχική ανάγκη των ερωτηθέντων να θέλουν να ανήκουν σε μια ομάδα, ειδικά όταν κάποιος από εκείνους προέρχονταν από προβληματικό περιβάλλον. Η αποξένωση που ένιωθαν στο στενό τους περιβάλλον, σε συνδυασμό με την έλλειψη κατανόησης αλλά και την επιθυμία της νεαρής τους ηλικίας για έντονες εμπειρίες, καθώς και το να είναι κοντά με συνομηλίκους τους, τους ώθησε κατά ένα μεγάλο βαθμό στο να συμμετέχουν σε συνδέσμους οργανωμένων οπαδών. Από τα ευρήματα της έρευνας βλέπουμε πως το 54,6% ανέφερε πως ασχολούνταν με τους οργανωμένους αθλητικούς συνδέσμους για παραπάνω από 2 χρόνια και πως άρχισαν την ενασχόληση τους αυτή ώστε να «υποστηρίξουν την ομάδα τους πιο άμεσα και πιο δυναμικά» (40,9%) ή για να βρουν και άλλους ανθρώπους που αγαπούσαν την ίδια ομάδα (17,2%). Επίσης, αναφέρθηκαν στη συχνότητα που συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένα στέκια, την συνήθεια τους να διαβάζουν έντυπα φιλικά προσκείμενα στην ομάδα τους, τη συχνή παρακολούθηση των αγώνων της ομάδας τους εκτός έδρας αλλά και το να παρακολουθούν παιχνίδια της ομάδας τους στο γήπεδο αν και θα παίζονταν στην τηλεόραση ζωντανά.

Το συμπέρασμα των ερευνητών είναι πως στους οργανωμένους συνδέσμους δεν έχουν όλη την ίδια συμπεριφορά. Αναφέρουν πως «πιθανότατα» υπάρχει ένας οργανωμένος πυρήνας, γύρω στο 7-15% των συνολικών μελών σύμφωνα πάντα με τις εκτιμήσεις των ερευνητών, τα ηγετικά πρόσωπα του συνδέσμου θα λέγαμε και ιδίως όσοι έχουν καταδικαστικές αποφάσεις στο ενεργητικό τους, πάντα σύμφωνα με τα λεγόμενα των ερευνητών. Με τον πυρήνα αυτόν συνδέεται περίπου ένα 40-50% οργανωμένων οπαδών, οι οποίοι πιθανότατα παρασύρονται σε βίαια περιστατικά μικρής κλίμακας (ρίψη αντικειμένων για παράδειγμα) ή μεγαλύτερης, όπως οι

συμπλοκές που γίνονται εντός και εκτός γηπέδου, από συναισθηματική παρόρμηση και για εκτόνωση. Τέλος υπάρχουν και οι υπόλοιποι οπαδοί που δεν συμμετέχουν κάνοντας φθορές ή συμπλοκές και παρακολουθούν την «τελετουργική βία» που διαδραματίζεται μπροστά στα μάτια τους, είτε παθητικά είτε φωνάζοντας συνθήματα στους οπαδούς της αντίπαλης ομάδας.

Στην έρευνα επίσης διαφάνηκε ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων που είχαν δοκιμάσει εξαρτησιογόνες ουσίες οι ίδιοι (44,8%) στο γήπεδο και ένα ακόμη μεγαλύτερο της τάξης του 83,4%) που δήλωσαν ότι γνώριζαν άτομα από το κοινωνικό τους περιβάλλον που είχαν δοκιμάσει ναρκωτικές ουσίες. Επίσης, μεγάλο ποσοστό από τους ερωτηθέντες δήλωσαν πως υπήρχαν μέλη ακραίων πολιτικών ιδεολογιών στις θύρες, με στόχο κατά τη γνώμη των οπαδών να προσεταιριστούν τις ομάδες των χούλιγκανς.

Οι κυριότεροι παράγοντες πρόκλησης επεισοδίων είναι κυρίως η εχθρική στάση των οπαδών της μιας ομάδας απέναντι στους οπαδούς της άλλης. Συγκεκριμένα το 71,2 % των οπαδών διατηρεί «σχεδόν κακή» έως «πολύ κακή» στάση απέναντι στους οπαδούς της αντίπαλης ομάδας. Επίσης έχουν αρνητικά αισθήματα προς τα αστυνομικά όργανα που τηρούν την τάξη στον αγώνα, με ποσοστό 80% των ερωτώμενων. Σύμφωνα λοιπόν με τα υποκείμενα της έρευνας, οι παράγοντες που συμβάλλουν στην δημιουργία επεισοδίων είναι η προκλητική συμπεριφορά των αντίπαλων φιλάθλων, οι άδικες κατά τη γνώμη τους αποφάσεις των διαιτητών και η συμπεριφορά των αστυνομικών οργάνων που ορισμένες φορές επεμβαίνουν καθυστερημένα ή άλλες φορές χωρίς να χρειάζεται.

Ένα επίσης μεγάλο μέρος της ευθύνης για τη δημιουργία επεισοδίων φέρουν οι δημοσιογράφοι του γραπτού αλλά και του ηλεκτρονικού αθλητικού Τύπου. Είναι, βέβαια, γεγονός ότι κατά τα τελευταία χρόνια ο αθλητικός Τύπος στην Ελλάδα (τόσο των αθλητικών όσο και των πολιτικών εφημερίδων) αποφεύγει να προκαλεί τους οπαδούς και να εξάπτει τον φανατισμό τους.

Οι ερωτηθέντες ανέφεραν ως υπεύθυνους επίσης τους ποδοσφαιρικούς παράγοντες, διότι κατά μία άποψη αντιμετωπίζουν την ενασχόληση τους με το ποδόσφαιρο, ως μία ακόμη επιχειρηματική τους δραστηριότητα και τους ποδοσφαιριστές που με την επαγγελματοποίηση του αθλήματος, σκέφτονται ως επαγγελματίες πλέον και αλλάζουν ομάδα αν τους συμφέρει οικονομικά. Τέλος οι ερωτηθέντες απέδωσαν ευθύνη και στο κοινωνικό σύνολο, ειδικά όταν αγνοούνται οι προβληματισμοί της νεολαίας αλλά και των ατόμων που νιώθουν αποξενωμένοι από μια κοινωνία που δεν τους καταλαβαίνει, που είναι για λίγους και ισχυρούς, βρίσκοντας καταφύγιο στην αθλητική βία.

Οι μέθοδοι έρευνας που χρησιμοποιήθηκαν στην παραπάνω έρευνα αποτελεί συνδυασμό της ανάλυσης περιεχομένου, στην οποία αναφερθήκαμε στα πλαίσια στη

πρώτη έρευνα των Βαφέα & Κοταρίδη που παρουσιάσαμε, της συμμετοχικής παρατήρησης και της δειγματοληψίας με τη χρήση ερωτηματολογίου.

Εισαγωγικά για τη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης

Η συμμετοχική παρατήρηση μπορούμε να πούμε πως είναι η χαρακτηριστικότερη μέθοδος της ποιοτικής έρευνας. Η διαφορά της μεθόδου σε σχέση με άλλες, είναι πως τα κοινωνικά φαινόμενα μελετώνται την ίδια στιγμή που συμβαίνουν, δεν μεταφέρονται ούτε στο εργαστήριο όπως γίνεται με το πείραμα, αλλά ούτε ανακαλούνται σε μεταγενέστερο χρόνο όπως συμβαίνει με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου (2009: 245).

Η μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης, όπως φυσικά και οι άλλες ποιοτικές μέθοδοι, επιλέγεται από τους ερευνητές, όταν χρειάζεται να μελετήσουν μια κοινωνική ομάδα ή ένα κοινωνικό φαινόμενο εις βάθος. Στις ποιοτικές μεθόδους οι ερευνητές βασίζονται σε λίγες χαρακτηριστικές περιπτώσεις, από τις οποίες μέσω της ανάλυσης τους, αντλούν όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία ώστε να καταλήξουν σε ένα συμπέρασμα. Εν αντιθέσει, στις ποσοτικές μεθόδους, οι ερευνητές χρησιμοποιούν πολλές περιπτώσεις και με την στατιστική ανάλυση «προαποφασισμένων, ολιγάριθμων μεταβλητών» εξάγουν το απαιτούμενο συμπέρασμα, σύμφωνα με τα δεδομένα τους.

Η συμμετοχική παρατήρηση επιλέγεται όταν επιθυμούμε να καταλάβουμε συγκεκριμένες συμπεριφορές των ερευνητικών υποκειμένων και τα κίνητρα που τους ωθούν στις συμπεριφορές αυτές. Το πώς οι ίδιοι ερμηνεύουν τα γεγονότα και πως αυτά τους επηρεάζουν. Η μέθοδος αυτή μας επιτρέπει να εξετάσουμε ένα κοινωνικό φαινόμενο, βάζοντας τους εαυτούς μας στη θέση του υποκειμένου, ώστε να διαπιστώσουμε ιδίως όμασι, τη σημασία που προσδίδουν στα συγκεκριμένα γεγονότα.

Με τον τρόπο αυτό δεν επιβάλλεται από τους ερευνητές ένα κάποιο θεωρητικό πλαίσιο από την αρχή, ούτε προκαθορισμένες εννοιολογικές κατηγορίες. Αυτό προκύπτει από τη «διαδοχική αποσαφήνιση των εννοιολογικών κατηγοριών», που πραγματοποιείται στην πορεία της έρευνας.

Οι ερευνητές εξετάζοντας τα υποκείμενα της έρευνας, ανακαλύπτουν κοινά στοιχεία μεταξύ τους και τοποθετούν τις περιπτώσεις τους σε μια ταιριαστή γενική κατηγορία. Έπειτα, με την προσθήκη νέων περιπτώσεων οι ερευνητές επαναπροσδιορίζουν τις γενικές κατηγορίες που δημιούργησαν παραπάνω, ούτως ώστε οι περιπτώσεις στην ολότητα τους να συμπεριλαμβάνουν τις ομοιότητες που υπάρχουν μεταξύ των κατηγοριών.

Σε αντίθεση με τις ποσοτικές έρευνες, όπου γίνεται έλεγχος μιας καθεστηκυίας θεωρίας, εδώ το ζητούμενο είναι να εντοπίσουμε τις θεωρητικές έννοιες που χαρακτηρίζουν το φαινόμενο που ερευνούμε και αποτελούν τη βάση της θεωρίας μας (2009: 247)

Η μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης έκανε για πρώτη φορά την εμφάνιση της στην επιστήμη της Κοινωνιολογίας, κατά τις δεκαετίες του '20 και του '30, από τους Κοινωνιολόγους του Πανεπιστημίου του Σικάγου, Park, Burgess και Thomas, σε σειρά πρωτοποριακών ερευνών οι οποίες περιελάμβαναν: «την επιτόπια παρατήρηση, ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις, προσωπικά αρχεία, δημοσιευμένα στοιχεία και κοινωνική χαρτογράφηση».

Στην ίδια Σχολή ανήκει και ο Blumer, ο οποίος έγινε ιδιαίτερα γνωστός από το έργο του «The Chicago School of Sociology» και βεβαίως οι Thomas και Znaniecki, με το «The Polish Peasant in Europe and America» είναι η πρώτη έρευνα που ολοκληρώθηκε τότε (1918-1920) και αποτελεί την χαρακτηριστικότερη της λεγόμενης σχολής του Σικάγου. Μια έρευνα που κατεδείκνυε τη βαρύνουσα σημασία της άμεσης σχέσης του ερευνητή με το πεδίο της έρευνας του και την συλλογή πολλών και διαφορετικών στοιχείων ποικίλων πηγών, «στοχεύοντας την αντιπαράθεση με τις θεωρητικές ιδέες για το υπό έρευνα φαινόμενο.» (Κυριαζή 2009: 249)

Κατά τον Raymond Gold (2009: 250) ,ο βαθμός συμμετοχής του ερευνητή διακρίνεται σε τέσσερις κατηγορίες: πλήρως συμμετέχων (complete participant), συμμετέχων ως παρατηρητής (participant as observer), παρατηρητής ως συμμετέχων (observer as participant) και πλήρως παρατηρητής (complete observer).

Στην πρώτη κατηγορία ως πλήρως συμμετέχων (complete observer), έχουμε τον ερευνητή που αποκρύπτει παντελώς την επιστημονική του ιδιότητα, ώστε να ενταχθεί στην υπό έρευνα κοινωνική ομάδα και να συμμετάσχει ενεργά στις καθημερινές τους ιδιότητες. Η πλήρης συμμετοχή βοηθάει τον ερευνητή να αποκτήσει πλήρη πρόσβαση στην ομάδα, ειδικά όταν τα υποκείμενα που την αποτελούν δεν «ανοίγονται» σε άτομα εκτός της ομάδας τους. Ωστόσο, σημειώνονται ερωτηματικά αν η δυσκολία πρόσβασης δικαιολογεί την απόκρυψη της ταυτότητας του ερευνητή από την ομάδα που ερευνά. Το ζητούμενο είναι λοιπόν, αν ο «σκοπός αγιάζει τα μέσα» ή η απόκρυψη της ταυτότητας αποτελεί καταπάτηση των ατομικών δικαιωμάτων των ερευνώμενων, ανεξάρτητα του όφελους προς την επιστημονική κοινότητα. Οι απόψεις δίστανται στον επιστημονικό χώρο. Όπως είπε και ο Bronfenbrenner: «Ο μόνος ασφαλής τρόπος για να μην παραβιάσει κανείς τις αρχές της επαγγελματικής δεοντολογίας είναι να απέχει εντελώς από οποιαδήποτε ερευνητική δραστηριότητα.» (2009: 253).

Εκτός από τα προβλήματα δεοντολογίας, πρέπει να δούμε και το κατά πόσο επηρεάζει η πλήρης συμμετοχή του ερευνητή το αποτέλεσμα της έρευνας που εκείνος

διεξαγάγει: Πρώτον, ενδέχεται ο ερευνητής να μην έχει ιδιαίτερη άνεση στο ρόλο που καλείται να παίξει ως μέλος της ομάδας και έτσι να μην καταφέρει να τους πείσει ή να μπει τόσο στο «πετσί του ρόλου» ώστε να εγκαταλείψει τον αρχικό του σκοπό ή να αδυνατεί να αποστασιοποιηθεί. Δεύτερον, δεν θα έχει πολλές ευκαιρίες να θέσει τα δικά του ερωτήματα στα μέλη της ομάδας, διότι αν το κάνει αυτό ενδέχεται να τον υποψιαστούν. Τρίτον, η καταγραφή των παρατηρήσεων από τον ερευνητή για ευνόητους λόγους δεν μπορεί να γίνει την ίδια στιγμή, αλλά σε μεταγενέστερο χρόνο, όπου ενδέχεται να μην θυμάται όλες τις παρατηρήσεις που είχε σκεφτεί και ακόμη και να τις μεταπλάσει στο μυαλό του.

Ο συμμετέχων ως παρατηρητής, φανερώνει την ιδιότητα του και αναφέρει τους ερευνητικούς του σκοπούς. Η επιδίωξη του είναι να συμμετάσχει όσο περισσότερο γίνεται στις δραστηριότητες των ερευνώμενων. Δηλαδή, να κάνει παρέα μαζί τους, να διασκεδάζει μαζί τους ακόμα και να τους συμπαραστέκεται σε δύσκολες στιγμές τους. Τα ζητήματα που προκύπτουν εδώ είναι πρώτον, πως ο ερευνητής δεν καταγράφει τις παρατηρήσεις του την στιγμή που γίνονται ώστε να μην χαλάσει το κλίμα που υπάρχει ανάμεσα σ' αυτόν και την ομάδα, με τους κινδύνους που αναφέραμε πριν (να ξεχάσει λεπτομέρειες κλπ) και κατά δεύτερον, μπορεί οι ερευνώμενοι να ενδιαφερθούν υπέρ του δέοντος για την έρευνα και να διαφοροποιήσουν τις καθημερινές τους συνήθειες. Ο κίνδυνος αυτός ελλοχεύει κυρίως κατά τις πρώτες τους συναντήσεις με τον ερευνητή και με το πέρασμα του χρόνου, έχοντας γίνει κατά ένα τρόπο δικός τους άνθρωπος, συνεχίζουν την καθημερινότητα τους σαν πρώτα (2009: 254). Έχει παρατηρηθεί πως με την αποκάλυψη του ερευνητή στην υπό έρευνα ομάδα, είναι πιθανό να απαντήσουν στα ερωτήματα του με μεγαλύτερη προθυμία.

Ο παρατηρητής ως συμμετέχων, συμμετέχει λιγότερο σε σχέση με τους προηγούμενους τύπους παρατηρητών. Ενώ δηλαδή τους ακολουθεί στις καθημερινές τους δραστηριότητες, ο ίδιος δεν συμμετέχει στις δραστηριότητες τους αυτές, ωστόσο καλλιεργεί στενή επαφή μαζί τους (2009: 254).

Τέλος, έχουμε τον πλήρως παρατηρητή ερευνητή. Δεν γνωστοποιεί την ιδιότητα του, ούτε συμμετέχει στο φαινόμενο που παρατηρεί. Κατά κύριο λόγο, οι ερευνώμενοι δεν γνωρίζουν πως αποτελούν αντικείμενο έρευνας. Ο πλήρως παρατηρητής μπορεί να μην επηρεάζει καθόλου την έρευνα που διεξαγάγει, αλλά εφόσον έτσι δεν μπορεί να ρωτήσει τους ερευνώμενους, ούτε να συμμετάσχει στις δραστηριότητες τους, λαμβάνει περιορισμένο εύρος πληροφορίας για εκείνους και τις ασχολίες τους. Έρευνες για παράδειγμα που αφορούν την τήρηση της δημόσιας τάξης ή την μελέτη του τρόπου επικοινωνίας αγνώστων σε δημόσιους χώρους, είναι κατάλληλες για τον πλήρως παρατηρητή, διότι μπορεί να παρακολουθεί και να καταγράφει χωρίς να χρειάζεται η δική συμμετοχή (2009: 255).

Ας αναφερθούμε σύντομα στο αντικείμενο της έρευνας και την πρόσβαση στο χώρο.

Αρχικά ο ερευνητής συλλέγει όλη την απαραίτητη βιβλιογραφία, ώστε να δει με ποιο τρόπο χειρίστηκαν το υπό έρευνα κοινωνικό φαινόμενο, οι μελετητές που είχαν καταπιαστεί με αυτό στο παρελθόν. Τα συμπεράσματα και τα προβλήματα που αντιμετώπισαν είναι πολύ χρήσιμα ώστε να αποφασίσει τις μετέπειτα ενέργειες του (2009: 256).

Αφού λοιπόν έχει αποφασίσει το ποιο θα είναι το θέμα της έρευνας του, καλείται να επιλέξει τον φυσικό χώρο στον οποίο θα διενεργηθεί η έρευνα του και το πώς θα προσεγγίσει τα υποκείμενα της έρευνας (2009: 257). «Συγκεκριμένοι κανόνες για επιτυχές αποτέλεσμα δεν υπάρχουν». Όπως χαρακτηριστικά γράφει η Κυριαζή. Το στοίχημα του ερευνητή, είναι κατά πόσο θα γίνει δεκτός στην ομάδα που ερευνά. Η προσαρμοστικότητα ενός ανθρώπου σε ένα άγνωστο για εκείνον περιβάλλον, δεν μπορεί να διδαχθεί. Οπότε, η μόνη νουθεσία που μπορεί να δοθεί στον ερευνητή είναι να εμπνεύσει εμπιστοσύνη στους ερευνώμενους, για να μην τον δουν ως «εισβολέα». Επίσης, ο ερευνητής θα πρέπει να προσέχει τη συμπεριφορά του, ώστε να μην διακόπτει τη φυσιολογική λειτουργία του περιβάλλοντα χώρο. (2009: 258).

Για την καταγραφή των παρατηρήσεων, ο ερευνητής αρχικά προσπαθεί να καταλάβει τον χώρο που μελετά, τα γεγονότα και τα κοινωνικά δρώμενα που λαμβάνουν μέρος σ' αυτόν. Προσπαθεί να περιγράψει το τι συμβαίνει γύρω του και να απαντήσει σε μια σειρά ερωτημάτων, για παράδειγμα το που είναι ο ερευνώμενος χώρος, αν υπάρχει κάτι το ασυνήθιστο στο χώρο, ποιοι είναι εκεί, ποια η συμπεριφορά τους κλπ. Η παρατήρηση όλων αυτών φτάνει στο τέλος της, όταν επέλθει ο λεγόμενος «θεωρητικός κορεσμός», όταν σταματούν να υπάρχουν νέες απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματά του και όταν τα ευρήματά του επαναλαμβάνονται.

Η γραπτή περιγραφή χρειάζεται να γίνει όσο το δυνατόν συντομότερα, ώστε να είναι ακριβέστερη και σε ορθή χρονολογική σειρά. Η ταξινόμηση των σημειώσεων του ερευνητή χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: τις περιγραφικές σημειώσεις και τις μεθοδολογικές σημειώσεις. Στις περιγραφικές σημειώσεις καταγράφονται όσα άκουσε και είδε ο ερευνητής, χωρίς να έχουν αναλυθεί, αυτό συμβαίνει στις θεωρητικές σημειώσεις που τοποθετούν τα περιγραφικά στοιχεία στο κατάλληλο θεωρητικό πλαίσιο και τα ερμηνεύουν (2009: 259).

Οι πληροφορίες που μας δίνει η ποιοτική συνέντευξη είναι σημαντικές, και συμπληρώνουν τις σημειώσεις του ερευνητή, καθώς ο ίδιος δεν μπορεί να καταγράψει ό,τι συμβαίνει γύρω του, ούτε να βρίσκεται παντού ανά πάσα στιγμή.

Η συνέντευξη στο πλαίσιο της ποσοτικής έρευνας θεωρείται μια μέθοδος που μπορεί να παράξει έγκυρα αποτελέσματα, εφόσον διατυπωθούν τα ερωτήματα σύμφωνα με τους κανόνες και η συμπεριφορά του ερευνητή είναι η πρόποσα. Καλώς εχόντων των πραγμάτων, θεωρείται πως τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων «αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα».

Σε αντίθεση με τη λογική της ποσοτικής έρευνας, η ποιοτική συνέντευξη στηρίζεται στην πεποίθηση πως η ίδια κατασκευάζει νοήματα και με τον τρόπο αυτό δεν έχει σημασία μόνο τι έχει ειπωθεί, αλλά και πως έχει εξελιχθεί η συζήτηση μεταξύ ερευνητή και ερευνώμενου. Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό πως και οι δύο, ερευνητής και υποκείμενο της έρευνας, κατέχουν ενεργό ρόλο στη διαδικασία. Η συνέντευξη εδώ θεωρείται ως «μια κοινωνική συνεύρεση» που έχει διαφορετική εξέλιξη σύμφωνα «με τους συμμετέχοντες και τις συγκεκριμένες συνθήκες όπου διεξάγεται.» (2009: 264)

Με βάση τα προαναφερθέντα, η **συμμετοχική παρατήρηση** που χρησιμοποιήθηκε σε κρίσιμους αγώνες ποδοσφαίρου και καλαθοσφαίρισης, φέρει τα χαρακτηριστικά του «παρατηρητή ερευνητή». Στην έρευνα που μελετούμε, δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να προδίδει μια διαντίδραση μεταξύ μελετητών και ερευνώμενων υποκειμένων, ούτε γνωστοποίηση των ιδιοτήτων των ερευνητών στους οπαδούς, που είναι τα υποκείμενα της έρευνας τους. Οπότε, όπως αναφέραμε και παραπάνω, το θετικό εδώ είναι πως οι ερευνητές δεν επηρέασαν καθόλου το αντικείμενο της έρευνας τους, αλλά εφόσον δεν συμμετείχαν στις δραστηριότητες των ερευνώμενων, ούτε υπήρξε δυνατότητα διαλόγου μαζί τους, τότε οι ερευνητές απέκτησαν περιορισμένο εύρος πληροφορίας όπως είναι φυσικό. Επίσης, οι παρατηρήσεις των ερευνητών σημειώνονταν σε «δελτίο παρατηρήσεων» που συμπληρωνόταν μετά το πέρας του αγώνα, προφανώς για να μην κινήσουν την περιέργεια των φιλάθλων, όμως όπως είδαμε, όταν οι παρατηρήσεις αποτυπώνονται στο χαρτί ετεροχρονισμένα, υπάρχει το ενδεχόμενο κενών μνήμης από τη μεριά των ερευνητών.

Εισαγωγικά της δειγματοληπτικής μεθόδου

Η δειγματοληπτική μέθοδος με ερωτηματολόγια και χρήση στατιστικών μεθόδων είναι μία επιστημονική ερευνητική στρατηγική, που επιτρέπει στον ερευνητή να διερευνά συγκεκριμένα κοινωνικά φαινόμενα. Η μέθοδος αυτή, αποτελεί τον πιο δημοφιλή τρόπο για να συλλεχθούν και να αναλυθούν τα στοιχεία μιας κοινωνικής έρευνας, εξαιτίας της ευκολίας εφαρμογής της. Η ανάγκη της ύπαρξης ποσοτικών συμπερασμάτων για διάφορα φαινόμενα που απασχολούν την κοινωνία μας και η εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων με βάση αυτά, αποτελούν το αντικείμενο της μεθόδου. Όμως, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ανεπιφύλακτα σε όλα τα είδη των ερευνώμενων κοινωνικών ζητημάτων, διότι μπορεί να οδηγήσει σε αλλοιωμένα αποτελέσματα που δεν αντικατοπτρίζουν την ουσία τους (Κυριαζή 2009: 144).

Μειονεκτήματα της μεθόδου αποτελούν η απομόνωση των υποκειμένων από το «κοινωνικό πλαίσιο δράσης» τους και οι απαντήσεις τους στις τυποποιημένες ερωτήσεις των ερευνητών χρησιμοποιούνται για την εξαγωγή γενικών τάσεων. Για το λόγο αυτό, χρειάζεται να χρησιμοποιείται η μέθοδος σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους που επιτρέπουν μια περισσότερο ολοκληρωμένη ανάλυση των κοινωνικών

φαινομένων. Το άτομο στη δειγματοληπτική μέθοδο δεν αντιμετωπίζεται στην ολότητα του, «αλλά ως φορέας επιμέρους χαρακτηριστικών» που αποκαλύπτονται με έναν θα λέγαμε επιλεκτικό τρόπο, ανάλογα με την επιδιωκόμενη στατιστική επεξεργασία των χαρακτηριστικών τους, από την πλευρά του ερευνητή (Κυριαζή 2009 :147).

Τα θέματα που επιλέγονται να διερευνηθούν, προσδιορίζονται στο να ταιριάζουν με την μέθοδο ανάλυσης των δεδομένων. Επομένως δεν μπορούν να διερευνηθούν με τη χρήση της δειγματοληπτικής μεθόδου φαινόμενα όπως η ιστορική εξέλιξη κοινωνικών ζητημάτων. Η μέθοδος της δειγματοληψίας βγάζει γενικά συμπεράσματα για ένα κοινωνικό φαινόμενο, όμως δεν αποτελεί την καλύτερη επιλογή για την σε βάθος διερεύνηση της κοινωνικής ζωής (Κυριαζή 2009: 148).

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα του Κουράκη που εξετάζουμε, αποτελεί συνδυασμό της ανάλυσης περιεχομένου , της συμμετοχικής παρατήρησης και της δειγματοληψίας με τη χρήση ερωτηματολογίου. Η ανάλυση περιεχομένου αφορούσε τις υποθέσεις που απασχόλησαν τους αθλητικούς δικαστές και η «βίαια φύση τους», τα θετικά και αρνητικά της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου έχουν αναφερθεί διεξοδικά στην έρευνα των Βαφέα & Κοταρίδη του παρόντος κεφαλαίου. Όπως και τα θετικά και αρνητικά της μεθόδου δειγματοληψίας με ερωτηματολόγιο, αναφέρονται στα εισαγωγικά της παρούσας έρευνας. Κατά την άποψη μου, η έρευνα με επιστημονικό υπεύθυνο τον Κουράκη και λοιπών, συνδυάζει στη μεθοδολογία της τρεις μεθόδους, κάτι που προσφέρει μια ολοκληρωμένη εικόνα του φαινομένου της βίας στα ποδοσφαιρικά γήπεδα, διότι η κάθε μία μέθοδος αναπληρώνει τα αρνητικά της άλλης. Δηλαδή, έχουμε τις ποσοτικές προσεγγίσεις της ανάλυσης περιεχομένου και του ερωτηματολογίου που δόθηκε στους επαγγελματίες του αθλητικού χώρου, όμως έχουμε και την ποιοτική προσέγγιση της συμμετοχικής παρατήρησης, που τους επέτρεψε να παρατηρήσουν τη φύση των οπαδών και να μην περιοριστούν στη στεία απεικόνιση τους ως δεδομένα. Το μόνο που θα μπορούσα να προτείνω είναι και τη χρήση των συνεντεύξεων βάθους, την οποία θα εξετάσουμε στην επόμενη έρευνα μας.

Τρίτη έρευνα:

Αποκλίνουσα συμπεριφορά των θεατών του ελληνικού ποδοσφαίρου

Ο Κλεομένης Λάμπας είναι διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Semmelweis στο γνωστικό αντικείμενο της Κοινωνιολογίας του Αθλητισμού και στην διδακτορική του διατριβή ασχολήθηκε με την «Αποκλίνουσα συμπεριφορά των θεατών του ελληνικού ποδοσφαίρου» (Deviant behavior of Greek Football spectators), το 2005.

Ο ερευνητής έκρινε πως η αποκλίνουσα συμπεριφορά των φιλάθλων απαιτεί

πολυδιάστατη προσέγγιση και για το λόγο αυτό χρησιμοποίησε συνδυασμό μεθοδολογικών τεχνικών, όπως είναι το ερωτηματολόγιο, οι συνεντεύξεις βάθους, η συμμετοχική παρατήρηση και η ανάλυση περιεχομένου (εγγράφων και τύπου).

Ο Λάππας και η ομάδα του χρησιμοποίησαν για δείγμα της έρευνας τους, φιλάθλους που παρακολουθούσαν ποδοσφαιρικούς αγώνες της Α' Εθνικής της λεγόμενης και Super League. Επειδή δεν υπάρχουν στην Ελλάδα λίστες με κατόχους των εισιτηρίων όπως ισχύει στις περισσότερες χώρες, χρησιμοποίησαν ως δείγμα μέλη αθλητικών συνδέσμων οπαδών. Εστίασαν την έρευνά τους στις ομάδες της Α' Εθνικής Κατηγορίας. Κατά την ποδοσφαιρική σεζόν 2003-2004, έπαιζαν 16 ομάδες στην Α' Εθνική και οι ερευνητές επέλεξαν 5 ομάδες από τις 16, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια: α) της περιφερειακής εκπροσώπησης, β) το μέγεθος των οργανωμένων θεατών και γ) τη συχνότητα των παραβατικών συμπεριφορών, όπως παρουσιάζονταν στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Το μέγεθος του δείγματος και των υπο-δειγμάτων που ήταν τα εξής: Γενικό Σύνολο = 498, Παναθηναϊκός (n = 101), Ολυμπιακός (n = 101), την ΑΕΚ (n = 96), ΠΑΟΚ (n = 99), Άρης (n = 99). Το μέγεθος των δειγμάτων αποφασίστηκε σύμφωνα με το μέγεθος του εκτιμώμενου συνολικού πληθυσμού οργανωμένων οπαδών.

Πέρα από μέλη των αθλητικών συνδέσμων, επέλεξαν και μεμονωμένα δείγματα σε δύο αγώνες ποδοσφαίρου, στην αρχή και στο φινάλε της σεζόν. Επιλέχθηκαν φιλάθλοι που βρίσκονταν σε διαφορετικά σημεία του γηπέδου, δηλαδή από το κέντρο και τις περιοχές πίσω από τα δοκάρια. Επίσης, επέλεξαν και φιλάθλους από τους εξώστες και τις κερκίδες των γηπέδων. Τα ερωτηματολόγια τους αυτά χρησιμοποιούσαν ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου.

Οι συνεντεύξεις βάθους όπως μας πληροφορεί είχαν διαφορετικές ερωτήσεις για διαφορετικά άτομα. Είχαν λάβει χώρα πριν και μετά τους αγώνες, με θεατές από τις νικήτριες αλλά και τις ηττημένες ομάδες συμπεριλαμβανομένων τόσο των οπαδών παιχνιδιών εντός και εκτός έδρας. Οι οπαδοί (n = 48) επιλέχθηκαν τυχαία από τους συνδέσμους οργανωμένων οπαδών για τις συνεντεύξεις σε βάθος. Συνεντεύξεις σε βάθος πραγματοποιήθηκαν και με τους προπονητές (n = 10), τους μάνατζερ των 5 ομάδων της super league (n = 12) και ανθρώπους των μέσων της μαζικής ενημέρωσης (n = 14). Ο Λάππας και οι συνεργάτες του, ενώ μοίρασαν ερωτηματολόγια σε 498 άτομα, επέλεξαν μόλις 84 για τις συνεντεύξεις βάθους.

Όσον αφορά για τη συμμετοχική παρατήρηση του εγχειρήματος και το ρόλο των ερευνητών αναφέρει: «Το έργο των παρατηρητών συμμετεχόντων ήταν να καταγράψουν κάθε είδους διαταραχές, ανάρμοστη συμπεριφορά, καθώς και επιθετικά και βίαια επεισόδια.» Στο έργο αυτό έχει διενεργηθεί και ανάλυση περιεχομένου σε

σχετικά έγγραφα. Έγγραφα από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας, την Ελληνική Εθνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία και την Ένωση Ποδοσφαιρικών Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης, έχουν μελετηθεί και αξιολογηθεί. Επιπρόσθετα, θέματα ποδοσφαίρου, ο χουλιγκανισμός και η αντίδραση των μέσων ενημέρωσης στο φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας, μελετήθηκαν από τις καθημερινές εφημερίδες και τα αθλητικά περιοδικά. Στην παρουσίαση της διδακτορικής του διατριβής δυστυχώς δεν υπάρχουν περισσότερα στοιχεία για την ανάλυση περιεχομένου στην οποία προέβη ο ερευνητής.

Τα δεδομένα από τα ερωτηματολόγια επεξεργάστηκαν και αξιολογήθηκαν μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS, ενώ τα στοιχεία από τις συνεντεύξεις σε βάθος αναλύθηκαν μέσω της ποιοτικής ανάλυσης.

Συνέντευξη βάθους

Η συμμετοχική παρατήρηση του ερευνητή, την οποία θίξαμε όταν εξετάσαμε την έρευνα του Κουράκη και συνεργατών, ως επί το πλείστον συνδυάζεται και με άλλες μεθόδους, όπως την ποιοτική συνέντευξη/ συνέντευξη βάθους. Η συνέντευξη αυτή χαρακτηρίζεται από γενικά ερωτήματα του ερευνητή με βάση θέματα που έχει προσδιορίσει εκ των προτέρων και προσπαθεί να κατευθύνει τη συζήτηση με το υποκείμενο της έρευνας. Περισσότερο θα λέγαμε πως κύριος ομιλητής είναι ο συνεντευξιαζόμενος και ο ερευνητής τον καθοδηγεί. Τα ερωτήματα του δεν έχουν συγκεκριμένη σειρά, ούτε διατυπώνονται με τον ίδιο τρόπο σε κάθε συνέντευξη. Εδώ ο ερευνητής με βάση τα λεγόμενα του συνεντευξιαζόμενου προσδίδει τη μορφή και το περιεχόμενο των ερωτήσεών του. Το σημαντικότερο στη μέθοδο της ποιοτικής συνέντευξης είναι πως ο ερωτώμενος μπορεί ελεύθερα να αναπτύξει τις απόψεις του πάνω στα ερωτήματα που του έχουν τεθεί, να ανακαλέσει γεγονότα που έχουν σημασία για εκείνον, πάντα βέβαια με την διακριτική καθοδήγηση του ερευνητή, που μπορεί να κάνει επιπλέον ερωτήσεις ώστε να εκμαιεύσει πληροφορίες που τον ενδιαφέρουν και να προτείνει ένα άλλο θέμα (Κυριαζή, 2009: 262). Οι πληροφορίες που μας δίνει η ποιοτική συνέντευξη είναι σημαντικές, και συμπληρώνουν τις σημειώσεις του ερευνητή, δεδομένου ότι δεν μπορεί να καταγράψει ό,τι συμβαίνει γύρω του, ούτε να βρίσκεται παντού ανά πάσα στιγμή.

Η συνέντευξη στο πλαίσιο της ποσοτικής έρευνας θεωρείται μια μέθοδος που μπορεί να παράξει έγκυρα αποτελέσματα, εφόσον διατυπωθούν τα ερωτήματα σύμφωνα με τους κανόνες και ο χειρισμός του ερευνητή είναι κατάλληλος. Καλώς εχόντων των πραγμάτων, θεωρείται πως τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων «αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα». Σε αντίθεση με τη λογική της ποσοτικής έρευνας, η ποιοτική συνέντευξη στηρίζεται στην πεποίθηση πως η ίδια κατασκευάζει νοήματα και με τον

τρόπο αυτό δεν έχει σημασία μόνο τι έχει ειπωθεί αλλά και πως έχει εξελιχθεί η συζήτηση μεταξύ ερευνητή και ερευνώμενου. Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό πως και οι δύο κατέχουν ενεργό ρόλο στη διαδικασία. Η ποιοτική συνέντευξη θεωρείται ως «μια κοινωνική συνέντευξη» που λαμβάνει μορφή ανάλογα «με τους συμμετέχοντες και τις συγκεκριμένες συνθήκες όπου διεξάγεται» (Κυριαζή, 2009: 264)

Ο Κλεομένης Λάμπας και οι συνεργάτες του χρησιμοποίησαν όπως προανέφερε έναν συνδυασμό μεθοδολογικών τεχνικών, όπως τη δειγματοληπτική έρευνα ερωτηματολογίου, τις συνεντεύξεις βάθους. Κατά την άποψη μου, αυτή η έρευνα είναι η πιο ολοκληρωμένη μεθοδολογικά από όσες έρευνες εκθέσαμε. Έχει χρησιμοποιήσει τέσσερις μεθόδους, ποσοτικής και ποιοτικής φύσεως και κατά συνέπεια να έχει ένα ισορροπημένο αποτέλεσμα, αναπληρώνοντας τα αρνητικά της μιας μεθόδου με τα θετικά της άλλης. Το μόνι έλλειψη που θα μπορούσα να εντοπίσω, αν και κατανοώ τον κόπο, τον περιορισμένο χρόνο αλλά και τους – περιορισμένους συχνά-διαθέσιμους οικονομικούς πόρους διεξαγωγής της έρευνας, είναι ο μικρός αριθμός των οργανωμένων οπαδών (48).

Τρίτο Κεφάλαιο

Ο Ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός όπως περιγράψαμε και στο πρώτο κεφάλαιο, περιλαμβάνει μια πληθώρα βίαιων συμπεριφορών, όπως είναι η πάλη, η ρίψη αντικειμένων στον αγωνιστικό χώρο, η ρίψη αντικειμένων στους υποστηρικτές της αντίπαλης ομάδας, ακόμα και τα υβριστικά συνθήματα που ανταλλάσσουν οι οπαδοί στις κερκίδες του γηπέδου.

1. Φυσική βία (περιστατικά από τον Τύπο)

Για να κατανοήσουμε το μέγεθος του προβλήματος κρίνεται απαραίτητο να παρουσιάσουμε τα σημαντικότερα επεισόδια¹² που έχουν λάβει χώρα στον ελλαδικό χώρο από το 1982 έως και το 2014, όσον αφορά περιστατικά φυσικής βίας. Αυτά είναι τα εξής:

Θεσσαλονίκη- Γήπεδο Χαριλάου , Μάρτιος 1982, Άρης-ΠΑΟΚ: Το πρώτο θύμα του χουλιγκανισμού στην Ελλάδα. Σε ενέδρα που έστησαν οπαδοί του Άρη σε φιλάθλους του ΠΑΟΚ (οι οποίοι σύμφωνα με το ρεπορτάζ της εποχής πήγαιναν αμέριμνοι στο γήπεδο), δύο αδέρφια μαχαιρώνουν τέσσερις φορές τον Άρη

¹² <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=180006>

Δημητριάδη. Ο άτυχος φίλος του ΠΑΟΚ αφήνει την τελευταία πνοή του σε νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης.

Λάρισα – Εθνικό Στάδιο Αλκαζάρ, Οκτώβριος 1986, Λάρισα-ΠΑΟΚ: Έξω από το Στάδιο Αλκαζάρ σημειώνονται επεισόδια. Το φονικό όμως πραγματοποιείται εντός του γηπέδου. Φωτοβολίδα εκτοξεύεται από το απέναντι πέταλο του γηπέδου και καρφώνεται στην καρωτίδα του Χαράλαμπου Μπλιώνα, ο οποίος αφήνει την τελευταία πνοή του στην κερκίδα¹³.

Ο Χαράλαμπος ήταν 29 χρόνων, ο μικρότερος γιος μιας αγροτικής οικογένειας από το Λουτρό Ελασσόνας, ζούσε και δούλευε στην Αθήνας ως καθηγητής στη ΣΕΛΕΤΕ. Είχε πάει για λίγες ημέρες στο χωριό του για να κανονίσει τις λεπτομέρειες του αρραβώνα του με μια κοπέλα από την Καβάλα. Από εκεί θα έπαιρνε το ταξί για τη Λάρισα και στη συνέχεια το ΚΤΕΛ για να γυρίσει στην πρωτεύουσα. Ήταν 26 Οκτωβρίου, η ημέρα του ντέρμπι της Λάρισας με τον ΠΑΟΚ.

Το ταξί που μετέφερε τον νεαρό καθηγητή από το χωριό του στη Λάρισα θα καθυστερήσει και ο Μπλιώνας θα χάσει το λεωφορείο για την Αθήνα, όπου έπρεπε να είναι την επόμενη ημέρα για να παραβρεθεί μαζί με τους μαθητές του στην παρέλαση για την εθνική γιορτή. «Γιατί δεν πας στο Αλκαζάρ; Έχει ωραίο παιχνίδι σήμερα» θα του πει ένας από τους υπαλλήλους στον σταθμό των ΚΤΕΛ. Ο Μπλιώνας, που δεν έχει πάει ποτέ ξανά σε γήπεδο, θα βρεθεί εκείνο το απόγευμα στη Θύρα 1 του «Αλκαζάρ».

Από την αρχή του παιχνιδιού, διαφάνηκε το εχθρικό κλίμα μεταξύ των οπαδών των δύο ομάδων. Οπαδοί του ΠΑΟΚ έριξαν τρεις φωτοβολίδες σε εκείνους της Λάρισας, οι δύο από αυτές κατέληξαν στο έδαφος και η τρίτη χτύπησε στο κιγκλίδωμα της Θύρας 1, προκαλώντας το δυσάρεστο συμβάν. Η φωτοβολίδα καρφώθηκε στο λαιμό του άτυχου καθηγητή, κόβοντας του την καρωτίδα αρτηρία. Φίλαθλοι προσπαθούν να τον βοηθήσουν, ενώ η φωτοβολίδα ήταν ακόμη αναμμένη. Άλλοι τον απέθεσαν πάνω σε μια διαφημιστική πινακίδα, πίσω στην καρότσα ενός αγροτικού, για να τον μεταφέρουν στο νοσοκομείο. Δυστυχώς, ο Χαράλαμπος Μπλιώνας κατέληξε στην διαδρομή.

Μέσα σε λίγη ώρα, ακούστηκε και η αναγγελία του θανάτου του, μέσα στο στάδιο. Αν και σημειώθηκαν εντάσεις μεταξύ οπαδών της Λάρισας και του ΠΑΟΚ, ο αγώνας διεξήχθη κανονικά, με τη Λάρισα να νικά με σκορ 2-1.

«Ήμουν στα Φάρσαλα με τη γυναίκα μου, δουλεύαμε στα βαμβάκια. Ακούγαμε σε ένα ραδιοφωνάκι όσα είχαν συμβεί στο γήπεδο το μεσημέρι. Στην αρχή το όνομα δεν το είπαν σωστά. Έλεγαν Μηλιώνας και δεν έδωσα ιδιαίτερη σημασία. Στη συνέχεια

¹³ <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=180006>

το διόρθωσαν. Ήξερα πως ήταν στη Λάρισα. Αμέσως έφυγα με έναν ξάδελφό μου και πήγαμε στο νοσοκομείο. Με ρώτησε αν έχω κουράγιο να μπω στο νεκροτομείο. Θυμάμαι πως τον είχαν σε ένα σημείο γυμνό και επικρατούσε μια ακαταστασία που με ενόχλησε. Δεν μπορώ να στο εξηγήσω... Τον πήραμε και πήγαμε στο χωριό» θα πει μερικά χρόνια αργότερα ο αδερφός του, Αντώνης.

«Ήταν ένα ατυχές συμβάν» θα περιοριστεί να πει ο επικεφαλής των αστυνομικών δυνάμεων που είχαν αναλάβει την ασφάλεια του αγώνα. Η αστυνομία που δεν είχε σχέδιο για να αποτρέψει το κακό, είχε σχέδιο για να εντοπίσει τον δράστη. Ήταν ένας άνδρας που φορούσε μπουφάν σε έντονο χρώμα και άλλαζε συνεχώς θέσεις στις εξέδρες για να μην εντοπιστεί. Κατά την έξοδο των οπαδών του ΠΑΟΚ¹⁴ από το γήπεδο, η αστυνομία θα συλλάβει δέκα άτομα. Ο ένας εξ αυτών θα υποδείξει ως υπαίτιο της ρίψης των φωτοβολίδων έναν 20χρονο, ο οποίος λίγες ώρες αργότερα θα ομολογήσει. «Ήταν ατύχημα» θα πει στην ομολογία του, το ίδιο θα επαναλάβει και στο δικαστήριο. Θα του επιβληθεί οκταετής φυλάκιση για φόνο, θα αποφυλακιστεί πέντε χρόνια μετά, το 1991 δείχνοντας καλή διαγωγή¹⁵.

Νέα Φιλαδέλφεια Αττικής - Στάδιο Νίκος Γκούμας, Ιανουάριος 1991, ΑΕΚ-Ολυμπιακός:

Τον Ιανουάριο του 1991 η ΑΕΚ φιλοξενούσε εντός της έδρας της τον Ολυμπιακό, όταν ξέσπασαν επεισόδια λόγω των ένθερμων οπαδών τους. Επεισόδια που σφραγίστηκαν με τον θάνατο του 17χρονου Γιώργου Παναγιώτου από τον Πειραιά.

Ο ποδοσφαιρικός αγώνας ΑΕΚ-Ολυμπιακού διεκόπη στο 82' του ντέρμπι, έπειτα από ρίψη δακρυγόνου. Από δημοσίευμα του «Φως των Σπορ»¹⁶ μαθαίνουμε πως ο τότε υπουργός Δημοσίας Τάξης, Γιάννης Βασιλειάδης απέδωσε τη ρίψη της εν λόγω φωτοβολίδας στη θύρα 11, σε συνέντευξη στον ραδιοφωνικό σταθμό της Αθήνας «9,84». Τόσο η θύρα 9 όσο και οι 11 ανήκαν σε οπαδούς της ΑΕΚ. Ύστερα από την διακοπή αυτή, σε επεισόδια εκτός του αγωνιστικού χώρου, σκοτώνεται ο μαθητής Γιώργος Παναγιώτου, χτυπημένος από φωτοβολίδα στην κοιλιακή χώρα. Ο Παναγιώτου ήταν μόλις 17 ετών. Ο 17χρονος δέχτηκε στη διασταύρωση των οδών Σεβαστείας και Μενεμένης, στις 14:27, κροτίδα από κοντινή απόσταση στην κοιλιακή χώρα. Για τη ρίψη της είχε χρησιμοποιηθεί «ειδικό πιστόλι για ρίψη φωτοβολίδων».

¹⁴ <http://www.sdna.gr/monimes-stiles/san-simera/article/128617/h-mera-poy-dakryse-alkazar-pics-vids>

¹⁵

<http://www.iefimerida.gr/news/127844/%CF%87%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%82-%CE%BC%CF%80%CE%BB%CE%B9%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%BF-%CE%B8%CF%8D%CE%BC%CE%B1->

¹⁶ <http://www.kathimerini.gr/786705/article/epikairothta/a8lhtismos/h-alytida-toy-aimatos-pros8etei-krikoys>

Ο Παναγιώτου διεκομίσθη επισπευσμένα στο νοσοκομείο «Αγία Όλγα», όπου μπήκε άμεσα στο χειρουργείο, όμως δυστυχώς κατέληξε στις 4.30, 2 ώρες μετά τον τραυματισμό του. Ακόμη, την ίδια μέρα δεν έλειψαν οι βανδαλισμοί καταστημάτων, οι υλικές ζημιές στο γήπεδο της ΑΕΚ, οι τραυματισμοί των αστυνομικών αλλά και οι συνήθεις συλλήψεις των ταραχοποιών. Τραγικό πρόσωπο η μητέρα του 17χρονου που αποφάσισε να δωρίσει τα όργανα του γιου της.

Κλιμάκωση της βίας με νέα δακρυγόνα

ΚΑΠΝΟΣ...

πάλι οι «άγνωστοι»

Σκοτώθηκε
17χρονος
έξω απ' το
γήπεδο

ΚΑΙΜΑΚΩΘΗΚΕ και ένας η φίλς, απή τη φουρ μέση κι έξω από το γήπεδο της ΑΕΚ. Ένας 17χρονος σκοτώθηκε από γαζοδόμη, ενώ ο μπόρας διασώθη από δακρυγόνα που ρίχτηκαν στην εξέδρα. Και στις δύο περιπτώσεις οι δράστες έχουν κινηθεί...

ΣΕΛΙΔΕΣ 20-21

Νεκρά τα σχολεία Υποχώρηση Σουφλιά

ΝΕΚΡΑ θα ληραμύουν τα σχολεία για αρκετές ημέρες και από την πόδιώδη, λόγω της υποχώρηση του καταρρέου Πλατόκου κ. Γ. Σουφλιά. Σήμερα, είναι και μεθυσμένο απεργούν οι καθηγητές. Αίτια υπήρξαν οι ιδιόμορφες εκδηλώσεις...

επίσης εντάξει οι δάσκαλοι και οι νηπιαγωγός. Στο μεταξύ, ο κ. Σουφλιάς ορίζει από μελένική θέση και κέρνει λίγο την εργασία για τις εκπαίδευση. Οι μαθητές απομαρτίζουν σήμερα για να αν θα συνεχίσουν τις διαδηλώσεις.

ΣΕΛΙΔΕΣ 14-15

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ:
Ατμόσφαιρα
πολέμου με
13 νεκρούς

ΣΕΛΙΔΑ 24

Πειραιάς-Στάδιο «Καραϊσκάκης», Φεβρουάριος 1990, Ολυμπιακός-Παναθηναϊκός:

Στις 25 Φεβρουαρίου του 1990, παραμονή της Καθαρής Δευτέρας, σημειώθηκαν έκτροπα στο ντέρμπι Ολυμπιακού-Παναθηναϊκού με σκορ 3-4.

Το ματς διήρκεσε τρία ημίχρονα και διεκόπη 4 φορές επειδή οι οπαδοί των ομάδων έριχναν συνεχώς αντικείμενα (πέτρες, μπουκάλια, κομμάτια μαρμάρου και τσιμέντου, οπωροκηπευτικά) στον τερματοφύλακα Αντώνη Νικοπολίδη-ο οποίος και αποχώρησε αφού τραυματίστηκε στον ώμο. Ήταν το μόνο ματς στα χρονικά που οι 35.000 φίλαθλοι ήταν βέβαιοι πως ήταν «στημένο» ώστε να ταυτίζονται και με τα συνθήματα που προσφώνούσαν. Είναι το μόνο ματς θα λέγαμε που οπαδοί μιας ομάδας αποδοκίμαζαν τα γκολ της ομάδας τους αντί να παραληρούν από χαρά όπως είθισται. Το μόνο ματς όπου φίλαθλοι του Ολυμπιακού, χειροκροτούσαν τα γκολ του Παναθηναϊκού, διότι πίστεψαν πως ορισμένοι από τους αντιπάλους τους ήταν σωστοί και «έντιμοι», χωρίς να προσποιούνται.

Τα έκτροπα ξεκίνησαν μπορούμε να πούμε με το δεύτερο γκολ των Πρασίνων, στο 61^ο λεπτό, το οποίο και αμφισβητήθηκε από τον επόπτη Καμινάρη.

Πειραιάς - Στάδιο «Καραϊσκάκης», Φεβρουάριος 1991, Ολυμπιακός-Αθηναϊκός:

Τη 10η Φεβρουαρίου 1991 Ολυμπιακός υποδέχεται τον Αθηναϊκό. Η ατμόσφαιρα στο γήπεδο ήταν τεταμένη, με αφορμή τη συμπεριφορά των τριών διαιτητών και την έλλειψη εμπιστοσύνης προς αυτούς από το κοινό.

Ύστερα από φάουλ παίκτη του Ολυμπιακού, πενήντα φίλαθλοι των Ερυθρολεύκων εισβάλλουν στο χώρο του Σταδίου Καραϊσκάκη και γρονθοκοπούν τον πρώην διεθνή ποδοσφαιριστή Χρήστο Δημόπουλο, τον διαιτητή Μιχάλη Ναούμ και τον επόπτη Παπαδόπουλο.

Θεσσαλονίκη- Γήπεδο Κλεάνθης Βικελίδης (Χαριλάου) , Νοέμβριος 1994, Άρης- ΠΑΟΚ: Ο ποδοσφαιρικός αγώνας ανάμεσα στις ομάδες του Άρη και του ΠΑΟΚ «δεν αρχίζει ποτέ». Αντί να διεξαχθεί ο αγώνας μεταξύ των δύο ομάδων, πραγματοποιήθηκαν επεισόδια μεταξύ των χούλιγκαν και των δύο πλευρών, διάρκειας περίπου μισής ώρας. Η Αστυνομία φέρεται να παρακολουθούσε τα διεξαγόμενα επεισόδια από κάποια απόσταση.

Οι βίαιες συγκρούσεις σημειώθηκαν 90 λεπτά πριν την καθορισμένη έναρξη του παιχνιδιού, όταν εισέβαλαν οπαδοί της φιλοξενούμενης ομάδας στη θύρα 1 της γηπεδούχου ομάδας (του ΠΑΟΚ), πράγμα που προκάλεσε και την εισβολή οπαδών του ΠΑΟΚ στη θύρα 3 του Άρη¹⁷. Τα επεισόδια επεκτάθηκαν από τις θύρες του

17

<http://aris.re/index.php/%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%B5%CF%81%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84>

γηπέδου στον αγωνιστικό χώρο, όπου εκατοντάδες άτομα μάχονταν με όπλα τους, κομμάτια τσιμέντου, κομμάτια σπασμένων κιγκλιδωμάτων και γενικότερα ό,τι μπορούσαν να βρουν βανδαλίζοντας το χώρο του γηπέδου.

Οι θύρες των ομάδων είναι ο χώρος που συγκεντρώνονται οι φανατικοί οπαδοί μιας ομάδας και συνήθως υπάγονται σε έναν οργανωμένο σύνδεσμο οπαδών. Το να εισέλθει στη θύρα οπαδός αντίπαλης ομάδας, δείχνει έλλειψη σεβασμού και θεωρείται μεγάλη πρόκληση.

Μισή ώρα πριν από την έναρξη των συγκρούσεων, ο διαιτητής Βασιλάκης βγήκε και έκρινε πως η κατάσταση του γηπέδου ήταν ακατάλληλη για την διεξαγωγή του αγώνα. Οι πέτρες, τα πεταμένα σίδερα και τα γυαλιά στο χορτάρι του γηπέδου θα έθεταν σε κίνδυνο τους παίκτες των ομάδων. Αποτέλεσμα αυτών να αναβληθεί ο αγώνας.

Νίκαια- Δημοτικό Γήπεδο Νεάπολης Νίκαιας, Νοέμβριος 1997, Ιωνικός-Ολυμπιακός:

Μόλις έληξε το ματς, ο τότε πρόεδρος της ΠΑΕ Ιωνικός, Νίκος Κανελλάκης, χαστούκισε τον διαιτητή Αργύρη Παπαχίντζιο. Το συμβάν αυτό αποτέλεσε τη αφορμή να προκληθούν συγκρούσεις μεταξύ οπαδών των δύο αντίπαλων ομάδων. Στα επεισόδια τραυματίστηκαν οι παίκτες του Ολυμπιακού Καραταΐδης και Ντάμπιζας, ενώ ο προπονητής του Ιωνικού υπέστη κάταγμα στη μύτη. Πέντε οπαδοί διακομίστηκαν στο Τζάνειο Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Πειραιά, όπου τους παρασχέθηκαν οι πρώτες βοήθειες.

Μαρούσι- Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθηνών «Σπύρος Λούης», Νοέμβριος 1997, Παναθηναϊκός-Προοδευτική :

Οπαδοί των Πρασίνων, εξερχόμενοι από τη Θύρα 1 του ΟΑΚΑ, προβαίνουν σε ρίψη αυτοσχέδιων μολότοφ σε σταθμευμένες κλούβες των ΜΑΤ. Στα επεισόδια που προκλήθηκαν εντός της Θύρας, οι αστυνομικές δυνάμεις έκαναν χρήση δακρυγόνων. Οι χούλιγκαν έσπασαν καθίσματα και τα χρησιμοποίησαν εναντίον των ΜΑΤ.

<http://www.olympic.com/16268-311994-%CE%BE%CF%8D%CE%BB%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B2%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%87%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%BB%CE%AC%CE%BF%CF%85-%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BC%CE%AC%CF%87%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%B5%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B4%CE%B1%CF%82.html>

Μαρούσι- Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθηνών «Σπύρος Λούης», Δεκέμβριος 1997, Ολυμπιακός-Παναθηναϊκός:

Χούλιγκαν του Ολυμπιακού και του Παναθηναϊκού προκαλούν μεγάλες υλικές ζημιές στις κερκίδες του ΟΑΚΑ. Καίνε 1.776 καθίσματα και προκαλούν ζημιές ύψους 277 εκατομμυρίων δρχ¹⁸.

Νέα Φιλαδέλφεια Αττικής - Στάδιο Νίκος Γκούμας, Νοέμβριος 1999, ΑΕΚ-Ολυμπιακός:

Εδώ έχουμε ένα πρωτοφανές περιστατικό γηπεδικής βίας, που έλαβε χώρα σε ματς «κεκλεισμένων των θυρών». Ο διαιτητής Βαγγέλης Δημητρόπουλος, του οποίου το όνομα έχει συσχετιστεί με τα «στημένα» ματς του ελληνικού ποδοσφαίρου, εξοργίζει τους ποδοσφαιριστές της ΑΕΚ με τη φερόμενη στάση του υπέρ του Ολυμπιακού. Εξαιτίας αυτής της συμπεριφοράς, εισβάλλουν οπαδοί της ΑΕΚ στο λεγόμενο «Member's Club» και χτυπούν τον τότε πρόεδρο της ΕΠΑΕ Βίκτωρα Μητρόπουλο. Η δράση των οπαδών έλαβε τέλος όταν ο προσωπικός φρουρός του Μητρόπουλου πυροβολεί στον αέρα.

Θεσσαλονίκη- Στάδιο ΠΑΟΚ (Γήπεδο Τούμπας), -Σεπτέμβριος 2001, ΠΑΟΚ-Παρί Σεν Ζερμέν:

Φανατικοί οπαδοί του ΠΑΟΚ, προξενούν υλικές ζημιές κατά την διάρκεια του αγώνα, βάζοντας φωτιά στις κερκίδες στο γήπεδο της «Τούμπας», με φυσικό επακόλουθο να διακοπεί ο ευρωπαϊκός αγώνας με την ομάδα της Παρί Σεν Ζερμέν. Ο ΠΑΟΚ εξαιτίας των επεισοδίων τιμωρείται με διεθνή αποκλεισμό από την UEFA για τις δύο προσεχείς σεζόν. Ο ΠΑΟΚ υπέβαλλε έφεση, μειώνοντας με τον τρόπο αυτό κατά ένα χρόνο την ποινή του αποκλεισμού του και επέστρεψε στις ευρωπαϊκές διοργανώσεις την περίοδο 1997-1998.

Αμπελόκηποι Αττικής- Γήπεδο Απόστολος Νικολαΐδης - Δεκέμβριος 2004, Παναθηναϊκός-ΠΑΟΚ:

Ένα κομμάτι σπασμένου νιπτήρα που εκσφενδονίστηκε από οπαδό του ΠΑΟΚ στην διπλανή εξέδρα, στοίχισε το αριστερό μάτι του Μιχάλη Πατεράκη, φιλάθλου του Παναθηναϊκού, ο οποίος εκείνη την ώρα παρακολουθούσε τον αγώνα.

¹⁸ [http://www.onsports.gr/Podosfairo/Podosfairo-Afierwmata/item/189137-82-hronia-epeisodia-\(photos-videos\)](http://www.onsports.gr/Podosfairo/Podosfairo-Afierwmata/item/189137-82-hronia-epeisodia-(photos-videos))

Θεσσαλονίκη- Γήπεδο Κλεάνθης Βυκελίδης (Χαριλάου), Μάιος 2005, Άρης- Ηρακλής:

Κατά τη διάρκεια του ματς, οπαδοί του Άρη μπήκαν στο γήπεδο και απειλούσαν τους παίκτες του Ηρακλή να χάσουν επίτηδες, ώστε να γλιτώσει η ομάδα τους τον υποβιβασμό. Το σκορ ήταν ήδη 0-2 υπέρ του Ηρακλή. Ο διαιτητής Μπριάκος προχώρησε σε διακοπή του παιχνιδιού για 20 λεπτά. Αν και ο παίκτης του Άρη, Γκουεμάχα, μείωσε στο 42^ο λεπτό, οπαδοί των Κιτρινόμαυρων μπήκαν εκ νέου στον αγωνιστικό χώρο, εκτοξεύοντας ύβρεις προς τους παίκτες του Ηρακλή Κατσιαμπή και Αμπάρη. Αποτέλεσμα της δεύτερης εφόδου των οπαδών του Άρη, ο διαιτητής Μπριάκος αποφάσισε την οριστική διακοπή του αγώνα. Η ομάδα του Άρη τιμωρήθηκε με αφαίρεση βαθμών και τιμωρία της έδρας της, αλλά και με τον υποβιβασμό της στη Β' Εθνική.

Λιβαδειά - Δημοτικό Στάδιο Λιβαδειάς, Νοέμβριος 2005, Λεβαδειακός-ΑΕΚ :

Φίλαθλοι της ΑΕΚ κατά την έξοδο τους από το γήπεδο της Λειβαδιάς, βανδαλίζουν σταθμευμένα αυτοκίνητα και το βαν του τηλεοπτικού σταθμού «Alpha». Η Αστυνομία για να τους σταματήσει κάνει χρήση δακρυγόνων. Σημειώθηκαν υλικές ζημιές άνω των 100.000 ευρώ.

Φωτογραφία από <http://www.filopoulos.gr/>

Παιανία - Μάρτιος 2007, Ολυμπιακός-Παναθηναϊκός: Μετά από συμπλοκή ανάμεσα σε χούλιγκαν του Ολυμπιακού και του Παναθηναϊκού στην οδό Λαυρίου, ο 22χρονος φίλος των Πρασίνων, Μιχάλης Φιλόπουλος, άφησε την τελευταία ου πνοή.

Ο νεαρός οπαδός μαχαιρώθηκε μέχρι θανάτου στις 29 Μαρτίου του 2007 στην Παιανία Αττικής, κατά τη διάρκεια μιας προσχεδιασμένης σύγκρουσης με χούλιγκαν του Ολυμπιακού. Ο θάνατός του προκάλεσε μεγάλη αναταραχή στη χώρα μας και πυροδότησε μια μεγάλη έρευνα της αστυνομίας στη σκηνή των οργανωμένων οπαδών.

Στις 29 Μαρτίου 2007 είχε προγραμματιστεί να διεξαχθεί στην Παιανία ένα παιχνίδι των γυναικείων ομάδων βόλεϊ, ανάμεσα στον Παναθηναϊκό και τον Ολυμπιακό, για την κατάκτηση του ελληνικού κυπέλλου βόλεϊ. Επειδή το ματς ήταν ανάμεσα σε 2 γυναικείες ομάδες, δεν υπήρξε ισχυρή αστυνομική δύναμη, ούτε πάρθηκαν τα μέτρα που παίρνονται συνήθως, διότι τα βίαια επεισόδια συναντώνται κατά κύριο λόγο στους αγώνες αντρικών ομάδων.

Φωτογραφία από <http://www.filopoulos.gr/>

Έτσι, οι χούλιγκαν και των δύο πλευρών μπόρεσαν να οργανώσουν ανενόχλητοι μια σύγκρουση μεγάλης κλίμακας χωρίς τον φόβο της αστυνομίας. Μετά τον θάνατο του 22χρονου, η σύγκρουση αυτή, αναφέρθηκε στα ελληνικά μέσα ως «ραντεβού θανάτου». Λέγεται πως περισσότεροι από 400 άνθρωποι γνώριζαν για την επίθεση που είχαν οργανώσει οι φανατικοί οπαδοί των δύο ομάδων, καθώς κυκλοφορούσε η είδηση από στόμα σε στόμα στους συλλόγους οργανωμένων οπαδών, αλλά και σε

κάποιες ιστοσελίδες.

Οι χούλιγκαν του Ολυμπιακού είχαν συγκεντρωθεί αρχικά στον Πειραιά και εκείνοι του Παναθηναϊκού στο Χαλάνδρι. Από τις αφετηρίες τους, σχημάτισαν μοτοσυκλετικές πορείες με προορισμό την Παιανία. Η ατμόσφαιρα ήταν τόσο τεταμένη που ο παίκτης της τοπικής ομάδας της Παιανίας, Μάρκο, τραυματίστηκε με μαχαίρι από χούλιγκαν του Ολυμπιακού, την ώρα που βρισκόταν στο αυτοκίνητο του, επειδή φορούσε λευκά και πράσινα ρούχα, τα χρώματα της τοπικής ομάδας, που για κακή του τύχη είναι τα ίδια χρώματα που χρησιμοποιούνται και στις φανέλες του Παναθηναϊκού. Ο νεαρός Φιλόπουλος είχε στοχοποιηθεί εξαιτίας ενός προηγούμενου περιστατικού στο οποίο είχε αναμειχθεί, με χούλιγκαν του Ολυμπιακού.

Ένας εκ των κατηγορουμένων εξιστόρησε πως η συμπλοκή στην Παιανία είχε οργανωθεί εξαιτίας δύο προγενέστερων περιστατικών που έγιναν μεταξύ των αιώνιων αντιπάλων στο Παγκράτι. Παρών στα περιστατικά, σύμφωνα με την κατάθεση του, ήταν και θύμα. «Και τις δύο φορές ήταν (σ. σ. εκεί) το παιδί που σκοτώθηκε στην Παιανία από τον Κολωνό και τον είχαμε σταμπάρει από τότε. Αυτός ήταν γνωστός και είχε χτυπήσει δικούς μας στο Παγκράτι». Σε άλλο σημείο, λίγο πριν από την περιγραφή της δολοφονίας αναφέρει¹⁹: «Δεν καταλαβαίναμε τίποτα εμείς και όσο πλησιάζαμε έτρεχαν να φύγουν όλοι. Μόνο αυτός ο Κολωνιώτης ήταν μπροστάρης. Έμεινε τελευταίος και έγραφε τα επεισόδια με το κινητό τηλέφωνο. Όλοι τον ξέραμε από τα προηγούμενα επεισόδια που ήταν μπροστά με τους άλλους βάζελους και είχε χτυπήσει παιδιά, και έτσι πέσαμε όλοι πάνω του».

Ο Φιλόπουλος έχασε τη ζωή του όταν δύο άτομα τον μαχαίρωσαν και άλλα τέσσερα τον χτύπησαν με ρόπαλο στο κεφάλι. Το περιστατικό καταγράφηκε με κάμερα κινητού τηλεφώνου και το βίντεο κυκλοφόρησε στους κύκλους των οργανωμένων οπαδών και να αναρτήθηκε στον ιστότοπο του YouTube. Τα Μέσα το πρόβαλλαν για πολλές ημέρες, ακόμα και στις κεντρικές ειδήσεις των τηλεοπτικών σταθμών.

Η κινητοποίηση της αστυνομίας ήταν άμεση. Εισέβαλλε σε πολλά σωματεία των δύο ομάδων και κατέσχεσε μεγάλες ποσότητες όπλων (βόμβες μολότοφ, μαχαίρια, ρόπαλα του μπέιζμπολ, σφεντόνες, μεταλλικές αλυσίδες και πιστόλια φωτοβολίδων) και ναρκωτικών. Η αστυνομία κατάφερε να συγκεντρώσει αποδεικτικά στοιχεία για τη συμμετοχή 28 ατόμων και από τις δύο ομάδες στη φονική συμπλοκή της Λεωφόρου Λαυρίου.

Δύο μήνες μετά, τον Μάιο του 2007, απαγγέλθηκαν κατηγορίες ανθρωποκτονίας σε εννέα άτομα και συγκεκριμένα στους: **Μιχάλη Κουντούρη** (μέλος του Διοικητικού

¹⁹ <http://www.kathimerini.gr/283849/article/epikairothta/ellada/aytoi-einai-poy-ton-maxairwsan>

Συμβουλίου του Ολυμπιακού, «αρχηγός του στρατού» της ομάδας, μέλος της Θύρας 7), **Μιχάλη Μπεκάκο** (υπάλληλος στην ασφάλεια του Σταδίου Καραϊσκάκη, φερόμενος διοργανωτής της συμπλοκής), **Βασίλη Ρουμπέτη** (γνωστός και ως «Ράμπο», οδηγός ταξί), **Τάσο Πούλο** (γνωστός στους κύκλους των οργανωμένων οπαδών ως «Γκοτζίλας»), **Χρήστο Σακάτη** (μέλος συνδέσμου του Ολυμπιακού στο Ίλιον), **Βασίλη Ψυκάκο**, **Ιωάννη Ανδρόνικο** (γνωστός και ως «Χάρος», οδηγός εκδότη οικονομικής εφημερίδας), **Απόστολο Κοράκη**, **Νικόλαο Φραγκέσκο-Βαγιόπουλο**. Άλλα 18 άτομα κατηγορήθηκαν για διαφορετικούς λόγους²⁰. Οι έντεκα συνελήφθησαν επί τόπου στην Παιανία, κατά τη μοιραία συμπλοκή, που όμως δεν συμμετείχαν στο φόνο με θύμα τον Μιχάλη Φιλόπουλου. Οι υπόλοιποι επτά συνελήφθησαν ως υπεύθυνοι των διάφορων συνδέσμων, στων οποίων τα γραφεία βρέθηκαν όπλα και εξαρτησιογόνες ουσίες.

Ήταν το πρώτο περιστατικό με τέτοια μαζική συμμετοχή 400 ατόμων και με τόσο σοβαρά επακόλουθα. Άμεσα ζητήθηκε η διερεύνηση των «οργανωμένων στρατών» των φανατικών οπαδών από την Πολιτεία. Εν συνεχεία, το Υπουργείο Αθλητισμού έκλεισε τους συνδέσμους οργανωμένων οπαδών και επέτρεψε την επαναλειτουργία μόνο όσων ήλεγχαν διεξοδικά την ταυτότητα των μελών τους. Η Πολιτεία επίσης δεσμεύθηκε να εγκαταστήσει κάμερες παρακολούθησης σε όλα τα στάδια και υποσχέθηκε αυστηρότερες ποινές στα περιστατικά γηπεδικής βίας.

Τον Ιούλιο του 2012, κρίθηκαν ένοχοι για τη δολοφονία του νεαρού οπαδού, οι τέσσερις εκ των κατηγορουμένων. Το δικαστήριο αναγνώρισε σε όλους τους κατηγορουμένους ελαφρυντικά. Επέβαλε από δέκα χρόνια κάθειρξη στους Νίκο Βαγιόπουλο και Βασίλη Ψυκάκο, δώδεκα χρόνια στον Βασίλη Ρουμπέτη και στους τρεις με την κατηγορία της συνέργειας, ενώ σε 16ετή κάθειρξη καταδικάστηκε ο Χρήστος Σακάτης για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως²¹.

Ηράκλειο Κρήτης- Παγκρήτιο Στάδιο, Σεπτέμβριος 2011, ΟΦΗ-Ηρόδοτος:

Τον Σεπτέμβριο του 2011 σημειώθηκε βίαιο επεισόδιο αυτή τη φορά στο Ηράκλειο Κρήτης, με έναν νεκρό. Η συμπλοκή ήταν ανάμεσα σε φιλάθλους των ομάδων του ΟΦΗ και του Ηρόδοτου και έλαβε χώρα στην παραλιακή λεωφόρο του Ηρακλείου ακριβώς μπροστά από το Παγκρήτιο Στάδιο. Σύμφωνα με μάρτυρες, η συμπλοκή ήταν μια προγραμματισμένη αναμέτρηση μεταξύ περίπου 30 οπαδών των δύο ομάδων. Το θύμα, ο 21χρονος Γιάννης Ρουσάκης, οπαδός του Ηρόδοτου σκοτώθηκε

²⁰ <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=191045>

²¹ <http://theinsider.gr/10-16-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%AC%CE%B8%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%BE%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CF%8C%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82/>

από αλληπάλληλες μαχαιριές στο στήθος κατά την διάρκεια του επεισοδίου από 24χρονο οπαδό του ΟΦΗ, ο οποίος ομολόγησε την πράξη του και απέδωσε την πράξη του στο «αίσθημα αυτοσυντήρησης» που ένιωσε.

Ηράκλειο Κρήτης- Γήπεδο Ηροδότου Νέας Αλικαρνασσού , Σεπτέμβριος 2014, Ηρόδοτος- Εθνικός Πειραιώς:

Στον ποδοσφαιρικό αγώνα της 14^{ης} Σεπτεμβρίου του 2014, ανάμεσα στις ομάδες του Ηροδότου με τον Εθνικό Πειραιώς για την Γ' κατηγορία, οπαδοί του Ηροδότου, άρχισαν τις βιαιοπραγίες προς τους οπαδούς της αντίπαλης ομάδας, με αποτέλεσμα να διακοπεί ο αγώνας από τον διαιτητή.

Η συμπλοκή στις εξέδρες διήρκησε 20 λεπτά, με θύμα τον 46χρονο Κωνσταντίνο Κατσούλη, που έπεσε αναισθητός έπειτα από τα πολλαπλά χτυπήματα που δέχτηκε στο κεφάλι. Καθώς, τα τραύματα του ήταν ιδιαίτερα σοβαρά-κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις και αιμορραγία- μεταφέρθηκε στο «Βενιζέλειο» νοσοκομείο της περιοχής, όπου του έκαναν αξονική τομογραφία και τον εισήγαγαν στη Μονάδα Εντατικής Θεραπείας του νοσοκομείου. Αποφασίστηκε η μεταφορά του στη Μονάδα Εντατικής Θεραπείας του στρατιωτικού νοσοκομείου «401», όπου και άφησε την τελευταία του πνοή, δύο εβδομάδες μετά²².

2. Λεκτική βία (συνθήματα)

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε και στη συχνά λησμονημένη πλευρά της ποδοσφαιρικής βίας, που αναφέρεται στα συνθήματα, συγκεκριμένα στο είδος των υβριστικών συνθημάτων.

Τα αθλητικά συνθήματα και συγκεκριμένα τα ποδοσφαιρικά, υπάρχουν από την αρχή της καθιέρωσης του ως αθλήματος και συναντώνται σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες που το ποδόσφαιρο είναι λαοφιλές, από την Λατινική Αμερική μέχρι και την Ασία. Ο ρόλος τους είναι εκτονωτικός και μπορούν να εξωτερικεύσουν την αγάπη τους για το άθλημα και την ομάδα τους, την αποδοκιμασία τους γι' αυτήν ή την οργή και την επιθυμία της ήττας του αντιπάλου.

Όπως μαθαίνουμε από την εργασία του Σπύρου Μπουκάλα- Καρκαγιάννη και του

²² <http://www.enikos.gr/media/266654,BINTEO-FWTO-H-aimatovammenh-lista-ths-opadikhsvias.html>

Ιάσωνα Σχινά- Παπαδόπουλου, στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα (2014), τα γηπεδικά συνθήματα διαφοροποιούνταν ανάλογα με την κοινωνική τάξη των οπαδών τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, οι οπαδοί του Ολυμπιακού, που στην πλειονότητα τους προέρχονταν από την εργατική τάξη και τις φτωχότερες συνοικίες του Πειραιά. Το γήπεδο για εκείνους ήταν μια μορφή διασκέδασης, ώστε να εκτονωθούν έπειτα από μια καθημερινότητα σκληρής σωματικής εργασίας. Στον αντίποδα, έχουμε τους οπαδούς του Παναθηναϊκού, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους προέρχονταν από την αστική τάξη της Αθήνας και των προαστίων της- έβλεπαν το γήπεδο λιγότερο «θερμά»-ως θέαμα.

Κάτι τέτοιο, την σήμερα ημέρα, αποτελεί παρελθόν. Οι οπαδοί δεν χωρίζονται με ταξικά κριτήρια, ούτε με κριτήρια «εντοπιότητας». Πριν λίγες δεκαετίες, το τελευταίο θα ήταν παράλογο, ανήκουστο να είσαι για παράδειγμα Αθηναίος και να υποστηρίζεις ομάδα με έδρα τη Θεσσαλονίκη.

Οι Μπουκάλας-Καραγιάννης & Σχινάς-Παπαδόπουλος χωρίζουν ορθώς τα συνθήματα σε 2 μεγάλες κατηγορίες: α) τα λατρευτικά και β) τα περιπαικτικά-υβριστικά. (2014:11)

Τα πρώτα έχουν ως σκοπό την εκδήλωση της λατρείας και της αφοσίωσης τους στην ομάδα. Συνήθως θα την ταυτίσουν με θρησκεία ή Θεό, ακόμη και «μαστούρα» (κάτι που θα αναλύσουμε στη συνέχεια).

Ενδεικτικά «λατρευτικά» συνθήματα:

- Θρύλε, θεέ μου, Ολυμπιακέ μου.

-ΠΑΟ, θρησκεία, Θύρα Δεκατρία.

- Όλοι στο ναό, έχουν για θεό, τον αιώνιο, Πανιώνιο.

- Κι εμείς εδώ στο πέταλο, κι εμείς εδώ στο πέταλο, γι' αυτόν τον κίτρινο θεό, τον έναν και μοναδικό (για την ομάδα του Άρη)

- Είμαστε αλάνια κι έχουμε τον ΠΑΟΚ για θρησκεία (από το «Είμαστε αλάνια» του Βασίλη Τσιτσάνη)

Συχνά, οι οπαδοί για να δείξουν τη λατρεία τους για την αγαπημένη τους ομάδα, δηλώνουν με τα συνθήματα τους ότι τοποθετούν τους κοινωνικούς θεσμούς (ή κοινωνικές επιταγές κατ' άλλους) σε δεύτερη μοίρα. Δεν τους ενδιαφέρει η οικογένεια, η εργασία τους ή η ερωτική σχέση που διατηρούν/ουσαν, παρά μόνο η ομάδα! (2014: 14). Ενδεικτικά συνθήματα που ακολουθούν το συγκεκριμένο μοτίβο:

- Το σπίτι μου το άφησα, την γκόμενα παράτησα (Ολυμπιακός)
- Οι γονείς μου μ'ήθελαν καλό γιατρό, δικηγόρο, μπάτσο ή στρατιωτικό. Μα εγώ από μικρός, ήμουν οπαδός και τρελός με τον Παναθηναϊκό.
- ΠΑΟΚ, εσύ να'σαι καλά, και όλα τα'αλλα γάμα τα, με κεφαλαία γράμματα.

Η δεύτερη κατηγορία που μας ενδιαφέρει περισσότερο στο πλαίσιο της βίας είναι εκείνη των περιπαικτικών- υβριστικών συνθημάτων, που φανατίζουν εναντίον της αντίπαλης ομάδας. Συνθήματα κατά κύριο λόγο, υβριστικά, ρατσιστικά, σεξιστικά, που τα συναντάμε στις περισσότερες αθλητικές διοργανώσεις, όμως μπορούμε να πούμε πως έχουν περίοπτη θέση, στον «βασιλιά των σπορ», το ποδόσφαιρο. (Μπουκάλας-Καρκαγιάννης, Σχινάς-Παπαδόπουλος 2014: 15). Τα συνθήματα της κατηγορίας αυτής, απευθύνονται είτε στους παίκτες της αντίπαλης ομάδας, είτε στους οπαδούς της, ώστε να τους εξαγριώσουν και να προκαλέσουν την πολυπόθητη απάντηση της άλλης πλευράς, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο που πολλές φορές καταλήγει σε αιματηρές συμπλοκές, όπως ήδη παρουσιάστηκε αλλά θα αναλύσουμε περισσότερο σε επόμενο κεφάλαιο.

Ενδεικτικά και τελείως αποσπασματικά:

- Μπόχα, βρόμα, του ΠΑΟ η ιστορία, μέσα στην πουστιά, η Θύρα Δεκατρία (Ολυμπιακός)
- Ελλάς, Ευρώπη, Παναθηναϊκός, γαμιέται το λιμάνι και ο Ολυμπιακός (Παναθηναϊκός)
- Εό εό εό σκουλήκια Αρειανά, είστε η ντροπή του Βορρά (Πανιώνιος)
- Ωωωω, πουσταράδες. Ο μπαμπάς σας είναι Αρειανός, πουτάνα η ομάδα και ρουφιάνος ο λαός. (Άρης για τις αντίπαλες ομάδες)
- Ο πιο καλός Αρειανός, έχει σκοτώσει κότα και μόλις βλέπει Παοκτζή, του δίνει μια καπότα. (ΠΑΟΚ)
- Πουτάνα Αθήνα, τελειώνει η ρετσίνα. Αθήνα γαμιόλα, τελειώνει η κόκα κόλα. (ΠΑΟΚ για τον Παναθηναϊκό)
- Γαύροι είστε νούμερα, χρηματοδοτούμενα. (ΑΕΚ)

Τα ναρκωτικά, τα συναντάμε και στη γηπεδική συνθηματολογία. Το αλκοόλ, οι

παραισθησιογόνες ουσίες και κυρίως η κάνναβη έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στα συνθήματα, ανεξαρτήτως ομάδας. Οι οπαδοί παρομοιάζουν την ομάδα τους με χόρτο, σκληρό ναρκωτικό ή μαστούρα: «Σαν και σένα μαστούρα καμιά» του Ολυμπιακού, «Είσαι ένα χόρτο μαγικό, δώστε μου λίγο για να πιω» του Παναθηναϊκού, «Μα, τη μεγάλη μου μαστούρα, δεν μου την πήραν ευτυχώς, ήταν ένα κασκόλ στον τοίχο, που έγραφε Πανιώνιος» του Πανιωνίου, «Κιτρινόμαυρη μαστούρα είσαι εσύ» του Άρη και το «Είχα δέντρα στα Ζωνιανά, ήρθανε οι μπάτσοι, και τα πήρανε κι αυτά του ΠΑΟΚ. Μα σαν την δική σου τη μαστούρα πουθενά».

Οι εξαρτησιογόνες ουσίες, νόμιμες (αλκοόλ) ή παράνομες (ναρκωτικά), εκτός από την διαφυγή από την πραγματικότητα, συμβολίζουν στα συνθήματα και την ανάγκη του οπαδού να βλέπει και να παθιάζεται με την ομάδα του, μπαίνοντας νοητά στη θέση ενός χρήστη ουσιών. (2014:16)

Αν και τα προηγούμενα ισχύουν στο συμβολικό επίπεδο, δεν μπορούμε να μην αναφερθούμε και στο κυριολεκτικό δηλαδή στη «ναρκοκουλτούρα» ορισμένων οργανωμένων οπαδών και στην εμφάνιση ουσιών στο γήπεδο, που είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο.

Στα περιπαικτικά-υβριστικά συνθήματα, υπάρχουν και εκείνα που δείχνουν τη σφοδρή αντιπαράθεση δύο ομάδων και με έναν διαφορετικό τρόπο. Δεν φτάνει να κοροϊδέψεις κάποιον, αλλά θα τροποποιήσεις δικό του σύνθημα, ώστε να το αποδομήσεις. Είναι ο απόλυτος εμπαιγμός του αντιπάλου, βάζοντας τα λόγια που θες εσύ να ακούσεις στον δικό του «ρυθμό». Κάτι που συναντούμε και σε εμπλοκές φοιτητικών παρατάξεων.

Ας αναφέρουμε ενδεικτικά τα συνθήματα μεταξύ των «αιωνίων» αντιπάλων Ολυμπιακού και Παναθηναϊκού, όπου η μία ομάδα απαντά στην άλλη και το αντίθετο. Το σύνθημα του Ολυμπιακού «Κι αν δεν έχεις καθόλου λεφτά, τα κανάλια δίνουν πολλά» είναι «πληρωμένη» απάντηση σε εκείνο του Παναθηναϊκού «Κι αν δεν έχω καθόλου λεφτά, πούστη Τζίγγερ (προσωνόμιο του Γιάννη Βαρδινογιάννη) τα πήρες κι αυτά.», όπου οι οπαδοί των Ερυθρολεύκων, πικάρουν τους «πράσινους», με την αναφορά τους στο ιδιοκτησιακό καθεστώς της οικογένειας Βαρδινογιάννη, που επίσης έχουν στην ιδιοκτησία τους τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς. Οι οπαδοί του Παναθηναϊκού απαντούν στα παραπάνω με το σύνθημα «Το σπίτι σου το άφησες, την γκόμενα παράτησες, στη μαλακία κολυμπάς, γαύρος, μαλάκας, κερατάς». Σύνθημα που μοιάζει με εκείνο των οπαδών του Ολυμπιακού «Το σπίτι μου το άφησα, την γκόμενα παράτησα, και ήρθα εδώ για να σου πω, Θρύλε μου, πόσο σ' αγαπώ»

Φυσικά από τον χορό των απαντητικών προσβλητικών συνθημάτων δεν λείπουν και οι ομάδες με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Για παράδειγμα, το σύνθημα των οπαδών του κιντρινόμαυρου Άρη εναντίον του ΠΑΟΚ, «Ρουφιάνε του Βορρά, θα έρθω ξανά, για να σε κυνηγήσω, στην Τούμπα», αποτελεί απάντηση σε εκείνο των Πιοκτζήδων:

«Παλιοπούστη Εβραίε, όπου και να σε βρώ, μια ζωή θα σε κυνηγώ».

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημάνουμε τον βαθιά υβριστικό και αντισημιτικό χαρακτήρα ορισμένων συνθημάτων του ΠΑΟΚ. Άλλο ένα σχετικό παράδειγμα: «Είστε άρχοντες των σπρέι, βρομοσκούληκα Εβραίοι» για τους οπαδούς του Άρη. Δεν υπάρχει σαφής εξήγηση για το αντιεβραϊκό νόημα των συνθημάτων, παρά μόνο δύο πιθανές ερμηνείες. Πως 1) πέρασαν πολλοί Εβραίοι ποδοσφαιριστές από την ομάδα του Άρη και 2) πως οι οπαδοί του ΠΑΟΚ θεωρούν τους εαυτούς τους συνεχιστές του Βυζαντίου και είχαν μικρασιατικό πυρήνα αστών οπαδών, σε αντίθεση με τον Άρη που «αγκάλιασε» ανθρώπους από όλες τις τάξεις και τις εθνικές καταγωγές.

Άλλο χαρακτηριστικό των συνθημάτων, είναι πως κάποια από αυτά βασίζονται σε ρυθμούς αναγνωρίσιμων τραγουδιών ακόμη και του εθνικού μας ύμνου. Μπορεί να βασίζονται σε παραδοσιακά ή σύγχρονα τραγούδια και να είναι υβριστικά ή μη. Από αυτό το είδος των συνθημάτων μπορούμε να καταλάβουμε πολλά πράγματα από τους οπαδούς, όπως για παράδειγμα την πρωτοτυπία τους, τις κοινωνικές τους διαφορές, τις γνώσεις τους, την παιδεία τους ή και ακόμη την μουσική που προτιμούν.

Παρατηρείται ότι η δομή των συνθημάτων παρουσιάζει κοινά στοιχεία με τα ποιήματα. «Θα μπορούσαμε μάλιστα να πούμε πως τα γηπεδικά συνθήματα αποτελούν μια μορφή ανώνυμης, λαϊκής ποίησης, βωμολοχικής ή μη. Έχουν ομοιοκαταληξία, είτε σταυρωτή, είτε πλεκτή, ενώ υπάρχουν και συνθήματα με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία.» Η ομοιοκαταληξία- ή κοινώς «ρίμα»- δίνει μουσικότητα και ρυθμό στο σύνθημα, βοηθώντας ταυτόχρονα στην απομνημόνευση.

Κάποια συνθήματα είναι σαφώς επηρεασμένα από παραδοσιακούς ρυθμούς, τους οποίους και διατηρούν στην επιφάνεια, καθιστώντας τους διαχρονικούς. Χρησιμοποιούνται ακόμη και ρυθμοί αντιστασιακών τραγουδιών. Για παράδειγμα, το «Τίνος είναι βρε γυναίκα, τα παιδιά» εμπνέεται το απεχθέστερο από τα αντισημιτικά συνθήματα του ΠΑΟΚ: « Τι τους θέλανε τους φούρνους οι ναζί, τι τους θέλανε τους φούρνους οι ναζί, για να καίνε τα σκουλήκια, να τα κάνουνε σαπούνια και να μείνει η Ελλάδα καθαρή.»

Ένα άλλο σύνθημα του ΠΑΟΚ, υιοθετεί το ρυθμό του παραδοσιακού τραγουδιού «Της Αμύνης τα παιδιά» μετατρέποντας το σε «Μια μέρα θα το γράψει η ιστορία, πως μπήκανε οι Παοκτζήδες στην Τουρκία» (όπου «Τουρκία» ονομάζουν την ΑΕΚ) Ένα σύνθημα των «Πράσινων» οικειοποιείται τη μουσική του τραγουδιού του Μάνου Λοΐζου «Ο δρόμος» μετατρέποντας το σε «Ο ΠΑΟ είχε τη δική του ιστορία, κάποιοι τη γράψανε με πράσινη μπογιά». Ακόμη, το τραγούδι «Ο Λευτέρης» του Σταύρου Ξαρχάκου έχει χρησιμοποιηθεί τόσο από τους οπαδούς του Παναθηναϊκού (Ρε Τάκη, ρε Τάκη, ρε Τάκη, πως έκανες στο Χολαργό το λαγουδάκι), που μιλάει για επίθεση που δέχτηκε ο παρουσιαστής και οργανωμένος οπαδός του Ολυμπιακού Τάκης

Τσουκαλάς στον Χολαργό, όσο και εκείνους του Άρη στο σύνθημα «Βρε Άρη, βρε Άρη, βρε Άρη, άντε και γάμησε το βρομερό το ψάρι» (για τους «γαύρους» Ολυμπιακούς). Ο ρυθμός της «Όμορφης Θεσσαλονίκης» του Βασίλη Τσιτσάνη χρησιμοποιείται στο σύνθημα των Ερυθρολεύκων εναντίον του ΠΑΟΚ: «Ω! Ωω! Ωω! Ωω! Γαμιέται η Θεσσαλονίκη! Ω! Ωω! Ωω! Ωω! Σου γαμώ τον Πύργο τον Λευκό.» (2014:21)

Αν μελετήσει κάποιος τα τραγούδια τους, τη μουσική και τα λόγια που χρησιμοποιούν οι φανατικοί οπαδοί, μπορεί να διαπιστώσει πολλά πράγματα για το πολιτικό και κοινωνικό υπόβαθρο των οπαδών αλλά και για τα βιώματα τους, τα δικά τους αλλά και της οικογένειάς τους.

Στην εισήγηση τους στο Διεθνές συνέδριο της ΔΕΚΑΒ (1997), με θέμα «Φανατισμός, ύβρεις και βία στα γήπεδα», ο Νίκος Κοταρίδης και ο Νίκος Σιδέρης πραγματεύονται τη θεματική των υβριστικών συνθημάτων στα γήπεδα. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι το κυριότερο αίτιο των εκτροπών στα γήπεδα, είναι η ταύτιση των φιλάθλων με τους νικητές, σε ένα υπερβατικό πλαίσιο, που δεν διαχωρίζουν στο μυαλό τους, ότι το παιχνίδι είναι μία αθλητική αναμέτρηση. Το ενδεχόμενο της ήττας είναι ανυπόφορο για κείνους. Δεν μπορούν να είναι απλοί φίλαθλοι, είναι είτε νικητές, είτε ηττημένοι, κι αυτό προκαλεί τον άκρατο φανατισμό τους.

Τα υβριστικά συνθήματα στον χώρο του γηπέδου οφείλονται στην αντιπαλότητα που είναι σχεδόν ίδια σε όλα τα γήπεδα της Ελλάδας και συνιστούν μια συμβολική επίθεση στον «άλλο», για να τον αποδυναμώσουν ψυχικά και να επιτύχουν την πολυπόθητη νίκη. Οι Κοταρίδης και Σιδέρης ερμηνεύουν τα υβριστικά συνθήματα των φιλάθλων ως απότοκο μιας πατριαρχικής κουλτούρας θα λέγαμε, «ενός πολιτισμού ανδροπρέπειας», που κυριαρχεί σε όλο το φάσμα της σημερινής κοινωνίας. Ο αγωνιστικός χώρος αποτελεί ένα «χώρο μύησης στον δημόσιο χώρο των ανδρών» και κατ' επέκταση στα γλωσσικά τους ιδιώματα. Στον δημόσιο χώρο των ανδρών λοιπόν, οι άντρες εξουσιάζουν άλλους άντρες και αστυνομεύουν τη συμπεριφορά τους αν ανταποκρίνονται θετικά ή αρνητικά στο αρχέτυπο της «ανδροπρέπειας». Η ανδροπρέπεια χαρακτηρίζει τον νικητή, εκείνον που εξουσιάζει και όχι εκείνον που εξουσιάζεται, τον ηττημένο.

Το γήπεδο είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας μας, και οι αλλαγές των θέσεων των ατόμων όπως συμβαίνουν και στην κοινωνία, μεταφέρονται εκεί. Όταν κάποιος έχει γαλουχηθεί με τα πρότυπα της ανδροπρέπειας, τα μεταφέρει νοητά και στο γήπεδο. Επιθυμεί να είναι νικητής, να «αποποιηθεί» έστω και συμβολικά τον ρόλο του ηττημένου και υποταγμένου, για να μην «ευνουχηθεί».

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των ανδρών φαίνεται ξεκάθαρα από τις εκφράσεις που χρησιμοποιούν. Συγκεκριμένα, τα υβριστικά συνθήματα σεξουαλικού περιεχομένου χρησιμοποιούνται για να υποτάξουν νοητά των αντίπαλο, να του δώσουν μια «θηλυκή ταυτότητα». Τα συνθήματα αυτής της φύσης ανασυγκροτούν μοτίβα από την παράδοση και το κοινωνικό περιβάλλον, δημιουργώντας ένα σεξουαλικό ιδίωμα που σκοπεύει στην υποταγή του «άλλου». Μοτίβα που αναπαράγονται για χρόνια, και έχουν την αφετηρία τους στο βάθος των αιώνων και συνεχίζουν να αναπαράγονται μέχρι και στο σχολείο και τις φυλακές. Το μοτίβο της σεξουαλικής υπεροχής του ενός από τον «άλλο», σηματοδοτείται από το συμβολικό βιασμό του αντιπάλου, του «εν δυνάμει νικητή».

«Πρόκειται για βία συμβολική που αποτρέπει τον άλλο, κι αυτό που εκφέρεται ως ταυτότητα είναι ουσιαστικά μια απειλή.» Ο όρος «πούστης» για παράδειγμα, που χρησιμοποιείται στον ελλαδικό χώρο από την εποχή της οθωμανικής κατοχής, δεν χαρακτηρίζει τον ομοφυλόφιλο άντρα. Η πρωταρχική του σημασία αφορά τον υποταγμένο άντρα, τον άντρα που έχει βιαστεί. Τα υβριστικά συνθήματα τέτοιας φύσης, έχουν ως σκοπό τους την αποτροπή του «άλλου», στο να σταθεί επάξια στην κουλτούρα της ανδροπρέπειας, να μην γίνει νικητής. Μπορούμε να ερμηνεύσουμε τα συνθήματα τύπου «γαμήστε τον πούστη τον Θρύλο/Παναθηναϊκό/ κ.ο.κ», ως μια προτροπή της αντίπαλης πλευράς στην άλλη, να συνηθίσει την θέση του βιασμένου και να αποχωρήσει από την δημόσια σφαίρα των ανδρών, παραχωρώντας τους την νίκη.

Χρησιμοποιώντας τα υβριστικά συνθήματα, οι οπαδοί στην ουσία καταλύουν τους κανόνες και τη δεοντολογία του αγώνα του ποδοσφαίρου. Παρεμβάλλουν αθέμιτους συσχετισμούς εξωαθλητικής φύσεως, ώστε να πλήξουν και να κάμψουν τους αντιπάλους τους ψυχικά, όπως να χρησιμοποιούν ύβρεις για τις οικογένειες των παικτών. Με τον τρόπο αυτό εξεγείρουν τους παίκτες και τους οπαδούς της αντίπαλης ομάδας, ώστε να καρπωθεί η ομάδα τους τη νίκη.

Πολλά έκτροπα στα γήπεδα έχουν ξεκινήσει από τη χρήση υβριστικών συνθημάτων. Σε μια προσπάθεια να τους κατανοήσουμε, μπορούμε να απευθυνθούμε στη ψυχολογία του πλήθους, που οι αδύναμοι εξεγείρονται κατά των ισχυρών, σε μια προσπάθεια να αποκαταστήσουν την ισοροπία στο παιχνίδι.

Απαιτούν, δηλαδή να ισχύει για τους πάντες ένα όριο, να καταβάλλουν οι πάντες το συμβολικό τίμημα της συμμετοχής στην έννομη τάξη του παιχνιδιού, και όχι μερικοί να είναι πάντοτε «θέσει ευνοησιμένοι» έναντι ορισμένων άλλων, οι οποίοι πάντοτε θα είναι «φύσει νικητές».

Τέταρτο Κεφάλαιο

Στο κεφάλαιο αυτό πήρα συνέντευξη από τέσσερα άτομα, που ασχολούνται, είτε ασχολήθηκαν στο παρελθόν με τον αθλητισμό, ώστε να καταλάβω περισσότερο τη φύση του αθλήματος και να διερευνήσω σημαντικές πτυχές του ποδοσφαίρου, πέρα από την επιστημονική βιβλιογραφία και τα δημοσιεύματα του Τύπου.

Θέλησα να καλύψω τις βασικές κατηγορίες που σχετίζονται με το ποδόσφαιρο. Δεν ήταν μια εύκολη διαδικασία ομολογουμένως. Πολλοί αρνήθηκαν, κάποιιοι δεν ενδιαφέρονταν για τη φύση της εργασίας μου, άλλοι δεν είχαν τον απαιτούμενο χρόνο.

Αρχικά, επικοινωνήσα με συνδέσμους οπαδών, χωρίς αποτέλεσμα. Εδώ να σημειώσουμε πως οι περισσότεροι σύνδεσμοι οπαδών δεν ανανεώνουν συχνά τα στοιχεία επικοινωνίας τους, κάτι που με δυσκόλεψε ιδιαίτερα. Η λύση βρέθηκε εντελώς συμπτωματικά όταν βρήκα στη γειτονιά μου, έναν σύνδεσμο οπαδών του Ιωνικού και κατάφερα να πείσω τον υπεύθυνο τους να μου μιλήσει. Έπειτα, επικοινωνήσα με αθλητικογράφους, του έντυπου αλλά και του ηλεκτρονικού τύπου. Μόνο ένας θέλησε να απαντήσει στις ερωτήσεις μου και διέθετε τον χρόνο για να το κάνει, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

Προσπάθησα να κλείσω συνεντεύξεις και με δύο πρώην διαιτητές, που ενώ αρχικά είχαν συμφωνήσει με προθυμία, μετά σταμάτησαν την επικοινωνία τους μαζί μου. Τέλος, γνωρίζοντας πως στο 10^ο Δημοτικό Σχολείου Κορυδαλλού εργάζεται καθηγητής φυσικής αγωγής και προπονητής ποδοσφαίρου, έκλεισα συνέντευξη μαζί του, διότι εκτός από προπονητής, είναι και ένθερμος οπαδός ομάδος. Με τον τρόπο αυτό, θα είχα και τη ματιά του φιλάθλου. Ο ίδιος με παρέπεμψε σε έναν επίσης προπονητή ποδοσφαίρου και παλαίμαχο παίκτη του Ολυμπιακού. Κάτι πολύ σημαντικό, διότι μας δίνεται η ευκαιρία να εξετάσουμε και την οπτική του ποδοσφαιριστή στο ζήτημα της ποδοσφαιρικής βίας.

Να σημειωθεί πως έχω αφήσει αυτούσιο τον λόγο των συνεντευξιζόμενων, εκτός από τις περιπτώσεις που για καλύτερη κατανόηση του κειμένου, προσθέτω παρενθέσεις.

Συνεντεύξεις

1. . Συνέντευξη Π.Α. & Δ.Κ.

Ο Π.Α. είναι γυμναστής στο 10^ο Δημοτικό Σχολείο Κορυδαλλού, προπονητής ποδοσφαίρου σε παιδικά πρωταθλήματα και φίλαθλος του ΠΑΟΚ, ο οποίος γνωρίζει πολλά πράγματα για τους συνδέσμους και γι' αυτό και του πρότεινα να μου μιλήσει. Μαζί του έφερε και τον Δ.Κ., πρώην ποδοσφαιριστή του Ολυμπιακού και επίσης προπονητή σε επαγγελματικές αλλά και ερασιτεχνικές ομάδες. Η συζήτηση έγινε την ώρα του μαθήματος της γυμναστικής της πέμπτης δημοτικού, όπου τα παιδιά έπαιζαν ποδόσφαιρο και εμείς παρακολουθούσαμε από την κερκίδα. Και οι δύο μου επέτρεψαν να μαγνητοφωνήσω τη συνέντευξη χωρίς κανέναν ενδοιασμό. Τα μέσα που χρησιμοποίησα για την μαγνητοφώνηση της συνέντευξης τους, ήταν ο καταγραφέας φωνής Olympus VN-732PC, ένα OEM (ανώνυμο) ασύρματο μικρόφωνο πέτου (lavaliere microphone) και σημειωματάριο τσέπης, τον ίδιο εξοπλισμό δηλαδή που χρησιμοποίησα και στις επόμενες συνεντεύξεις. Η χρήση μικροφώνου αποδείχτηκε σωτήρια καθώς οι φωνές των παιδιών σκέπαζαν τις φωνές των συνεντευξιαζόμενων.

Και οι δυο τους ήταν πολύ άνετοι, ήθελαν να βοηθήσουν στο όλο εγχείρημα μου και ενώ τους διαβεβαίωσα πως οι συνεντεύξεις τους δεν θα χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή κάποιου δημοσιογραφικού άρθρου, εκείνοι δεν είχαν κανένα πρόβλημα ακόμη και να έγραφα κάποιο χρησιμοποιώντας τα λεγόμενα τους. Δεν υπήρχε κανένας ενδοιασμός.

Μπορεί να φανεί πως ο πρώτος συνεντευξιαζόμενος (Π.Α.) μονοπώλησε τη συζήτηση, αλλά δεν ισχύει. Πριν ανοίξω το μαγνητόφωνο με ρώτησε τι ακριβώς θέλω να μάθω, του εξήγησα και αυτό ήταν. Κυρίως με ενδιέφερε τι θα μου πουν και όχι να έχω προσχεδιασμένες ερωτήσεις.

Π.Α.: «Λοιπόν, η βία γενικά είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, δεν εκφράζεται μόνο στα γήπεδα, αλλά αποκαλύπτεται στην κοινωνία και σε πάρα πολλές μορφές. Το γήπεδο όμως, επειδή είναι ένας χώρος όπου πολλές φορές- από τα παλιά τα χρόνια τα ιστορικά -ας θυμηθούμε την εποχή του Βυζαντίου, ας πούμε, με τις ιπποδρομίες με τους Πράσινους και τους Βένετους, η περίφημη στάση του Νίκα, η οποία εκδηλώθηκε, με βάση και με αφορμή τι; Μία συνηθισμένη ιπποδρομία.

Όμως, η διαφορά ήταν ότι οι Βένετοι και οι Πράσινοι δεν ήταν απλές ομάδες, ήταν ομάδες όπως εκφραζόντουσαν σαν σωματεία της εποχής εκείνης, αλλά εξέφραζαν και τους Δήμους. Δήμους, με την έννοια που έδιναν οι Βυζαντινοί, δηλαδή περιοχές, οι οποίες είχαν μια συγκεκριμένη κοινωνική ταύτιση. Οι σύνδεσμοι θα λέγαμε, αυτοί τι κάνανε; Θέλοντας να εκφράσουν κάποια στιγμή, επί Ιουστινιανού, μέσα στο γήπεδο, όντας αντίπαλοι, ως οπαδοί με τους σημερινούς όρους, κάποια ζητήματα που

προφανώς απευθύνονταν στον Αυτοκράτορα, την αυλή, γενικά τα λαϊκά τους αιτήματα με αυτή την έκφραση, υπήρξε η αφορμή για να εκδηλωθεί ένα κύμα βίας. Υπήρξε συνένωση των «αντιπάλων» ομάδων, μια κίνηση ενάντια στην εξουσία. Μπορούμε να το δούμε έτσι. Η εκδήλωση εκείνης της βίαιης αντίδρασης, είχε κοινωνικά αίτια που εκφράστηκαν μέσα από τον αθλητισμό. Θα μπορούσαμε να πούμε και έτσι με σημερινούς όρους.

Εντάξει, υπήρξε καταστολή κλπ. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και σήμερα. Μπορεί μεν να μην εκφράζεται η βία συγκεκριμένα και να υπάρχουν αιτήματα, αλλά, ο αθλητισμός λειτουργεί ως διέξοδος της συσσωρευμένης βίας. Γιατί λειτούργησε ως διέξοδος; Γιατί υπάρχει πολλή συσσωρευμένη βία, η οποία θέλει να εκφραστεί- κυρίως από τα λαϊκά στρώματα- τα οποία ασχολούνται ειδικά με το ποδόσφαιρο, ως το δημοφιλέστερο και λαϊκότερο άθλημα, και κατεξοχήν ανδρικό-χωρίς να σημαίνει πως δεν μπορούν να παίξουν και οι γυναίκες- που έχει κάποια σημασία ως γεγονός. Άρα, κυριαρχεί μια βία συσσωρευμένη από τις τάξεις που ασχολούνται με το ποδόσφαιρο, και εκφράζεται όχι όμως με συνειδητότητα σε κάποια αιτήματα, αλλά εκφράζεται γενικώς και αορίστως.

Αυτό που έλεγαν οι Εγγλέζοι, «χούλιγκανς». «Χούλιγκαν» τι είναι; Ο κοινωνικός ταραξίας. Αυτός λοιπόν ενσωματώνει σε μια ομάδα, χωρίς να ξέρει, του βγάζει αισθήματα βίας απέναντι στον άλλο. Ο οποίος είναι πάλι ίδιος με αυτόν, δεν έχει να χωρίσει κάτι. Τους χωρίζει η αρχική τους τοποθέτηση, από μικρούς. Αυτή λοιπόν η βία δεν είναι μεταξύ Ολυμπιακού ή Παναθηναϊκού, ΠΑΟΚ ή ΑΕΚ ή οτιδήποτε άλλο, ακόμα και μικρότερων ομάδων Ιωνικού, Προοδευτικής, κυρίως είναι μια βία που θέλει να εκφραστεί.

Και βρίσκει μια διέξοδο εκεί, όπου λειτουργεί κατεξοχήν και το στοιχείο της «μαγκιάς», όπως λειτουργεί και της εξουσίας, της δύναμης, του ότι στο αρσενικό υπάρχει αυτό από μικρή ηλικία, και ότι πρέπει να δείξω εγώ πως είμαι ο δυνατότερος, μέσα από μια πρωτόγονη, μπρουτάλ έκφραση της βίας, της δύναμης. Άρα, λοιπόν, εκεί ενώ δεν εκφράζεται κοινωνικά, εκφράζεται με μία ως πούμε τεθλασμένη, παραφρασμένη, παραμορφωμένη εικόνα, ανάμεικτη με γενικόλογα αιτήματα, τα οποία δεν αφορούν τίποτα, έτσι αφορούν γενικά τις ομάδες, στην πραγματικότητα δεν τους ενώνει τίποτα.

Από μία άποψη η βία αυτή, βολεύει και την εκάστοτε εξουσία, γιατί αφού εκφράζεται εκεί και εκτονώνεται εκεί, δεν εκφράζεται και δεν γίνεται συνειδητή, ώστε να εκφράσει συγκεκριμένα αιτήματα. Είναι μία διέξοδος! Και άμα δούμε τι γίνεται στην Αγγλία, μπορεί η βία να έχει περιοριστεί από τα γήπεδα, σε έναν πολύ λογικό βαθμό ύστερα από ενέργειες της αγγλικής κυβέρνησης, αλλά δεν έχει εξαφανιστεί. Η αγγλική εργατική τάξη, συνεχίζει να σκοτώνεται κάτω από τις γέφυρες με αφορμή την Τσέλσι, την Τότεναμ ή οποιαδήποτε άλλη ομάδα. Άρα τι έχουν κάνει; Στο καθώς πρέπει επίπεδο, οι Εγγλέζοι έχουν βγάλει τη βία από τα γήπεδα, έχουν αυξήσει και τις τιμές των εισιτηρίων, να μην μπαίνει κανένας, που είναι καλό γι' αυτούς που

θέλουν να απολαύσουν το άθλημα, στην πραγματικότητα όμως δεν έχουν εξαλείψει τη βία αυτή. Την έχουν μετατοπίσει. Πως είναι να κάνεις μια έκρηξη εδώ απέναντι; Ελεγχόμενη; Την κάνεις εκεί όμως.

Στην Ελλάδα, δεν έχει αντιμετωπιστεί επαρκώς ούτε στο πρώτο επίπεδο. Στο επίπεδο δηλαδή, η πολιτεία να καθαρίσει το αθλητικό γεγονός από τις έξωθεν παρενέργειες. Εγώ δεν θα γίνω συνωμοσιολόγος, να πω πως την πολιτεία την βολεύουν τέτοια επεισόδια, αυτά είναι δικά τους θέματα. Δεν μπορώ να τα ξέρω, αλλά μπορούμε να εικάσουμε πολλά. Έτσι;

Τώρα. Πως εκφράζεται αυτή η βία, μέσα από ποιες οδούς; Είναι προφανές πως οι σύνδεσμοι-και εγώ έχω περάσει από συνδέσμους από μικρός- και είναι μια ομαδοποίηση μέσα σ'ένα σύνδεσμο νιώθεις ασφάλεια. Γενικά, μέσα σε μια ομαδοποίηση που έχει μία επιγραφή και σε ενώνει κάτι γενικό, νιώθεις μια ασφάλεια, γιατί δεν αναπτύσσεται η προσωπικότητα σου, καλύπτεσαι μέσα από τη μάζα.

Είναι εύκολο λοιπόν, ένας πιτσιρικάς μέσα σε οποιοδήποτε σύνδεσμο, να ενταχθεί σε μία ομάδα, που εκφράζει ένας σύνδεσμος και μέσα από κει και να νιώσει ασφάλεια και να νιώσει λίγο πιο «άντρας» και να νιώσει λίγο πιο στιδήποτε άλλο. Εκεί λοιπόν, γίνεται όλο το «εκτροφείο», διότι πολλές φορές οι σύνδεσμοι, γίνονται ατομικά μαγαζάκια κάποιων, των πιο επιτήδειων απ'αυτούς και εκεί μπορεί να γίνει ένα εκκολαπτήριο όχι μόνο χρήσης ναρκωτικών και άλλων παράνομων πράξεων, αλλά κυρίως μιας βίας που είναι κατευθυνόμενη, και αν θέλεις να ξέρεις μπορεί να λειτουργήσει-χωρίς να πούμε ονόματα ή πράγματα- από πολλές μεγάλες ομάδες, λειτουργεί από ένα σημείο και μετά, ως ένας «οπαδικός στρατός», που θέλει να εκφράσει αυτή τη βία.

Και επειδή είναι συσπειρωμένος ο κόσμος εκεί, υιοθετούν την επιγραφή πως αγωνίζονται υπέρ της ομάδος, κάποιιοι όντως το κάνουν, όμως κάποιιοι άλλοι κονομάνε και καλύπτεται και η εκάστοτε μεγάλη ομάδα, έχοντας έναν έτοιμο «στρατό», έτοιμο να κάνει πράγματα χωρίς ανταποδοτικότητα. Μέσα από εισιτήρια, δίνοντας στους «αρχηγούς» κάποια προνόμια, οι αρχηγοί αυτοί χαλιναγωγούν. Καταλήγουμε να έχουμε την ψυχολογία της μάζας, είναι γνωστά όλα αυτά.

Τώρα ο αθλητισμός, ο άμοιρος, που είναι μεγάλο κοινωνικό επίτευγμα και ανήκει στον πολιτισμό, διότι πότε ο άνθρωπος ασχολείται με τον αθλητισμό; Όταν έχει ελεύθερο χρόνο. Τις άλλες ώρες προσπαθεί να αποκτήσει τα βασικά. Άρα, μια κοινωνία που ευημερεί, ασχολείται και με τον αθλητισμό. Παρ'όλα αυτά, υπάρχει φυσική ανάγκη, θα δεις, ότι και οι κοινωνίες που δεν ευημερούν, ακόμα και σε περίοδο πολέμου, οι άνθρωποι είχαν την ανάγκη να παίζουνε. Φαντάσου, έβλεπαν τη ζωή τους και επιθυμούσαν να παίζουν.

Ο άνθρωπος έχει ανάγκη την ψυχαγωγία μέσα από τον αθλητισμό. Και ξαφνικά έχουμε ένα σχήμα, που τι λέει; Στην Ελλάδα, που πιθανόν να λειτουργεί έτσι;

Ομαδοποιημένοι οι φίλαθλοι και οι οπαδοί, σε συνδέσμους, κάποιιοι οι οποίοι ελέγχουν αυτό το πράγμα, προνομιούχοι οπαδοί, διαπλοκή πολλές φορές με τις διοικήσεις και άρα εκτόνωση της κοινωνικής βίας, αλλά και αυτό που λέμε το καιροσκοπικό «να κάνουμε τη δουλειά μας» και να απειλήσουμε- εμμέσως πλην σαφώς- για ψηφοθηρικούς λόγους; Για λόγους πως εμείς ανά πάσα στιγμή, μπορούμε να ελέγχουμε πρόσωπα και πράγματα;

Άρα, λοιπόν, έτσι είναι ο κύκλος της βίας, ως ένα σημείο. Τώρα, η μεταφορά σε άλλα αθλήματα που δεν φταίνε και σε τίποτα, είναι προφανής. Οι «στρατοί» αυτοί μεταφέρονται, έτσι; Βλέπεις δηλαδή ξαφνικά μεγάλες ομάδες, όπως η ΑΕΚ και ο ΠΑΟΚ -ή η ο ΠΑΟΚ και η ΑΕΚ- που κάνουν ομάδες στο χάντμπολ, ενώ το χάντμπολ είναι ένα άθλημα που δεν είχε τέτοια φαινόμενα, με το που πάνε μεγάλες ομάδες, μεταφέρεται ο χουλιγκανισμός και εκεί. Το ίδιο έγινε παλαιότερα και με το μπάσκετ, με το βόλει και πάει λέγοντας.»

Δ.Κ.: «Εδώ πρέπει να πούμε πως δεν ευθύνεται το ποδόσφαιρο, ούτε το χάντμπολ, ούτε το μπάσκετ, απλώς επειδή υπάρχει επαφή με τον αντίπαλο, υπάρχει αυτή η φυσική μεταφορά, η φυσική δύναμη που έχει ο άνθρωπος, που θέλει να υπερισχύσει σε ένα άλλο ον, σε έναν άλλον άνθρωπο. Όπως και τα ζώα θέλουν να υπερισχύσουν σε άλλα, έτσι και ο άνθρωπος. Ο άνθρωπος, όμως είναι ένα λογικό ον και γι' αυτό έβαλε κάποιους κανόνες από την αρχαιότητα, τους οποίους πρέπει να τους τηρεί και όποιοι δεν τους τηρούν, τους πετάνε απ' έξω. Τα αθλήματα λοιπόν, έχουν κάποιους κανόνες. Και άμα δεν τηρούμε αυτούς τους κανόνες, τότε κάνουμε αυτές τις παραβατικές συμπεριφορές.

Τους ηγέτες, δεν τους ενδιαφέρουν οι κανόνες. Δεν θέλουν κανόνες. Θέλουν να περνάνε αυτό που θέλουν αυτοί, τη γραμμή αυτή. Και πολύ σωστά είπε ο Πάρης, πως στο παρελθόν από την αρχαία ιστορία αν κοιτάξεις, πάντα ο άνθρωπος ήθελε να είναι μέσα σε μια ομάδα. Μια κοινωνική ομάδα με την οποία μοιράζεται τα ίδια χαρακτηριστικά, τις ίδιες ιδέες, τις αξίες, τα ίδια ενδιαφέροντα, είτε πολιτικά είναι αυτά, είτε οπαδικά, είτε ιδεολογικά, ή οτιδήποτε άλλο, είναι όμως κάποιες ιδέες που έχει μία ομάδα. Ο άνθρωπος λοιπόν θέλει να υπερισχύει μέσα απ' αυτό. Εφευρίσκει- επειδή δεν μπορεί να πολεμάει, γιατί κατάλαβε πως στην ιστορία, ο πόλεμος ήταν κακό πράγμα επειδή σκοτωνόντουσαν, τώρα τι πρέπει να κάνουν; Πρέπει να βρουν τρόπο να υπερισχύσουν πάνω σε άλλη ομάδα, που είναι στην δίπλα γειτονιά, στην δίπλα πόλη, στην δίπλα χώρα, στην δίπλα ήπειρο.»

Κατ.Χαμαλέλη (εφεξής:Κ.Χ.): Βρήκα ένα βιβλίο που αναφέρει την αντιπαλότητα Εθνικού και Ολυμπιακού Πειραιώς.

Δ.Κ.: Αυτή η ιστορία λοιπόν, είναι από πολύ παλιά. Η πρώτη ομάδα που ιδρύθηκε στον Πειραιά, ήταν ο Εθνικός. Ο οποίος Εθνικός, ήταν και η ομάδα του Πειραιά. Αρχικά. Όμως, μετά κάποια στιγμή... και ήταν και η ομάδα η πιο υγιής. Όμως, ο

Ολυμπιακός με την πάροδο του χρόνου και πάντα με τους ανθρώπους τους οποίους γίνανε Ολυμπιακοί, γιατί ξέρουμε πολύ καλά, πως την ομάδα την αποτελούν οι άνθρωποι και οι άνθρωποι είναι οι παράγοντες, οι προπονητές, οι παίκτες οι ποδοσφαιριστές, οι οπαδοί, αυτή λοιπόν εξελίχθηκε με πολλά μέσα, ως η «καλύτερη ομάδα στον Πειραιά».

Ο Εθνικός λοιπόν, έχασε πολλά πράγματα. Όπως το Καραϊσκάκη για παράδειγμα, το Καραϊσκάκη ήταν του Εθνικού και ο Ολυμπιακός λοιπόν το πήρε, αργότερα (διευκρίνηση-Κ.Χ.) ... Υπήρχε ένας πρόεδρος του Εθνικού, ο Καρέλιας νομίζω, που ήταν εφοπλιστής, είχε πολλά λεφτά, ήταν φανατικός Εθνικός και λάτρης του ποδοσφαίρου. Ο οποίος έχασε πολλά λεφτά στο ποδόσφαιρο, και στο τέλος, πέθανε φτωχός και μόνος. Έχασε πολλά λεφτά από το ποδόσφαιρο γιατί αγαπούσε την ομάδα. Αυτός προσπάθησε να φτάσει την ομάδα, πάνω από τον Ολυμπιακό. Τα κατάφερε! Κάποια στιγμή τα κατάφερε! Μια εποχή έχασε το πρωτάθλημα για ένα παιχνίδι και βγήκε δεύτερος, την δεκαετία του 1960.

Αυτές είναι ιστορίες παλιές. Εγώ αυτό που θέλω να σου πω είναι ότι το ποδόσφαιρο, γιατί μιλάμε περισσότερο γι' αυτό, ξεκίνησε σαν μέσο σκληραγώγησης και διαπαιδαγώγησης των νέων στην αγγλική βιομηχανική κοινωνία, το 1865. Τότε, ξεκίνησε και στην αρχή ήτανε σαν το ράγκμπι, έπαιζαν ακριβώς ράγκμπι, όπου κάποιοι κλώτσαγαν με τα πόδια και κάποιοι την τράβαγαν με τα χέρια. Κάποιοι με τα πόδια, κάποιοι με τα χέρια. Αυτές οι ομάδες έκαναν «κολλέγια», τα κολλέγια αυτά ήθελαν πάντα το ένα να είναι καλύτερο από το άλλο. Και πως τον βρήκαν αυτό τον τρόπο; Παίζανε και κάνανε ένα παιχνίδι, όπως κάνουμε και μεις τώρα, ποια είναι η καλύτερη ομάδα, ο Πειραιάς. Ο Ολυμπιακός, παίζει με τη Θεσσαλονίκη, εσείς είστε Θεσσαλονικείς, εμείς είμαστε Πειραιώτες, πρέπει να χάσουμε, πρέπει να κερδίσουμε.

Κατάλαβες; Αυτό το πράγμα, εμείς εδώ, υπάρχει πάντα στην ιστορία, εμείς αυτή τη στιγμή πληρώνουμε, την ασυδοσία, την ελευθερία που έχει καταλήξει να είναι ασυδοσία, την κακώς εννοούμενη, την απειθαρχία, το παιχνίδι θα λέγαμε χωρίς όρους. Αυτό πληρώνουμε και γι' αυτό γίνεται και η βία στα γήπεδα. **Είναι ο καθρέφτης της κοινωνίας. Σε μια υγιή κοινωνία θα έχεις και υγιή αθλητισμό.** Όπως ανέφερε πριν ο Π.Α. για την Αγγλία, η Αγγλία τι είπε; «Φίλε, εσύ δεν μπορείς να μπαίνεις και να μας διαλύσεις το παιχνίδι».

Είναι όλα θέμα παιδείας. Αυτή είναι η σωστή λέξη. Η παιδεία που έχει η κοινωνία σου, όχι ο άνθρωπος μόνο, η κοινωνία που έχεις στήσει εσύ. Αυτές λοιπόν οι ομάδες, σιγά σιγά, δείχνει τις διαφορές μέσα στον κόσμο, των ομάδων, πάντα μέσα στο ποδόσφαιρο, το οποίο δείχνει τις διαφορές μιας ομάδας σε σχέση με μια άλλη. Παράδειγμα, οι Κύπριοι έχουν την ΑΠΟΕΛ, οι οποίοι είναι δεξιοί, με την Ομόνοια που είναι αριστεροί. Η Ρώμη έχει τη Roma, οι οποίοι είναι αριστεροί, με την Lazio που είναι ακροδεξιοί. Έχουμε στην Αγγλία, στη Σκωτία την θρησκευτική διαφορά, της Rangers με την Celtic. Έχουμε μετά, την πολιτική διαφορά ανάμεσα στη FK Austria Wien και την SK Rapid Wien. Της Rapid είναι αριστεροί και της Austria

Wien είναι δεξιοί. Η έντονη πολιτικοποίηση μπορεί να εξηγηθεί με την δημοφιλία των περίφημων βιεννέζικων καφέ (διευκρίνηση-Κ.Χ.), στα οποία εκεί πέρα μαζευόντουσαν και συζήταγαν για το ποδόσφαιρο, την πολιτική, τότε κατά την διάρκεια του Μεσοπολέμου και διάφορα άλλα θέματα. Υπάρχει και η Saint Pauli αυτή τη στιγμή, η οποία είναι ένα φαινόμενο, μια καθαρά αριστερή-αναρχική ομάδα, με πλούσια κοινωνική δράση.

Και βέβαια καταλήγουμε στη Real Madrid CF με την FC Barcelona, που είναι καθαρά εθνικιστική η διαφορά τους, που υπάρχει στον βαθμό να υπάρχει και ο διαχωρισμός, να υπάρχει το ζήτημα της αυτονομίας της Καταλονίας. Η οποία (FC Barcelona) εμπλέκεται και στον Εμφύλιο Πόλεμο της Ισπανίας, γιατί πάντα η Ισπανία αν την πάρεις από το παρελθόν, πάντα ήταν χωρισμένη σε βασιλεία. Η Ισπανία ποτέ δεν ήταν ενιαία.

Μέσω λοιπόν αυτής της διαφοράς, ιδεολογίας πολιτικής, κοινωνικής και οτιδήποτε άλλο που έχουν οι άνθρωποι, την εκφράζουν μέσα σ'ένα αγωνιστικό χώρο.»

Π.Α.: Φαντασιώνονται πως έχουν διαφορές, ο Παναθηναϊκός και ο Ολυμπιακός τι διαφορές έχουν; Για κάτσε και σκέψου, είναι το Λιμάνι, άρα η εργατική τάξη της παλιάς κοπής απέναντι στην αστική τάξη, την τότε της Ελλάδος. Αυτά, στην πορεία έχουν εξαλειφθεί, αλλά, ΠΑΟΚ-ΑΡΗΣ, ποια είναι η διαφορά; Η παλιά ομάδα είναι ο Άρης, ο ΠΑΟΚ είναι των προσφύγων.

Κ.Χ.: Γιατί οι ΠΑΟΚτζηδες έχουν τόσα αντιεβραϊκά συνθήματα εναντίον του Άρη;

Δ.Κ.: «Είναι η κουλτούρα των Παοκτζήδων!» (γέλια)

Π.Α.: «Άκουσε, οι Παοκτζήδες καταρχήν δεν έχουν ακροδεξιές οργανώσεις, είναι κυρίως ως αναρχοαυτόνομοι ως ιδεολογία, ποια είναι η διαφορά. Εδώ, το λένε σε επίπεδο πειράγματος. Υπάρχουν κάποια ντοκουμέντα από παλιά που είναι υπερβολικά. Ο Άρης φημολογείται πως κατά την διάρκεια της Κατοχής, έπαιξε κάποια παιχνίδια με τους Γερμανούς, δεύτερον, επειδή αν θυμάσαι, τα ξέρεις και συ καλά, η Θεσσαλονίκη, μέχρι το 1940 που ο τρελός, τους πήρε και τους πήγε στο Άουσβιτς κλπ, ήταν εβραιοκρατούμενη τουλάχιστον κατά 40 με 45%. Δηλαδή, από το άθροισμα του πληθυσμού, το 40% ήταν Εβραίοι. Συνυπολόγισε πως το 12, όταν μπήκε ο ελληνικός στρατός μέσα, στην απελευθέρωση, η πόλη είχε ένα ποσοστό 20-25% Ελλήνων. Οι οποίοι μάλιστα ενισχύθηκαν με την έλευση των προσφύγων, των οποίων τα 2/3 εγκαταστάθηκαν στη Βόρεια Ελλάδα με επιλογή τότε. Έτσι, η Θεσσαλονίκη βρέθηκε με κάποιους γηγενείς Έλληνες, πάρα πολλούς πρόσφυγες και ένα πολύ μεγάλο κομμάτι Εβραίους.

Ο Άρης ιδρύθηκε το 14, 2 χρόνια μετά την Απελευθέρωση, μία ομάδα που πλαισιώθηκε από τους τότε κατοίκους, δεν είχαν έρθει ακόμα οι πρόσφυγες, ήταν η

δεύτερη ομάδα που ιδρύθηκε. Η πρώτη ήταν ο Ηρακλής, που ιδρύθηκε επί Τουρκοκρατίας ακόμη, το 1908 και φορούσαν μπλε-άσπρα για να είμαστε δίκαιοι (διευκρίνιση Κ.Χ: η Θεσσαλονίκη βρισκόταν τότε υπό καθεστώς οθωμανικής κυριαρχίας). Λοιπόν, ο Άρης ήταν κομμάτι του Ηρακλή, που ήθελε να διαχωριστεί, ημίθεος ο ένας, βάζουμε εμείς τον θεό του Πολέμου. Ποιοι συσπειρώθηκαν γύρω από τον Άρη; Αφού ο Ηρακλής είχε τους Έλληνες, οι καινούργιοι Έλληνες, ένα κομμάτι της αστικής τάξης, συν τους Εβραίους που υπήρχαν εκεί, και δεν είναι κάτι κακό, μιλάμε για Έλληνες Εβραίους που υπήρχαν στην πόλη. Όταν έγινε ο ΠΑΟΚ και ο Απόλλων Καλαμαριάς-αυτές οι ομάδες- οι προσφυγικές, ήρθανε και ιδρύσανε εδώ, η μεγάλη πλειοψηφία των προσφύγων, συσπειρώθηκε γύρω από αυτές τις ομάδες. Έτσι, λοιπόν αυτόματα, οι παλιοί ας πούμε Θεσσαλονικείς, ήταν Ηρακλής, άλλοι μαζί με τους Εβραίους κατοίκους ήταν Άρης και οι περισσότεροι πρόσφυγες ήταν ΠΑΟΚ. Αυτόματα δηλαδή δημιουργείται. Δηλαδή αυτόματα σε επίπεδο κοροϊδίας μπορεί να ειπωθεί κάτι αρνητικό για τους Εβραίους, όπως λένε και εμάς (τους ΠΑΟΚτζηδες) «γύφτους». Γιατί μας λένε γύφτους; Γιατί ο Δενδροπόταμος το αντίστοιχο της Αγίας Βαρβάρας εδώ, είναι όλοι ΠΑΟΚ. Γενικά η λαϊκή τάξη στη Βόρεια Ελλάδα είναι ΠΑΟΚ, η πρώην λαϊκή-γιατί τώρα είναι όλα ανάμικτα και στη Νότια Ελλάδα, είναι Ολυμπιακοί. Δεν είναι απόλυτος ο διαχωρισμός, λέμε πως είναι το «ρεύμα», έτσι.»

Δ.Κ.: «Το ποδόσφαιρο στην διάρκεια των εκατό και χρόνων, εξελίχθηκε από ένα ασήμαντο άθλημα, όπως έλεγε και ο Σαίξπηρ «Και εσύ ταπεινέ παίκτη του ποδοσφαίρου». Δηλαδή εσύ που ασχολείσαι με το ποδόσφαιρο είσαι «ταπεινός». Εξελίχθηκε τώρα, σε ένα κοσμοϊστορικό γεγονός. Θα σου πω ένα παράδειγμα που μπορεί να μην το έχεις φανταστεί, είναι το μοναδικό άθλημα στον κόσμο, το οποίο ύστερα από μια μεγάλη μάχη μέσα στο γήπεδο, με κλωτσιές, μπουνιές, ιδρώτα, αίμα κλπ, ακόμη και έξω στην κερκίδα, στο τέλος οι αντίπαλοι μεταξύ τους, οι συναγωνιστές, αλλάζουν φανέλες.

Σε κανένα άλλο άθλημα δεν αλλάζουν φανέλα. Ούτε στο μπάσκετ, ούτε στο βόλεϊ, ούτε στο πόλο, ούτε στο χάντμπολ, πουθενά! Οι μόνοι που αλλάζουν φανέλες είναι οι ποδοσφαιριστές. Κάτι που δείχνει την άμιλλα που δημιουργεί αυτό το άθλημα και μέσα από το οποίο, όλοι οι ηγέτες, θέλουν να υπερισχύσουν στην κοινωνία. Γιατί είναι ένα άθλημα που παρακινεί πάρα πολύ.

Και επίσης αυτό το άθλημα ήταν καθαρά ανδρικό, για ποιο λόγο; Γιατί εκείνη την εποχή δεν μπορούσαν να παίξουν γυναίκες. Μιλάμε για την βιομηχανική εποχή, την εποχή των ανθρακωρύχων, προσπαθούσαν να φτιάξουν μια ομάδα για να υπερισχύσουν σε ένα άλλο κολλέγιο μιας παρακείμενης περιοχής στην Αγγλία. Και σιγά-σιγά οι Άγγλοι ναυτικοί, βγήκανε προς τα έξω και έδωσαν το ποδόσφαιρο στους υπόλοιπους λαούς. Κάποια στιγμή τσακωθήκανε με το ράγκμπι και ένας αθλητής έβαλε το γκολ με τα χέρια, και του λένε δεν μετράει το γκολ, δεν γίνεται να παίζεις και με τα χέρια και με τα πόδια. Εκεί είπαν πως πρέπει να χωριστούν. Έτσι, δημιουργήθηκε το ποδόσφαιρο και το ράγκμπι, από τον διαχωρισμό αυτό. Και σιγά σιγά φτάσαμε σε ένα σημείο, ενώ στην αρχή παίζανε οι φτωχοί για να διασκεδάσουν

τα λαϊκά στρώματα, έχουν φτάσει σε ένα σημείο τώρα να παίζουν οι πλούσιοι οι πολυεκατομμυριούχοι για να διασκεδάσουν τους φτωχούς. Αυτό είναι βασικό.

Μετά μιλάμε για πολέμους που έχουν σταματήσει για να γίνει ένα παιχνίδι ποδοσφαίρου αλλά και πόλεμοι που έχουν αρχίσει εξαιτίας αυτών. Το 1969 αυτό συνέβη με την Ονδούρα και το Ελ-Σαλβαδόρ, που σκοτωθήκανε, ξεκίνησε πόλεμος τριών ημερών, επειδή έχασαν έναν αγώνα. Και έχει σταματήσει και ένας πόλεμος, αυτό συνέβη στο Λάγος με τη Νιγηρία, είχαν εμφύλιο και εμφανίστηκε ο Πελέ με τη Σάντος, τη Βραζιλία και σταμάτησαν 3 μέρες τις πολεμικές επιχειρήσεις για να δουν και να βγάλουν φωτογραφίες με τον Πελέ, μετά συνέχισαν να σκοτώνονται πάλι!»

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε πως ο Π.Α. ξεκίνησε αναφέροντας λίγα πράγματα για την ιστορία του ποδοσφαίρου, από τους Βυζαντινούς Πράσινους και Βένετους μέχρι σήμερα. Θεωρεί την πάλη ενάντια της εξουσίας ως τον γενεσιουργό παράγοντα του χουλιγκανισμού όπως και τη συσσωρευμένη βία και την έκρηξη της στο χώρο του γηπέδου. Θεωρεί πως η βία δεν είναι κατευθυνόμενη στην ομάδα, ούτε στα «αισθήματα βίας απέναντι στον άλλο», είναι μία βία που θέλει να εκφραστεί και δεν βρίσκει διέξοδο, είτε μιλάμε για μικρές ή μεγάλες ομάδες.

Μπορούμε να πούμε πως θεωρεί την «μαγκιά» επίσης υπεύθυνη για την ένταξη του οπαδού σε έναν κύκλο βίας, ακόμη και την ίδια τη φύση των ανδρών, που επιθυμούν μια «μπρουτάλ» επίδειξη βίας και υπεροχής προς τους άλλους άνδρες, άνθρωποι δηλαδή που κατευθύνονται από πρωτόγονα ένστικτα. Κάτι που ενυπάρχει από μικρή ηλικία, όπως αναφέρει. Αυτό ανήκει στις κοινωνικές κατασκευές των φύλων, που από την παιδική ηλικία μαθαίνουμε πως είναι λογικό τα αγόρια να επιδεικνύουν μια περισσότερο μαχητική συμπεριφορά και να είναι αποδεκτό κοινωνικά, σε αντίθεση με τα κορίτσια που ξεφεύγουν από την κοινωνική κατασκευή του φύλου τους αν έχουν τις ίδιες αντιδράσεις.

Συνεχίζει αναφέροντας πάλι το ζήτημα της «διεξόδου» του οπαδού, που ξεσπά την βία που κρατά μέσα του στο γήπεδο, με μια διαφορά. Αναφέρεται, στο παράδειγμα της Αγγλίας και τα μέτρα που έχουν παρθεί, ώστε να κρατηθεί η αγγλική εργατική τάξη από τα γήπεδα, κάτι που μας θυμίζει την θεωρητική προσέγγιση του Dunning και των συναδέλφων του, της «Σχολής του Leicester». Μέτρα που δεν τα θεωρεί αποτελεσματικά και που απλώς μετατοπίζουν το πρόβλημα, από το περιβάλλον εντός του γηπέδου σε εκείνο εκτός. Σχολιάζει στη συνέχεια, πως η Ελλάδα δεν έχει προβεί ούτε σε τέτοια μέτρα και λέει αρκετά «στρογγυλεμένα», πως μήπως η πολιτική εξουσία κερδίζει με το να υπάρχουν τέτοια περιστατικά βίας στα γήπεδα, καθώς με τον τρόπο αυτό αποπροσανατολίζεται η κοινή γνώμη από τα πολιτικά τεκταινόμενα. Πράγμα που το λέει όμως διστακτικά-«εγώ δεν θα γίνω συνωμοσιολόγος»- που δείχνει σκεπτικισμό στο να μην τον πάρουμε στα σοβαρά, αν και έχει κάθε δικαίωμα

να εκφράσει ελεύθερα την άποψη του.

Ο Π.Α. μιλάει επίσης για «οπαδικούς στρατούς». Θεωρεί πως ο σύνδεσμος μπορεί να δώσει μια αίσθηση ασφάλειας σε ένα νεαρό αγόρι, όμως πολλές φορές οι σύνδεσμοι αυτοί αποτελούν «εκκολαπτήρια» διαφόρων παράνομων δραστηριοτήτων όπως της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και της «κατευθυνόμενης βίας». Στους συνδέσμους μπορεί κάποιος όντως να έχουν αγνές προθέσεις και πραγματική αγάπη για την ομάδα τους, όμως υπάρχουν περιπτώσεις ανθρώπων που για να κερδίσουν χρήματα, φτιάχνουν «οργανωμένους στρατούς» ώστε να έχουν την εύνοια των παραγόντων. Επίσης, με τις πράξεις τους αυτές οι εκάστοτε αρχηγοί των συνδέσμων, κερδίζουν κάποια προνόμια, για να ελέγξουν τους υπολοίπους.

Πέρα από την διαπλοκή και την άσκηση βίας, αναφέρεται στην ανάγκη των ανθρώπων να ασχοληθεί με τον αθλητισμό, ακόμα και όταν η κοινωνία τους δεν ευημερεί ή βρίσκεται σε περίοδο πολέμου, για να τονίσει αυτή τους την ανάγκη.

Στο σημείο αυτό, παίρνει το λόγο ο δεύτερος συνομιλητής μας, ο Δημήτρης Καλύκας, που ξεκαθαρίζει πως δεν είναι ευθύνη κανενός αθλήματος και συγκεκριμένα του ποδοσφαίρου, τις ευθύνες χρειάζεται να τις αναζητήσουμε στην ίδια τη φύση του ανθρώπου και την πρωτόγονη ανάγκη του να επιβληθεί, ένα κοινό σημείο θα μπορούσαμε να πούμε στα λεγόμενα των δύο συνομιλητών. Αναφέρεται επίσης, στους αρχηγούς των συλλόγων, οι οποίοι δεν θέλουν «κανόνες», ενώ οι κανόνες είναι όπως πιστεύει είναι κάτι το απαραίτητο.

Έπειτα, συμφωνεί με τον πρώτο συνομιλητή, τον Π.Α., πως από την αρχαιότητα ο άνθρωπος ήθελε να συμμετέχει σε κοινωνικές ομάδες. Πως μοιράζονται στους συλλόγους τα ίδια ενδιαφέροντα, είτε είναι πολιτικά, είτε οπαδικά, είτε ιδεολογικά και πάσης φύσεως, σαν κοινωνική ομάδα που είναι. Και πως κατά τη δική του άποψη, επειδή η ευθεία εκδήλωση βίας δεν είναι σύμφωνη με τους κοινωνικούς κανόνες, οργανώνονται ώστε να «υπερισχύσουν» στις αντίπαλες ομάδες.

Στη συνέχεια αναφέρεται στην «ασυδοσία» και στο παιχνίδι χωρίς όρους. Πιστεύει πως στον αθλητισμό καθρεφτίζεται η κοινωνία με τα καλά της και με τα κακά της. «Είναι όλα θέμα παιδείας» υποστηρίζει και αρχίζει να αναφέρει ιδεολογικές διαφορές που μπορούν να αποτελέσουν σημεία σύγκρουσης των οπαδών. Αναφέρει παραδείγματα των ομάδων που έχουν πολιτικές και θρησκευτικές διαφορές και κατά την άποψη του καταλήγει πως όλες αυτές οι διαφορές μεταξύ των ανθρώπων εκφράζονται στο χώρο του γηπέδου. Η παιδεία δηλαδή είναι ο καταλυτικός παράγοντας για την εμφάνιση ή όχι αυτών των επεισοδίων, μπορείς δηλαδή να συζητήσεις τις διαφορές σου στα βιεννέζικα καφέ ή να τα «σπάσεις» στο γήπεδο.

Έπειτα από τη συζήτηση μας σχετικά με ένα σύνθημα του ΠΑΟΚ, στο οποίο ήταν πολύ διαφωτιστικός, ο Δ.Κ., εξύμνησε την ευγενή ουσία θα λέγαμε του ποδοσφαίρου

ως αθλήματος, που ο ίδιος το θεωρεί καλύτερο από τα άλλα και αναφέρει χαρακτηριστικά πως μόνο σε αυτό οι παίκτες αλλάζουν φανέλες, κάτι που δείχνει την άμιλλα του παιχνιδιού, που όμως διαταράσσεται από τα κρούσματα βίας των οργανωμένων οπαδών και κρίνει τους αρχηγούς των συνδέσμων ως υπεύθυνους.

Σημειώνει, επίσης πως, «ενώ στην αρχή παίζανε οι φτωχοί για να διασκεδάσουν τα λαϊκά στρώματα, έχουν φτάσει σε ένα σημείο τώρα να παίζουν οι πλούσιοι, οι πολυεκατομμυριούχοι για να διασκεδάσουν τους φτωχούς.» Δήλωση που μπορεί να ερμηνευθεί πάλι σύμφωνα με την μαρξιστική θεώρηση του Ian Taylor, για την αποξενωμένη αντρική εργατική τάξη. Ολοκληρώνει και πάλι με το μεγαλείο του ποδοσφαίρου ως αθλήματος και εξιστορεί δύο περιστατικά που ξεκίνησε πόλεμος για έναν αγώνα, αλλά και έχει σταματήσει εμφύλιος πόλεμος ώστε να παρακολουθήσουν τον αγώνα και να φωτογραφηθούν με τον άσσο τον γηπέδων, Πελέ!

2. Συνέντευξη Κ.Ζ.

Εκτός από τους δύο προηγούμενους ομιλητές μας, έκρινα σκόπιμο να μιλήσω και με ένα πολιτικό πρόσωπο, για να καταλάβω και την στάση της πολιτείας στο ζήτημα του χουλιγκανισμού. Εφόσον ο Υφυπουργός Αθλητισμού δεν μπορούσε να με δεχτεί λόγω ιδιαίτερα φορτωμένου προγράμματος, απευθύνθηκα στον κ. Κ.Ζ., Διευθυντή της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του κυβερνόντος κόμματος, και λόγω θέσης αλλά και για την ενασχόληση του ίδιου με τον αθλητισμό σε ερασιτεχνικό επίπεδο.

Όπως αναφέρει στο βιογραφικό του έπαιξε μπάσκετ στην ερασιτεχνική ομάδα του «Αρίωνα Αμαρουσίου» ως το 2002. Έχει αποφοιτήσει από το τμήμα Βιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και είναι κάτοχος του μεταπτυχιακού τίτλου «Περιβάλλον και Δημόσια Υγεία από το University of Salford -Manchester και το «Sustainable Development» από το University of London.

Η επικοινωνία μου μαζί του ήταν άμεση. Δεν με γνώριζε, ούτε είχαμε κάποια επαγγελματική σχέση ή γνωριμία, όμως με εμπιστεύθηκε και μου έδωσε τα στοιχεία του, ώστε να κανονίσουμε τη συνέντευξη. Δεν μου ζήτησε ερωτήσεις πριν και λόγω υποχρεώσεων του, μου πρότεινε να βρεθούμε στη Βουλή, για να μην καθυστερήσει την εργασία μου.

Η συνέντευξη έγινε στο γραφείο του στη Βουλή, με πολλές διακοπές. Το μικρόφωνο ήταν απαραίτητο, γιατί επικρατούσε τόση φασαρία που δεν θα μπορούσα έπειτα να απομαγνητοφωνήσω τη συνέντευξη. Μου ζήτησε να μιλάμε στον ενικό, κάτι που προσπάθησα να ακολουθήσω, αν και κάποιες φορές χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία.

Πριν ξεκινήσουμε τον ρώτησα εάν μου επιτρέπει την μαγνητοφώνηση και συμφώνησε. Μου επισήμανε ευθύς εξαρχής ότι δεν έχει ασχοληθεί σε επαγγελματικό επίπεδο παρά μόνο σε ερασιτεχνικό. Η συζήτηση έχει μεταφερθεί ως έχει, δεν βελτίωσα την σύνταξη του, είναι καταγραφή του προφορικού του λόγου.

Κ.Χ.: Αφού δεν έχεις ασχοληθεί επαγγελματικά δεν μπορείς να μου πεις συγκεκριμένα πράγματα.

Κ.Ζ.: Όχι.

Κ.Χ.: Αλλά έχεις την δική σου άποψη.

Ν.Ζ.: Και και αν παρατηρούμε κάτι τα τελευταία χρόνια αναφορικά με τη βία, στο χώρο του αθλητισμού, είναι πως υπάρχει μια διάχυση του φαινομένου. Δηλαδή εκεί που τα προηγούμενα χρόνια είχαμε συνηθίσει να βλέπουμε βία επεισόδια, όπως στα πολωτικά ντέρμπι, είτε των μεγάλων ομάδων της Αθήνας, είτε μεταξύ ομάδων Αθήνας- Θεσσαλονίκης ή σε αγώνες κρίσιμους για την κατάκτηση κάποιου σημαντικού τρόπαιου, ιδίως στα λαοφιλή αθλήματα, αυτή τη στιγμή έχουμε μια διάχυση της βίας. Δηλαδή παρατηρούμε βία και σε περιφερειακούς αγώνες μεταξύ περιοχών, παρατηρούμε βία σε χώρους, όπου δεν θα το περιμέναμε.

Για παράδειγμα, σε αθλήματα ήσσονος σημασίας, ακόμα και σε αθλήματα όπως το γυναικείο βόλεϊ ή το γυναικείο μπάσκετ. Δεν έχω κανένα πρόβλημα ούτε ρατσιστικής υποβάθμισης, του γυναικείου αθλητισμού, είναι όμως από τα πράγματα λογικό, το μεγάλο ενδιαφέρον και η μεγάλη διαφημιστική πίτα βρίσκεται κυρίως στα αντίστοιχα αθλήματα των ανδρών. Αυτά προφανώς και πρέπει να μας απασχολήσουν και να κάνουμε μια ανάλυση για τον νέο χαρακτήρα αυτής της βίας και προφανώς αυτό σημαίνει και μεγαλύτερη ένταση, μέσα στο κοινωνικό σώμα, η οποία με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, ξεσπάει στα γήπεδα και στα αθλήματα που δεν είναι και τόσο διάσημα σαν τα υπόλοιπα.

Είναι προφανές ό,τι τα τελευταία χρόνια υπάρχει μεγαλύτερη ένταση στο κοινωνικό σώμα, αυτό το έχουμε διαπιστώσει με πολλούς τρόπους, άλλωστε η κρίση η οποία διαπερνά την ελληνική κοινωνία και έχει χαρακτηριστικά και κοινωνικά και πολιτικά, έχει ένα τέτοιο έδαφος στο οποίο, εκδηλώνεται και με μια έννοια μια ρηχή και πρώτη ερμηνεία και εξήγηση θα μπορούσε να είναι αυτή.

Δεν αρκεί όμως να δούμε μόνο τα προβλήματα βίας που έχουμε στην πατρίδα μας. Πρέπει να κάνουμε αντιστοιχήσεις και αναλύσεις, με βάση τις κοινωνικές πραγματικότητες και το τι συμβαίνει αναφορικά με τέτοια ζητήματα, σε άλλες κοινωνίες, σε άλλες ευρωπαϊκές μητροπόλεις και πως αυτά συνδέονται μεταξύ τους. Σαν μία εισαγωγή αυτό.

Κ.Χ.: Οπότε στο μπάσκετ ήσασταν σε ερασιτεχνική ομάδα.

Κ.Ζ.: Ναι. Μία ομάδα που ήταν Δ' ΕΣΚΑ (Ένωση Σωματείων Καλαθοσφαίρισης Αττικής) τελευταία κατηγορία, τοπικό πρωτάθλημα και γενικά δεν ήμασταν επαγγελματίες και κάναμε την πλάκα μας. Έπαιζα περίπου την περίοδο 2002-2003, σε μια τελείως διαφορετική κοινωνική πραγματικότητα., σε σχέση με το τι συμβαίνει σήμερα. Αυτό που όμως θα πρέπει να ανακαλέσουμε στη μνήμη μας είναι πως ότι ακόμη και τότε σε παιχνίδια τοπικού ενδιαφέροντος, υπήρχε η ένταση, βεβαίως δεν υπήρχε η βία. Η μεγάλη βία όπως παρατηρείται τελευταία. Υπήρχε όμως ένταση, ίσως να ήταν ένα φαινόμενο που τότε, κρυβόταν κάτω από το χαλί.

Κ.Χ.: Ήταν εντός Αττικής η ομάδα;

Κ.Ζ.: Εντός Αττικής. Η ομάδα λέγεται Αρίωνας Αμαρουσίου.

Κ.Χ.: Τι γνωρίζετε για τον χουλιγκανισμό στη Βρετανία; Καθώς όπως βλέπω έχετε μείνει ένα χρονικό διάστημα εκεί.

Κ.Ζ.: Δεν έχω μελετήσει το παράδειγμα της Βρετανίας, όμως αυτό που είναι προφανές από τα αυστηρά μέτρα τα οποία λήφθηκαν κατά τη δεκαετία του 1990, στο αγγλικό ποδόσφαιρο, ήταν πως κατόρθωσαν να σταματήσουν τη βία μέσα στα γήπεδα, αλλά την έβγαλαν εκτός γηπέδων. Το ποδόσφαιρο στην Αγγλία είναι μια εντελώς διαφορετική κοινωνική πραγματικότητα, ακόμα και σήμερα, ακόμα και σε σχέση με αυτό που ζούμε στην Ελλάδα. Οι πολίτες, οι άνθρωποι είναι απολύτως συνδεδεμένοι, στις γειτονιές τους και τις περιοχές τους με το ποδόσφαιρο, εγώ έζησα το 2010 στο Manchester, γιατί εκεί έκανα μεταπτυχιακό και έζησα την Κυριακή του Manchester, το γεγονός πως όλες οι καφετέριες, όλες οι παμπ, γεμίζανε με ανθρώπους, κυκλοφορούσαν με τις στολές των ομάδων τους, ήταν μια πραγματική αλλαγή στην καθημερινότητα, ιδίως όταν η Μάντσεστερ έπαιζε και εντός έδρας, στο Ολντ Τράφορντ.

Και προφανώς στην Αγγλία, το ποδόσφαιρο έχει και μια ιστορία, η οποία, είναι συνδεδεμένη με την κοινωνική στρωμάτωση, αλλά και με την πολιτική κατεύθυνση. Δηλαδή, οι ομάδες σε στιλ «United» είναι οι ενώσεις, αυτές οι οποίες είχαν αναφορές και σύνδεση και με τα συνδικάτα και με το εργατικό κόμμα, ενώ οι ομάδες τύπου «city» είναι οι ομάδες οι οποίες είχαν, σχέση με έναν εντός ή εκτός εισαγωγικών, πιο «αστικό» κόσμο, πιο εύπορο, των αστικών κέντρων, με πολιτική αναφορά στους Tories.

Τώρα, αυτά βέβαια μπορεί στο βάθος του χρόνου, μπορούν να έχουν ξεπεραστεί, αλλά ιδίως στην Αγγλία, οι ομάδες συμβολίζουν και τοπικές ιστορίες και τοπικές περιοχές και οτιδήποτε άλλο τέτοιο. Για παράδειγμα, ας πούμε, η Νιούκαστλ είναι μια ομάδα η οποία, με το μαυρόασπρο χρωματισμό στη φανέλα της, έχει σχέση με τα ανθρακωρυχεία της περιοχής. Είναι μία τέτοια κατάσταση. Αλλά ο τρόπος με τον

οποίο αλλάζει και η κοινωνία αλλά και η σύνθεση και η πραγματικότητα των πολιτών, επηρεάζει και την ένταση και τη βία και το ποδόσφαιρο. Και βέβαια και η παγκοσμιοποίηση του ποδοσφαίρου, έτσι; Όπως παγκοσμιοποιήθηκε μια σειρά πραγμάτων τα τελευταία είκοσι χρόνια, έτσι άλλαξε και το ποδόσφαιρο, δηλαδή δεν είναι μόνο στην Ελλάδα το φαινόμενο που βλέπουμε, δηλαδή να παίζουν έντεκα παίκτες με διεθνή διαβατήρια και ένας παίκτης με ελληνικό διαβατήριο, αυτό δείχνει πως έχει παγκοσμιοποιηθεί εντελώς. Το ποδόσφαιρο είναι μια συνεχής προσοδοφόρα αγορά, δεν είναι τόσο πολύ μια κοινωνική εκτόνωση, που ήταν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}.»

Κ.Χ.: Βέβαια, στην Ελλάδα υπήρχαν τέτοιες ταξικές διαφορές, τώρα όμως δεν υπάρχουν πια (τάξεων).

Κ.Ζ.: Ναι, γιατί πια, έχουν αλλάξει τα ακροατήρια, υπάρχουν όμως, ομάδες οι οποίες, είναι συνδεδεμένες με κοινωνικά φαινόμενα. Για παράδειγμα, η ΑΕΚ ας πούμε, έχει ιδιαίτερη δύναμη και οπαδούς και φίλους, στον κόσμο ο οποίος προέρχεται από την προσφυγιά. Το προσφυγικό στοιχείο. Βεβαίως και έχουν αρχίσει να περνούν πολλά χρόνια από τότε-έχουν περάσει εκατό χρόνια-αλλά είναι μια ομάδα προσφυγική, η ΑΕΚ στη βάση της και στην περιοχή που εδρεύει κλπ, όπως το ίδιο και ο Πανιώνιος και ο Απόλλωνας. Μικρές, μεγάλες και μεσαίες ομάδες οι οποίες είναι συνδεδεμένες και με την ιστορία της Πόλης και με την ιστορική της διαδρομή και με την ιστορική διαδρομή του ελληνικού λαού.

Αντίστοιχα και στη Θεσσαλονίκη. Δεν τα γνωρίζω εκεί τόσο καλά, αλλά παίζουν ρόλο. Προφανώς, ο Παναθηναϊκός είναι η ομάδα της Αθήνας. Και ο Ολυμπιακός η ομάδα του Πειραιά. Προφανώς ο Ολυμπιακός δεν είναι η εργατική ομάδα που ξεκίνησε τότε, έχει αλλάξει πια το ποδόσφαιρο, είναι άλλη η φύση του, αλλά, νομίζω αν αναλύσουμε πράγματα μπορούμε να βρούμε τέτοια στοιχεία χωρίς να είμαστε απόλυτοι.

Τη σημερινή περίοδο δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι γιατί παίζει έναν μεγάλο ρόλο η οικονομία της αγοράς πια, στο ποδόσφαιρο των διαφημίσεων, των επιχειρηματικών συμφερόντων που δεν υπήρχαν όταν αυτοί οι όμιλοι ιδρύθηκαν.»

Κ.Χ.: Ο Σχοινιάς-Παπαδόπουλος, έχει γράψει βιβλίο περί των γηπεδικών συνθημάτων όπου μπορεί κάποιος να εξαγάγει ορισμένα συμπεράσματα.

Κ.Ζ.: Και τα συνθήματα και διαχρονικά πως αλλάζουν, ακόμη και οι ύμνοι των ομάδων, αντικατοπτρίζουνε πολλά στοιχεία για την καταγωγή τους κυρίως και την διαδρομή τους.

Εντάξει, πρέπει και να αντιλαμβανόμαστε πως το ποδόσφαιρο και όλα τα αθλήματα, είναι σαν κοινωνικά δρώμενα, τα οποία επηρεάζονται από την πορεία της κοινωνίας, από το πώς ζουν οι άνθρωποι από τα ενδιαφέροντα τους, την καθημερινότητα τους,

την επιρροή που έχει η τεχνολογική εξέλιξη στην ίδια την φύση των αθλημάτων και ούτω καθεξής.»

Κ.Χ.: Θα ρώταγα τι μέτρα πιστεύετε πως πρέπει να παρθούν.

Κ.Ζ.: Εντάξει, εγώ νομίζω πως πρέπει να προσπαθήσουμε, να υποστηρίξουμε τον αθλητισμό τον ερασιτεχνικό, δηλαδή να μπορέσει ο πολίτης να αντιλαμβάνεται τη σχέση του με τον αθλητισμό ως φίλαθλος και παρακολουθητής του επαγγελματικού αθλητισμού, αλλά και ως μετέχων σε μια ομάδα της γειτονιάς και να αθλείται προσωπικά ο ίδιος. Αυτό αλλάζει και τη σχέση του αθλούμενου πολίτη. Ο πολίτης που ασχολείται με ένα σπορ αλλάζει και τη σχέση του φιλάθλου-οπαδού που παρακολουθεί την ίδια του την ομάδα, να μπορέσει να γίνει τμήμα αυτής της διαδικασίας. Το δεύτερο είναι να προσπαθήσουμε να βάλουμε μία τάξη αναφορικά με τα όσα ισχύουν και στην Ελλάδα και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ώστε το ποδόσφαιρο, ή το βόλεϊ ή το μπάσκετ ή οποιοδήποτε άθλημα, να είναι άθλημα, να μην εμπίπτει στα πολιτικά συμφέροντα, να μην εμπίπτει στα «power games» των επιχειρηματιών όσο αυτό είναι εφικτό και να έχει τα όρια της ψυχαγωγίας και όλου αυτού που περιγράφεται ως αθλητικό ιδεώδες. Κάτι τέτοιο, στις μέρες μας βέβαια είναι κάτι πάρα πολύ δύσκολο, έχει χαθεί αλλά πρέπει μια συντεταγμένη και δημοκρατική πολιτεία να προσπαθεί να βάζει τα όρια. Και να μην γίνονται οι επιχειρηματίες των ομάδων, οι παράγοντες των ομάδων, οι ίδιοι οι αθλητές, κάτι διαφορετικό ως συμβολισμοί για την πολιτεία και την κοινωνία, απ' αυτό που είναι πραγματικά ο ρόλος τους. Να αθλούνται, να παίζουν να ψυχαγωγούνται, να ψυχαγωγούν με το θέαμα που παράγουν, το φιλοθεάμον κοινό κ.ο.κ.»

Εκεί έκλεισε και η συνέντευξη μας. Ο Κ.Ζ. ήταν λίγο νευρικός καθ' όλη την διάρκεια της, πιστεύω κυρίως εξαιτίας των συνεχόμενων διακοπών, άνθρωποι πηγαινοέρχονταν συνέχεια, υπήρχε πολλή φασαρία από τα διπλανά γραφεία και ακόμη και 2 διακοπές από τους συνεργάτες του αν ήθελα να πω κάτι. Σε όλη τη συνέντευξη μας δεν διέκρινα ότι τον καθυστερώ αδικαιολόγητα, ή ότι τον ενοχλούσαν οι ερωτήσεις μου.

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε ο Κ.Ζ. αναφέρεται στη διάχυση του φαινομένου της ποδοσφαιρικής βίας, κάτι που παρατήρησε και ο Π.Α. στην πρώτη συνέντευξη, ακόμη ανέφερε πως υπάρχουν βίαια περιστατικά και σε φαινομενικά άσχετους αγώνες, συγκεκριμένα των γυναικείων αθλημάτων. Μην ξεχνάμε την δολοφονία του Φιλόπουλου, στη λεωφόρο Λαυρίου το 2007, πριν τον αγώνα βόλεϊ γυναικών. Επίσης, σπεύδει να συμπληρώσει πως δεν είναι «ρατσιστής» απέναντι στα γυναικείες ομάδες.

Στη συνέχεια ο Κ.Ζ. αναφέρει το διαφορετικό ποδοσφαιρικό κλίμα στη Μεγάλη Βρετανία όπου και σπούδασε, που οι ομάδες είναι περισσότερο συνδεδεμένες και με την πολιτική ιστορία των πόλεων και τα συνδικάτα τους. Σχολιάστηκε αντίστοιχα και η ταύτιση των οπαδών με τις ομάδες στην Ελλάδα, σε σχέση με την καταγωγή των

οπαδών και το προσφυγικό στοιχείο ορισμένων ομάδων, όπως και η εξέλιξη των συνθημάτων σε συνδυασμό με την εξέλιξη της κοινωνίας.

Επιπρόσθετα, προτείνει την ανάπτυξη των ερασιτεχνικών ομάδων-μπορεί και λόγω ίδιας εμπειρίας- διότι όπως πιστεύει, ένας φίλαθλος μιας επαγγελματικής ομάδας ποδοσφαίρου, μπορεί να νιώσει πιο κοντά στο αθλητικό πνεύμα όταν μετέχει ενεργά σε μια ερασιτεχνική ομάδα. Να γίνει ο ίδιος μέρος της διαδικασίας και όχι απλά «παρακολουθητής» της όλης διαδικασίας.

Το σημείο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι πως ακόμη και ο ίδιος, ως πολιτικό πρόσωπο, παραδέχεται ότι δεν ισχύει στην Ελλάδα, ότι ισχύει στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αφήνοντας τον αθλητισμό στη χώρα μας, έκθετο στα παραγοντικά συμφέροντα και στα «power games» των επιχειρηματιών. Καταλαβαίνει πως κάτι τέτοιο είναι πολύ δύσκολο στη δεδομένη χρονική συγκυρία αλλά χρειάζεται να παρθούν μέτρα από την Πολιτεία όπως χαρακτηριστικά αναφέρει. Να μην θεωρούνται οι επιχειρηματίες, οι παράγοντες ακόμη και οι ίδιοι οι ποδοσφαιριστές κάτι διαφορετικό από τον ρόλο που πρέπει να κατέχουν, δηλαδή να ψυχαγωγούν και να αθλούνται αντίστοιχα. Άρα, όπως θα δούμε και στη συνέντευξη του Αντρέα Παλομπαρίνι, ρίχνει φταίξιμο εκτός από τους ίδιους τους οπαδούς και στους επαγγελματίες του αθλήματος, αν και με πιο «γενικό» και μετριοπαθή τρόπο, απ' ότι θα δούμε στην επόμενη συνέντευξη.

3. Συνέντευξη Α.Π.

Η τελευταία συνέντευξη μου για την παρούσα εργασία ήταν με τον Ελληνοϊταλό αθλητικογράφο, Α.Π. Στην αρχή προσπάθησα να προσεγγίσω άλλους αθλητικογράφους, κυρίως αθλητικών εκπομπών στο ραδιόφωνο, χωρίς καμία επιτυχία, είτε επειδή δεν ήθελαν ή δεν μπορούσαν να διαθέσουν χρόνο ή δεν τους ενδιέφερε το θέμα μου.

Πίστευα πως ένας δημοσιογράφος του βεληνεκούς του κυρίου Α.Π. δεν θα μπορούσε να μου διαθέσει χρόνο, κάτι που με εξέπληξε όταν συνέβη, καθώς μόλις του εξήγησα πως πρόκειται για την μεταπτυχιακή μου διατριβή, δέχτηκε αμέσως χωρίς περιστροφές. Οι λόγοι που επεδίωξα τη συνέντευξη αυτή ήταν δύο. Πρώτον, ότι επρόκειτο για έναν σοβαρό σπορτσκάστερ, με 27 ολόκληρα χρόνια καριέρας (από το 1990 συγκεκριμένα) και επομένως με μεγάλη εμπειρία. Κατά δεύτερον, επειδή ήξερα ότι διέκοψε τις σπουδές του στην Ιατρική στο Università degli Studi di Chieti e Pescara, αποφάσισε να σπουδάσει Κοινωνιολογία στο Πανεπιστήμιο του Ουρμπίνο. Δηλαδή, έχουμε έναν άνθρωπο που πέρα από αθλητικογράφος είναι και κοινωνικός επιστήμονας.

Η επικοινωνία μας ήταν μέσω Facebook, καθώς υπήρχε μια επιφυλακτικότητα από

την μεριά του να δώσει κάποιο τηλέφωνο ή e-mail και μπορούμε να πούμε πως η συνέντευξη που είχαμε ήταν ημιδομημένη, διότι μου ζήτησε να του στείλω ορισμένες ερωτήσεις ώστε και να προετοιμαστεί.

Αυτές ήταν οι ακόλουθες:

- 1) Ποιές πιστεύετε είναι οι αιτίες για τη βία εντός και εκτός γηπέδων μεταξύ των οπαδών ομάδων;
- 2) Ποιά η άποψή σας για την παρουσίαση τέτοιων γεγονότων από τα Μέσα;
- 3) Υπάρχει κάποιο περιστατικό που σας συγκλόνισε (πάντα σχετικό με το θέμα μας);
- 4) Ποιά η γνώμη σας για τους συνδέσμους οπαδών;
- 5) Ποιά η άποψη σας για την "παράγκα";
- 6) Πιστεύετε πως η Πολιτεία μπορεί αν θελήσει να λύσει το όλο θέμα, όπως έγινε στην Αγγλία;

Μόλις τις έλαβε, μου είπε να βρεθούμε 11 το πρωί της επομένης, σε καφέ του Αμαρουσίου. Δεν με εξυπηρετούσε καθόλου η ώρα, ούτε η τοποθεσία, αλλά συμφώνησα επειδή ήθελα να δείξω συνέπεια, που είναι και απαραίτητη στο είδος της συνέντευξης βάθους. Όταν συναντηθήκαμε ήταν πολύ ευγενικός και μου ζήτησε να μιλάμε στον ενικό.

Μου έκανε κάποιες ερωτήσεις γενικού περιεχομένου, τις οποίες και απάντησα. Αφορούσαν κάποιες πληροφορίες σχετικά με τις σπουδές μου και την παρούσα εργασία και μπορώ να πω, πως διαμορφώθηκε ένα φιλικό κλίμα και με εμπιστεύτηκε, καθώς και εγώ από την πλευρά μου τον διαβεβαίωσα πως η συζήτηση μας θα χρησιμοποιηθεί μόνο για την εργασία και πουθενά αλλού.

Από τη συνολική εικόνα του, μπορώ να εικάσω πως μου ζήτησε τις ερωτήσεις εκ των προτέρων λόγω της επαγγελματικής του ευσυνειδησίας. Επίσης, πιστεύω πως τις ζήτησε λόγω της επαγγελματικής του ευσυνειδησίας, όπως προετοιμάζεται για την δουλειά του, προετοιμάστηκε και για τη συνέντευξη μας.

Ακολουθεί η συνέντευξη που απομαγνητοφωνήθηκε από μένα, στον προσωπικό μου υπολογιστή. Κατέγραψα ό,τι ειπώθηκε στο πλαίσιο της συνέντευξης και δεν έχω αφαιρέσει ούτε τροποποιήσει τίποτα, διότι δεν είναι μια δημοσιογραφική συνέντευξη.

Κ.Χ.: Ποιες νομίζεις είναι οι αιτίες της ποδοσφαιρικής βίας;

Α.Ρ.: Οι αιτίες; Η βία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, ειδικά στα γήπεδα τα τελευταία

χρόνια. Είναι κάτι το οποίο έχει εξελιχθεί θα λέγαμε σαν φαινόμενο. Παλαιότερα ήταν όντως κάποια μεμονωμένα επεισόδια, που γινόντουσαν είτε έξω από τα γήπεδα είτε μέσα στα γήπεδα. Στη συνέχεια όμως αυτό, εξελίχθηκε σε ένα πολύ μεγαλύτερο, έτσι... σύμπαν. Ένα κοινωνικοπολιτικό φαινόμενο, που έχει να κάνει με το σε τι κατάσταση βρίσκεται η χώρα, με το σε τι κατάσταση είναι οι ελληνικές ομάδες, με την πολιτική πολλές φορές εμπλοκή που υπάρχει και, κυρίως, την χρησιμοποίηση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης των φαινομένων βίας, για να «καλυφθούν» άλλα γεγονότα που συμβαίνουν ταυτόχρονα με αυτά. Πολλές φορές έχει τύχει στα ελεύθερα κανάλια κυρίως να δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα σε αυτά τα φαινόμενα χουλιγκανισμού, τον τρόπο με τον οποίο καλύπτονται, ακριβώς για να αποσπαστεί η προσοχή του κοινού προς άλλη κατεύθυνση. Τη στιγμή που η χώρα βιώνει άλλες καταστάσεις. Τη στιγμή που ψηφίζεται κάποιος νόμος στη βουλή. Τη στιγμή που πολιτικά υπάρχει αυτή η γενικότερη αστάθεια στη χώρα. Οπότε είναι κάτι πιο πολύπλευρο και έτσι πιο θα λέγαμε διαφορετικό σε σχέση με ό,τι ήτανε πριν από είκοσι χρόνια ή 30 χρόνια αυτά τα φαινόμενα-ή από τότε που έκαναν την εμφάνιση τους.

Τώρα, οι αιτίες. Ένα από τα αίτια είναι η παιδεία. Η έλλειψη παιδείας στους ανθρώπους που παρακολουθούν αγώνες ποδοσφαίρου, που παρακολουθούν αγώνες αθλητικού περιεχομένου γενικότερα, που δεν έχουν την βασική παιδεία για να καταλάβουν ότι ο αθλητισμός είναι κάτι που πρέπει να το παρακολουθείς, να διασκεδάσεις, να υπάρχει λίγη πλάκα μεταξύ των αντίπαλων ομάδων και τίποτα περισσότερο. Και πλέον έχουμε φτάσει σε ένα φαινόμενο, το οποίο όπως είπα έχει πολλά αίτια. Δεν είναι ένα που μπορούμε να πούμε ότι φταίει, συγκεκριμένα. Έχει εξελιχθεί πάρα πολύ, δεν έχει αντιμετωπιστεί όπως θα 'πρεπε, δεν έχει αντιμετωπιστεί όπως θα 'πρεπε ειδικότερα αυτή την περίοδο που οι ελληνικοί σύλλογοι δεν έχουν πια την οικονομική δυνατότητα να μπορέσουν να το αντιμετωπίσουνε, θέλουν απλά να κερδίζουν χρήματα είτε από την τηλεόραση, είτε από τη συμμετοχή τους σε πανευρωπαϊκές διοργανώσεις και δυστυχώς, πολλοί είναι και οι σύλλογοι που όχι εμπλέκονται, αλλά σίγουρα κλείνουν το ένα μάτι-ή μάλλον και τα δύο μάτια- σε ό,τι συμβαίνει με τους οργανωμένους οπαδούς πολλές φορές. Είναι και οι ίδιοι οι σύλλογοι αυτοί που χρηματοδοτούν τους οργανωμένους οπαδούς.

Κ.Χ.: Οι προηγούμενοι συνεντευξιαζόμενοι μου είπαν πως μπορεί να είναι αίτιο αυτής της βίας και ο αντρικός ανταγωνισμός.

Α.Π: Κοίταξε, μπορούμε να πούμε ότι ο αθλητισμός και ο τρόπος με τον οποίο παρακολουθούν γονείς ας πούμε τα παιδιά τους στο γήπεδο, τους κάνει και γενικότερα ο σύγχρονος τρόπος ζωής, να αναζητούν μια διέξοδο, μερικές φορές για τα παιδιά τους μερικές φορές για την ίδια την οικογένεια, μερικές φορές τους ίδιους τους εαυτούς τους. Το θέμα είναι πως πάνε και ξεσπάνε. Κάπου αυτοί οι άνθρωποι πρέπει να ξεσπάσουνε και να βγάλουνε κάτι που έχει μαζέψει μέσα τους, που έχει συσσωρευτεί μέσα τους, στην διάρκεια της εβδομάδας είτε τον τρόπο με τον οποίο δουλεύουνε, είτε με τον χώρο στον οποίο εργάζονται, από διάφορες προστριβές εκεί,

είτε από ενδοοικογενειακές αψιμαχίες, είτε από άλλες δικές τους δραστηριότητες και φτάνει η στιγμή που όλο αυτό βγαίνει. Βγαίνει ως ένας τρόπος επιθετικότητας ακόμα και ως προς τα ίδια τους τα παιδιά μερικές φορές. Αυτό είναι ένα μικρό δείγμα του τι γίνεται και στο γήπεδο.

Ο άνθρωπος αντί να πάει στο γυμναστήριο, αντί να πάει να αθληθεί, αντί να πάει να τρέξει, να βγει στην ύπαιθρο, να πάει να κολυμπήσει στη θάλασσα ή οτιδήποτε, μερικές φορές, διαλέγει να κάνει αυτό, που είναι και ο πιο χαζός τρόπος. Για να δραστηριοποιηθεί. Έτσι ένας τρόπος είναι να παρακολουθεί αγώνες αθλητικού περιεχομένου είτε είναι μπάσκετ είτε είναι ποδόσφαιρο και να εντείνεται από μέσα του αυτό που έχει συσσωρεύσει όλη την εβδομάδα όλο τον χρόνο κτλ κτλ.»

Κ.Χ.: Γιατί πιστεύεις πως τα γεγονότα αυτά συμβαίνουν στο ποδόσφαιρο κυρίως;

Α.Π.: Γίνονται στο ποδόσφαιρο κυρίως γιατί εκεί υπάρχουν οργανωμένοι οπαδοί, εκεί υπάρχουν ομάδες, που όλα αυτά τα χρόνια έχουν φροντίσει να οικοδομήσουν όλο αυτό το μίσος που υπάρχει μεταξύ τους, χωρίς να έχει προσπαθήσει κανείς να το μειώσει, να το περάσει διαφορετικά στην κοινωνία, να το έχει καλύψει και να έχει προσπαθήσει να κάνει κάτι γι' αυτό. Αντίθετα, προσπαθούν να κάνουν ακριβώς το ανάποδο και είναι μια κατάσταση η οποία, όλα αυτά τα χρόνια συνεχίζεται, δεν βελτιώνεται, ίσα-ίσα επιδεινώνεται, ένα φαινόμενο που το έχουμε παρακολουθήσει. Δεν υπάρχει παράγοντας στο ελληνικό ποδόσφαιρο που να έχει φροντίσει να κατευνάσει τα πνεύματα ή να έχει δώσει το χέρι στον αντίπαλο για να βρεθεί μια λύση, να συζητηθεί το φαινόμενο, να βρουν κοινές λύσεις, να καταλάβουν πως είναι σε όφελος τους-κυρίως των παραγόντων του ποδοσφαίρου- όσων είναι αιμοδοτές του ελληνικού ποδοσφαίρου κατά κάποιον τρόπο μέσω των ομάδων τους, να καταλάβουν πως με λιγότερα φαινόμενα βίας, με λιγότερη πόλωση με λιγότερη αντιπαλότητα, με λιγότερο μίσος ο κόσμος θα επιστρέψει στα γήπεδα.

Ενώ, τώρα τον έχουν απομακρύνει και βλέπουμε ότι οι αθλητικές εφημερίδες πουλάνε maximum πέντε χιλιάδες φύλλα, όλες μαζί και ότι στα γήπεδα ξέρουν πλέον όλοι οι ποδοσφαιριστές τους οπαδούς και τους φιλάθλους με τα ονόματα τους, γιατί μπορούν να τους διακρίνουν, είναι πολύ λίγοι όσοι πάνε στο γήπεδο πλέον.

Κ.Χ.: Κάποιο περιστατικό χουλιγκανισμού που να σε συγκλόνησε στα τόσα χρόνια καριέρας;

Α.Π.: Ναι... Εντάξει, περιστατικά υπάρχουν πολλά. Υπάρχουν περιστατικά ακόμη και σε αποστολές στο εξωτερικό, που έχουν τύχει. Περισσότερο στην Ελλάδα, ακόμη και σε αγώνες που δεν περίμενες να γίνει κάτι τέτοιο και όμως συνέβησαν τα χειρότερα. Αυτό σημαίνει πως οργανωμένοι οπαδοί, εγώ δεν θα τους έλεγα καν οργανωμένους οπαδούς, θα τους έλεγα «οργανωμένους στρατούς». Είναι οργανωμένοι στρατοί, δεν είναι οργανωμένοι οπαδοί, καθώς ακόμα και ο οπαδός, σέβεται τον αντίπαλο. Πολλές φορές, έχουν παρεισφρήσει και σε γήπεδα που

αγωνίζονται άλλες ομάδες και έχουν δημιουργήσει επεισόδια. Είναι μία κατάσταση που πλέον δεν ελέγχεται και βλέπουμε ότι ακόμη και οι πρόεδροι των ομάδων-το ξαναλέω- η Πολιτεία, όλα αυτά τα χρόνια, δεν έχει βρει μια λύση.

Σε άλλες χώρες, κάθε περιστατικό βίας που λαμβάνει χώρα σε γήπεδο, καταγράφεται, ο ένοχος, εντοπίζεται μέσα σε λίγες ώρες, μέσα σε λίγες ημέρες, περνάει από δικαστήριο, απαντάει στις κατηγορίες και είτε προφυλακίζεται είτε όχι, αλλά είναι μια διαδικασία που είναι γρήγορη, είναι άμεση. Στην Ελλάδα αυτό δεν συμβαίνει και μάλιστα πολλές φορές είναι και οι ίδιες οι ομάδες, οι παράγοντες των ομάδων που επεμβαίνουν ώστε να απελευθερωθούν, για παράδειγμα οργανωμένοι οπαδοί που έχουν λάβει κατηγορίες και είναι μία κατάσταση που συνεχίζεται, δυστυχώς χωρίς να έχει έτσι ένα τέλος που θα επιθυμούσαμε. Και όσοι εργαζόμαστε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και καλύπτουμε τέτοια γεγονότα και τα έχουμε παρακολουθήσει πολλές φορές.

Εγώ θυμάμαι σ' ένα παιχνίδι, Λειβαδιακού-ΑΕΚ που κήκε μπροστά στα μάτια μας ένα βανάκι που είχε το κανάλι, το οποίο κανάλι δεν έφταιγε σε τίποτα, για όσα είχαν συμβεί, θυμάμαι τα επεισόδια ενός Τελικού Κυπέλλου ανάμεσα στην ΑΕΚ και στον Ατρόμητο, όπου έλεγε «παίζουν ΑΕΚ και Ατρόμητος, τι μπορεί να συμβεί» και όμως είχαμε επεισόδια κατά την διάρκεια του παιχνιδιού. Γίνονται μερικές φορές επεισόδια ακόμα και σε παιχνίδια, ως πιο μεμονωμένα γεγονότα, αλλά γίνονται τέτοια βίαια συμβάντα και σε παιχνίδια όπου ο γηπεδούχος είναι τιμωρημένος για την έδρα του. Δηλαδή, έχει λάβει μέρος σε άλλα επεισόδια, μέσω των οπαδών αυτής της ομάδας, έχει τιμωρηθεί με αποκλεισμό της έδρας και όμως αυτοί οι λίγοι που έχουν ε ή μερικές φορές δεν έχουν την δυνατότητα και δεν θα έπρεπε να είναι στο γήπεδο, μπαίνουν στο χώρο του και δημιουργούνται πάλι επεισόδια.

Δηλαδή είναι μια κατάσταση που μερικές φορές ξεφεύγει από τα όρια της λογικής, από τα όρια γενικότερα, του τι μπορούν αυτοί οι άνθρωποι να κάνουν για να κερδίσει η ομάδα τους.»

Κ.Χ.: Όταν ρώτησα τους υπολοίπους συνεντευξιαζόμενους, τι πρέπει να γίνει για να βελτιωθεί η κατάσταση, μου απάντησαν πως πρέπει να αποκτήσουμε παιδεία οι δυο τους και ο άλλος, πως πρέπει να δοθεί περισσότερη προσοχή στις ερασιτεχνικές ομάδες.

Α.Π.: Εγώ νομίζω πως μερικές φορές και στα ερασιτεχνικά πρωταθλήματα και έχουν γίνει πολύ χειρότερα απ' όσα έχουν γίνει στα επαγγελματικά. Νομίζω ότι η παιδεία είναι κάτι το οποίο, δεν μπορείς να το δημιουργήσεις μέσα σε λίγα χρόνια, είναι κάτι το οποίο η Πολιτεία θα έπρεπε να είχε φροντίσει να ως ένα από τα πρώτα μελήματα της και θεωρώ ότι, είναι ένα φαινόμενο που αντιμετωπίζεται μόνο αν οι εμπλεκόμενοι, καταλάβουν πως είναι προς το συμφέρον τους, αυτό το φαινόμενο να παύσει να υπάρχει. Με την έννοια-το είπα και πριν- θα μπορούσαν να προσελκύσουν περισσότερους οπαδούς, περισσότερους φιλάθλους, θα μπορούσαν να προσελκύσουν

περισσότερους χορηγούς, γιατί τώρα δεν ενδιαφέρεται κανείς για το ελληνικό ποδοσφαιρικό πρωτάθλημα.

Βλέπουμε πως η Football League, το πρωτάθλημα της Β' Εθνικής, η δεύτερη κατηγορία ετοιμάζεται να κηρύξει πτώχευση, αυτό σημαίνει πως οι Έλληνες παράγοντες έχτισαν στην άμμο όλα αυτά τα χρόνια, νομίζοντας ότι το να έχει κάποιος μια ομάδα, είναι ο μόνος τρόπος που μπορεί να επηρεάσει την Πολιτεία, πως είναι ο μόνος τρόπος για να επηρεάζει καταστάσεις, να μπορεί να επηρεάσει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, για να μπορεί να κερδίζει χρήματα. Κανείς που θα επενδύσει τα χρήματα του στο ποδόσφαιρο-κυρίως στο ποδόσφαιρο-ενδιαφέρεται για το ίδιο το ποδόσφαιρο. Ενδιαφέρεται για να κερδίσει από το ποδόσφαιρο. Είναι λογικό. Κανείς, δεν έχει επενδύσει στο ποδόσφαιρο για να αφήσει κάτι στο ποδόσφαιρο. Άρα λοιπόν, το πρώτο πράγμα που έχουν να κάνουν είναι οι διαπλεκόμενοι των ομάδων. Σε άλλες περιπτώσεις, σε άλλες χώρες πολλές φορές έχουμε δει ακόμη και παράγοντες των αιωνίων αντιπάλων να κάθονται στο ίδιο τραπέζι, να μην συζητάνε μόνο για το φαινόμενο αυτό, αλλά και για κοινές δράσεις που θα μπορούσαν να κάνουν κατά της βίας, να συζητάνε για παιχνίδια φιλανθρωπικού χαρακτήρα, με στόχο την αλληλεγγύη. Εδώ βλέπουμε ότι όλα εντάσσονται στο χριστουγεννιάτικο πλαίσιο, να δώσουν οι ομάδες δηλαδή κάποια δώρα σε ιδρύματα κοινωφελούς χαρακτήρα και όλο αυτό τελειώνει εκεί.

Είναι ένα φαινόμενο που νομίζω έχει μείνει εκεί, να μεν η Πολιτεία έχει τεράστια ευθύνη, αλλά την μεγαλύτερη ευθύνη την έχουν οι ομάδες, οι παράγοντες, οι Πρόεδροι, ακόμη και οι ίδιοι οι ποδοσφαιριστές όταν καταλάβουνε-που πιστεύω πως θα γίνει κάποια στιγμή, αλλά θα χρειαστεί αρκετός χρόνος. Και θα χρειαστούν παράγοντες που θα ενδιαφέρονται για το ποδόσφαιρο. Να ενδιαφέρονται για το ίδιο το άθλημα, να ενδιαφέρονται για τον αθλητισμό και κυρίως να έχουν στόχο να αφήσουν «κάτι» στο ποδόσφαιρο. Ενώ εδώ βλέπουμε πως οι παράγοντες ενδιαφέρονται πως θα κερδίσουν εύκολα κάποια παιχνίδια, το πώς να βγάλουν αρκετά χρήματα, είτε πουλώντας ποδοσφαιριστές, είτε με το «στοίχημα», που είναι ένα μεγάλο κομμάτι και έτσι είναι ένα ξεχωριστό section αυτού του προβλήματος γιατί επιπλέον αν είσαι παράγοντας, μπορείς να επηρεάσεις ακόμη και αποτελέσματα. Το έχουμε δει που υπάρχουν σε εξέλιξη εισαγγελικές έρευνες, υπάρχει μια διαδικασία που είναι σε εξέλιξη, αλλά θεωρώ πως το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουν οι ίδιοι οι άνθρωποι του ποδοσφαίρου, είναι να ασχοληθούν με το ποδόσφαιρο. Με αυτό το έρημο το ποδόσφαιρο, με αυτά τα φαινόμενα βίας, να προσπαθήσουν να καταλάβουν πως θα είναι προς το συμφέρον τους να ασχοληθούν με αυτό και όχι να ασχολούνται με το πώς θα κερδίσει η ομάδα τους την Κυριακή το παιχνίδι.

Συνοψίζοντας, βλέπουμε πως ο Α.Π. πως θεωρεί το φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας στην Ελλάδα ιδιαίτερο οξυμένο τα τελευταία χρόνια και ότι μεγεθύνεται από πολιτικά συμφέροντα. Πιστεύει ότι συμφέρει τους πολιτικούς να ασχολούμαστε με τον χουλιγκανισμό, για να αποπροσανατολίζεται το ενδιαφέρον του κόσμου από την

πολιτική. Κάτι που ανέφερε και ο Π.Α. στην πρώτη συνέντευξη, μονάχα που εκείνος το είπε με λιγότερη σιγουριά.

Ο Α.Π. ως αίτια του φαινομένου θεωρεί την παιδεία αλλά και τον τρόπο ζωής του σημερινού ανθρώπου, πως όταν δεν έχει χρόνο να τον αφιερώσει σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες που θα βελτιώσουν το σώμα και το πνεύμα του, θα ξεσπάσει ακόμα και στο παιδί του, πόσο μάλλον στο γήπεδο όταν παρακολουθεί την ομάδα του. Δεν θεωρεί πως φταίει η ανδρική φύση του αθλήματος, παρά μόνο ο σύγχρονος τρόπος ζωής.

Σημαντικό μερίδιο ευθύνης αποδίδει στους παράγοντες των ομάδων, που δεν έχουν προσπαθήσει να κατευνάσουν τα πνεύματα και να καλλιεργήσουν την άμιλλα μεταξύ των ομάδων, αλλά και τους δημοσιογράφους, που τονίζει πως πλέον παράγοντες-δημοσιογράφοι και οπαδοί, φτάνουν να γνωρίζονται μεταξύ τους, αφού είναι συγκεκριμένοι πάντα στο γήπεδο, δεν υπάρχει πλέον η αθρόα προσέλευση θεατών όπως γινόταν παλαιότερα.

Ο Α.Π. επισημαίνει ακόμη πως οι οπαδοί που διαπράττουν τα επεισόδια αυτά δρουν ως «οργανωμένοι στρατοί», κάτι που είχε επίσης επισημάνει ο Πάρης Ανδρεανίδης στην πρώτη συνέντευξη. Δικαιολογεί την άποψη του, λέγοντας πως δεν είναι οπαδοί καθώς δεν σέβονται τον αντίπαλο, πως ξεφεύγουν εύκολα όταν τους πιάσει η αστυνομία καθώς οι παράγοντες των ομάδων τους βοηθούν σε αυτό, άρα υπάρχουν παρεμβάσεις στο έργο της αστυνομίας και της δικαιοσύνης, σε αντίθεση με το εξωτερικό όπως λέει που η διαδικασία είναι περισσότερο αξιόπιστη και γρήγορη.

Όταν αναφέρθηκε στο περιστατικό με την πυρπόληση του βαν του τηλεοπτικού σταθμού του Alpha (μου είπε το όνομα του σταθμού μετά χωρίς να είναι κάτι το εμπιστευτικό), στον αγώνα Λεβαδειακού-ΑΕΚ, μπορώ να πω πως διέκρινα συναισθηματική φόρτιση. Είναι λογικό όταν ανασύρει κάποιος μια τέτοια ανάμνηση να νιώθει μια κάποια αγανάκτηση. Εκεί μας πληροφόρησε πως ακόμα και σε ομάδες που έπαιζαν «κεκλεισμένων των θυρών» εξαιτίας της τιμωρίας τους για προηγούμενα συμβάντα, κατάφερναν παρόλα αυτά να παρεισφρήσουν στον αγωνιστικό χώρο και να δημιουργήσουν επεισόδια.

Σε αντίθεση με την άποψη του κυρίου Κ.Ζ., εκείνος δεν πιστεύει πως το να δοθεί έμφαση στο ερασιτεχνικό ποδόσφαιρο θα βοηθήσει στον περιορισμό περιστατικών βίας στο γήπεδο, επειδή σημειώνονται ίδια και χειρότερα έκτροπα εκεί όπως υποστηρίζει. Αναφέρει και πάλι πως οι παράγοντες εάν ενδιαφέρονταν στην εξυγίανση του φαινομένου, θα βοηθούσαν το ποδόσφαιρο να κατακτήσει και πάλι το ενδιαφέρον του κόσμου, το οποίο έχει επικεντρωθεί μόνο σε λίγες ομάδες της Α' Εθνικής -και όχι στον βαθμό που ήταν πριν- με φυσικό επόμενο την πτώχευση της Β' Εθνικής. Διότι, όπως επισημαίνει, οι παράγοντες πίστευαν πως διοικώντας μια ομάδα

μπορούν να επηρεάσουν την Πολιτεία και να προωθήσουν τα συμφέροντα τους, όμως το μόνο που έχουν καταφέρει είναι χάσουν το ενδιαφέρον όσων ήθελαν να επενδύσουν στις ομάδες τους. Πως οι παράγοντες ενδιαφέρονται για τα στοιχήματα και το εύκολο χρήμα, και δεν έχουν ως μακροπρόθεσμο στόχο τους την προσέλκυση επενδυτών.

Προτείνει δύο μέτρα καταστολής του χουλιγκανισμού. Το πρώτο είναι να κάτσουν «στο ίδιο τραπέζι» οι ποδοσφαιρικοί παράγοντες των ομάδων και να συζητήσουν τα κακώς κείμενα και το δεύτερο, είναι να γίνουν διοργανώσεις ουσιαστικής αλληλεγγύης από τους ποδοσφαιριστές προς τον κόσμο και όχι οι τυπικές φιλανθρωπίες των παικτών σε ιδρύματα κοινωφελούς χαρακτήρα. Επειδή η συνέντευξη μας έγινε 4 Δεκεμβρίου και τα Χριστούγεννα ήταν κοντά, και επειδή ήξερε τι γίνεται συνήθως στις εορταστικές περιόδους το ανέφερε.

Ο Α.Π. τελειώνοντας επιμένει στην ευθύνη που έχουν οι παράγοντες-εδώ αναφέρεται για πρώτη φορά και στους Προέδρους - οι ποδοσφαιριστές, αλλά και οι οπαδοί. Οι παράγοντες πρέπει να ενδιαφερθούν ουσιαστικά για το άθλημα και όχι να θέλουν το εύκολο χρήμα από το στοίχημα και την πώληση παικτών σε άλλες ομάδες. Επίσης, όσον αφορά το «στοίχημα», επισημαίνει πως η επιθυμία των παραγόντων για το εύκολο χρήμα, τους έκανε να επηρεάζουν και τα αποτελέσματα των αγώνων, όπου υπάρχει και εισαγγελική δίωξη σε εξέλιξη. Στο τέλος, αποδίδει ευθύνες και στους οπαδούς, που κατά την άποψη του θα έπρεπε να νοιάζονται για το παιχνίδι και όχι ποιος θα νικήσει στο κυριακάτικο ματς.

4. Συνέντευξη Θ.Α.

Τη Neapoli Gate 3 την είδα σε ένα στενό 500 μέτρα από το σπίτι μου, δεν ήξερα τι είναι μέχρι που κοίταξα από τη τζαμαρία. Έκανα αρκετές μέρες για να πάρω το θάρρος και να διαβώ το κατώφλι τους. Ένα απόγευμα καθημερινής το τόλμησα. Είπα μπαίνοντας τον σκοπό της επίσκεψης μου, μέσα βρίσκονταν τέσσερις άντρες και ο ένας μου είπε να μην προχωρήσω γιατί η λέσχη τους όπως την είπαν δεν δέχεται γυναίκες και πως «ό,τι καταφέρεις μόνη σου». Δεν μπορώ να ξέρω τι σκέφτηκαν, μήπως πως θα τους ζητούσα να μου κάνουν εκείνοι την έρευνα μου; Και απλά επανέλαβα για ποιο λόγο πήγα. Ξαφνικά έρχεται ο υπεύθυνος του συνδέσμου, μου είπε να περάσω, πως θα μου μιλούσε για κάποια πράγματα και γενικά ήταν αρκετά ευγενικός, μου προσέφερε ακόμη και καφέ, πράγμα που αρνήθηκα.

Ήθελε να διατηρήσει την ανωνυμία του και μου είπε μόνο το όνομα του και όχι το επώνυμο του. Θ.Α. όπου άλφα, «άγνωστο» επώνυμο. Μου απάντησε κάποιες ερωτήσεις αν και ήταν προφανές πως περισσότερο ήθελε να εκφράσει τη λαχτάρα του και την επιθυμία του να δει τον Ιωνικό ξανά σε μεγάλες κατηγορίες, πράγμα που τον έκανε να το επαναλαμβάνει συνέχεια.

Αν και είναι ιστορικά σωστός, όντως ο Ιωνικός προέρχεται από δύο Πειραιϊκές ομάδες, δεν θυμόταν καλά τις ονομασίες τους και τις έκανε λάθος, όμως αν δεν ανέφερε την ιστορία του Ιωνικού δεν θα την έψαχνα ούτε εγώ. Και παρ' όλη την επιθυμία του να μιλάει συνέχεια για τον Ιωνικό και να μου αναφέρει πως το γήπεδο την Κυριακή για εκείνον και τους φίλους του είναι μία γιορτή, δεν παρέλειψε να μου πει πως για 90 λεπτά η αντίπαλη ομάδα και οι οπαδοί της είναι εχθροί και πως απαιτούν σεβασμό από όσους επισκέπτονται τη Νεάπολη για ένα ματς.

Υπήρξε και ένα κωμικό δρώμενο όταν αποχωρούσα που ένας από τους υπόλοιπους τέσσερις άντρες με ρώτησε σε ποια εφημερίδα δουλεύω, απάντησα πως δεν ισχύει αυτό και συνέχισε πειράζοντας τον διπλανό του λέγοντας «βγάλτε τον φωτογραφία είναι ο μεγαλύτερος χούλιγκαν που υπάρχει!».

Η συνέντευξη με τον Θ.Α.

Κ.Χ.: Τι κάνετε εδώ, ποιοι είστε;

Θ.Α: Εμείς (ενν. οι Neapoli Gate 3, διευκρίνιση τ.σ.) στην αρχή της χρονιάς, όταν ξεκίναγε το πρωτάθλημα, μαζευτήκαμε δέκα-δεκαπέντε άτομα, παλιοί γνώριμοι από τη Θύρα 3 (η Θύρα ιδρύθηκε το 1989). Το γήπεδο είναι αυτό που μας ένωσε, που μας έκανε φίλους, μαζευτήκαμε και είπαμε πως επειδή βλέπουμε χρόνια την ομάδα μας στην Τρίτη εθνική, να συσπειρώσουμε τον κόσμο της Θύρας 3, τη νεολαία πιο πολύ, για να μπορέσουμε έτσι να κάνουμε μια «ζεστή» εξέδρα, να μπορέσουμε να σπρώξουμε την ομάδα, να περάσει από αυτή την κατηγορία, να φτάσει στις επαγγελματικές κατηγορίες που της αξίζει και τόσα χρόνια λείπει από αυτές. Γιατί η ιστορία της ομάδας είναι μεγάλη, ο κόσμος είναι απαιτητικός πολύ και έτσι χρειάζεται να δώσουμε κίνητρο και στους πιο μικρούς από εμάς να συνεχίσουν αυτό το κίνημα, για να φτάσει η ομάδα στις επαγγελματικές κατηγορίες. Εμείς με αυτό το στόχο και αυτό το κίνητρο ξεκινήσαμε, είμαστε τώρα κάπου πενήντα μέλη τώρα στο σύνδεσμο, τα οποία έχουν έναν μικρό ή μεγάλο ρόλο ανάλογα τη σκοπιά και πως το καταλαβαίνει ο καθένας.

Έχουμε φτάσει προς το τέλος της χρονιάς, τα πράγματα στην ομάδα δεν είναι τα ιδανικά, όπως τα σκεφτόμασταν. Έχουμε φτάσει να είμαστε 2 βαθμούς μπροστά από τον δεύτερο, με ένα παιχνίδι λιγότερο και αυτό μας δημιουργεί λίγο άγχος γιατί ουσιαστικά με νίκες και δικές μας και δικές του, του Εργοτέλη, που είναι ο κύριος αντίπαλος μας τώρα στη Γ' Εθνική στον τέταρτο όμιλο. Με αυτή την κατάσταση δύσκολα θα περάσουμε την κατηγορία. Άμα δεν κάνει κανα «τσαφ» ο Εργοτέλης ας πούμε, για να μπορέσουμε να βγούμε πρώτοι στη βαθμολογία. Από κει και πέρα, σκοπός αυτού του συνδέσμου όπως σου ξαναείπα και πριν είναι να συσπειρώσει τον

κόσμο και να μπορέσει να συνεχιστεί αυτό το πράγμα που έχουμε αρχίσει εδώ και δεκαετίες οι Rangers (τα μέλη της Θύρας 3) και οι Neapoli Gate 3 για να μπορέσουμε να δούμε πάλι την ομάδα σε επαγγελματικές κατηγορίες.

Κ.Χ.: Όπως έκανα την έρευνα μου, διαπίστωσα πως εδώ στη Νεάπολη είναι και λίγο θερμόαιμοι οι οπαδοί και έχετε και μια κόντρα με την Προοδευτική.

Θ.Α.: Ιστορικά να ξέρεις, κάποτε, στην ιστορία των δύο ομάδων, πρώτα απ' όλα ο Ιωνικός έγινε συγχώνευση δύο ομάδων της Άμυνας Νικαίας και της Ένωσης Νικαίας Φιλάθλων (Ο Θ. εδώ αναφέρεται στην Άμυνα Κοκκινιάς που το 1965 με τον Άρη Πειραιά που συγχωνεύτηκαν και δημιούργησαν τον Ιωνικό), που ήταν κατά βάση πρόσφυγες (ενν. οι παίκτες, οι φίλαθλοι και το ιδιοκτησιακό καθεστώς διευκρίνιση τ.σ.), και θέλαν να αφήσουν στην περιοχή ένα διαμάντι όσον αφορά την ιστορία της περιοχής, της Κοκκινιάς ευρύτερα και ειδικότερα της Νίκαιας.

Αυτό που έχει αποδείξει η ομάδα τόσα χρόνια είναι ότι πρώτα απ' όλα θέλει να πρωταγωνιστεί σε κάθε κατηγορία που παίζει, κατά δεύτερον έχει συσπειρώσει τον κόσμο που είναι ξενιτεμένος και που ζει για κείνες τις αλησμόνητες πατρίδες που χάσαμε τότε με την Καταστροφή της Σμύρνης και τα σχετικά και από εκεί και πέρα να συνεχίσουν οι νεότεροι, αυτό που οι παλαιότεροι μας αφήσανε σαν κληρονομιά. Δηλαδή, το γήπεδο, τη γιορτή που κάνουμε κάθε Κυριακή. Γιατί εμείς έτσι βλέπουμε το γήπεδο σαν μια γιορτή, σαν μια ευκαιρία να γιορτάσουμε όλοι μαζί, να περάσουμε μια Κυριακή ωραία και από εκεί και πέρα όσο μπορούμε να σπρώξουμε την ομάδα, να πάει καλύτερα στις επαγγελματικές κατηγορίες και τα σχετικά.

Τώρα αυτό με την Προοδευτική. Αυτό που με ρώτησες, το δεύτερο σκέλος. Η Προοδευτική είναι μια γειτονική ομάδα, τοπική, με ας το πούμε πιο μεγάλη ιστορία από μας, όσον αφορά το από τότε που ιδρύθηκε. Είναι πιο παλιά ομάδα από μας.

Κ.Χ.: Κατάλαβα.

Θ.Α.: Οι οπαδοί είναι της Προοδευτικής μας βρίσκουν αντίθετους σε πολλές περιπτώσεις γιατί ενώ υπήρχανε προτάσεις από προέδρους και του Ιωνικού και της Προοδευτικής παλαιότερα, ώστε να γίνει μια συγχώνευση, να συσπειρωθεί όλος αυτός ο κόσμος και να γίνει ένα, σε πολλές περιπτώσεις ούτε αυτοί το θέλανε ούτε εμείς, γιατί υπήρχε χάσμα απόψεων όσον αφορά τι εννοούμε εμείς γήπεδο. Το πώς το αντιλαμβάνεται ο καθένας.

Η κόντρα υπάρχει και θα υπάρχει, είναι για μας όπως λέμε Παναθηναϊκός-Ολυμπιακός ή ΑΕΚ-ΠΑΟΚ και τα σχετικά. Υπάρχει αυτή η κόντρα διότι ουσιαστικά μέσα στα χρόνια αυτά που περάσανε και πρωταγωνιστούσαν και οι δυο ομάδες σε μεγάλες επαγγελματικές κατηγορίες, ήτανε το τοπικό ντέρμπι και όλοι θέλανε να βγάλουν το μάτι του αλλουνού μέσα σε εισαγωγικά αλλά εμείς κοιτάμε το καλό της

ομάδας μας κατά βάση, δεν ασχολούμαστε με άλλους, θεωρούμε πως ο Ιωνικός πρέπει να επιστρέψει στις επαγγελματικές κατηγορίες, είναι το πρώτο μας κίνητρο γι' αυτό δημιουργήθηκε αυτός ο σύνδεσμος.

Από κει και ύστερα, κάθε ένας που έρχεται στη Νεάπολη είναι εχθρός. Εχθρός για ενενήντα λεπτά έτσι; Μην το γενικεύσουμε. Δεν έχουμε κάνει με κανέναν συμβιβασμό, θέλουμε όλους τους αγώνες να τους παίρνουμε στα ίσα, κοιτάμε οι διοικήσεις μας να μην κοιτάνε να... να μην ξεπλένουν χρήμα, ούτε να εκμεταλλεύονται τον Ιωνικό για διάφορους λόγους και έτσι είμαστε εδώ για να φρουρούμε την ιστορία και το καλό της ομάδας μας.

Κ.Χ.: Εσείς θέλετε όπως λες το καλό της ομάδας σας, όμως έχεις δει ανθρώπους που να έρχονται στο γήπεδο για να εκτονωθούν και μόνο;

Θ.Α.: Κατά βάση σε όλες τις ομάδες πιστεύω υπάρχουν άνθρωποι που κινούνται από τις μάξες, ας το πούμε. Επειδή το ποδόσφαιρο είναι ένα μαζικό άθλημα, υπάρχουν άνθρωποι που βλέπουν το γήπεδο σαν μια Κυριακή και τελειώσε εκεί πέρα το πράγμα. Και αυτό που θέλουμε εμείς από αυτόν τον κόσμο είναι να βοηθάει κάθε Κυριακή στο γήπεδο με τη φωνή του, την παρουσία του με τα εισιτήρια του, με τα διαρκείας του, όπως μπορεί ο καθένας και όπως το αντιλαμβάνεται ο καθένας.

Θέλουμε αυτός ο κόσμος σε όποια κατηγορία είναι η ομάδα, να είναι κοντά στην ομάδα, κοντά στους συνδέσμους, γιατί οι σύνδεσμοι βγάζουν μια γραμμή για το πώς μπορεί να κινηθεί ο κόσμος και μέσα από συζητήσεις βέβαια και όλα αυτά μέσα από τους δεκαπέντε που είναι μπροστά στον σύνδεσμο, αλλά και τα ευρύτερα μέλη που είμαστε κάπου πενήντα. Να μπορέσουμε να περιφρουρήσουμε την ομάδα κι από κει και ύστερα, όποιος νιώθει περισσότερο τοπικιστής ας το πούμε και θέλει να βοηθήσει και λίγο περαιτέρω, είμαστε εδώ, ανοιχτοί σε προτάσεις για το οτιδήποτε χρειάζεται και για οτιδήποτε έχει να συζητήσει ο καθένας, να έρθει να μας το πει, να συζητηθεί και να λυθεί.

Κ.Χ.: Θυμάσαι κάποιο συμβάν σχετικό με την βία στο γήπεδο, που να θυμάσαι έντονα; Μιας και είμαστε και κοντά στο γήπεδο του Ιωνικού.

Θ.Α.: Σε πολλές περιπτώσεις που ξεκινάμε να πάμε στο γήπεδο μας, ανά τις περιοχές που περνάμε, υπάρχουν οργανωμένες ομάδες είτε τοπικές είτε σε πιο μεγάλες κατηγορίες, που δεν μας γουστάρουν καθόλου. Γιατί; Είχαμε έναν πρόεδρο τον Ν.Κ., αείμνηστη η μνήμη του, ο οποίος ήταν στυγνός επιχειρηματίας, κοιτούσε το καλό της ομάδας, δεν θα τον ξεχάσουμε ποτέ για όσα έχει κάνει για την ομάδα, ήταν ένας άνθρωπος που πήρε τον Ιωνικό από εκεί που ήτανε χρεωμένος μέχρι τέρμα και προσπάθησε να τον ανεβάσει σε μεγαλύτερες κατηγορίες. Το κατάφερε εν μέρει. Δυστυχώς, με το που πέθανε δεν συνεχίστηκε το έργο του, από τους γιους του όπως το περιμέναμε εμείς και ουσιαστικά εμείς κοιτάμε αυτές τις τέσσερις τελευταίες αγωνιστικές που έχουν μείνει από τη λήξη του πρωταθλήματος, να μπορέσουμε να κάνουμε ότι περνάει από το χέρι μας, για να βγάλουμε την ομάδα από τη δύσκολη θέση αυτή που βρίσκεται. Γιατί είμαστε με δύο πόντους μπροστά από τον δεύτερο,

αλλά ουσιαστικά με ένα παιχνίδι λιγότερο, να μπορέσουμε να τον βγάλουμε από αυτή την κατηγορία να τον πάμε στις υψηλότερες, να βρεθεί κάποιος επιχειρηματίας να αναλάβει την ομάδα, που να μπορέσει να την φτάσει εκεί που την ονειρευόμαστε όλοι. Δηλαδή, στα σαλόνια της Α' Εθνικής και μετέπειτα ίσως σε κάποια Ευρώπη, ίσως σε κάποιο ευρωπαϊκό διαγωνισμό, ίσως κάπου εκεί πέρα που είχαμε συνηθίσει να τον βλέπουμε.

Ιστορικά ο Ιωνικός έχει φτάσει σε έναν Τελικό Κυπέλλου με την ΑΕΚ το 2000, έχει φτάσει να παίζει με την Nantes στο Κύπελλο UEFA το 1989, και εκεί είναι που θέλουμε όλοι- που απαιτούμε κατά κάποιο τρόπο, οι διοικήσεις και όποιος είναι μέσα στην ομάδα, να φτάσουμε να ξαναδούμε την ομάδα σε μεγάλες επαγγελματικές κατηγορίες, όπως της αξίζει.

Κ.Χ.: Μου έχουν πει, άλλοι συνεντευξιαζόμενοι, πως είναι θέμα παιδείας (η βία του ποδοσφαίρου)...

Θ.Α.: Όλα είναι θέμα παιδείας! Και το πώς αντιλαμβάνεσαι το γήπεδο και πως το ένα και το άλλο. Εμείς δεν αναζητούμε τα επεισόδια, αλλά ουσιαστικά επειδή δεν είμαστε διατεθειμένοι να κάνουμε κανενός το χατίρι όσον αφορά τις προθέσεις που έχουν οι άλλες ομάδες και τα θέλω τους. Το δικό μας μυαλό είναι πιο ανοιχτό δεν κοιτάει να μπει σε ένα καλούπι του τύπου «κάνω υπομονή φέτος, του χρόνου και θα κανονιστούν κάποια πράγματα να γίνουνε και με αυτό εμείς πρέπει να συμβιβαστούμε». Συμβιβάζομαστε μόνο με τις πρώτες θέσεις, συμβιβάζομαστε με τον πρωταθλητισμό, αυτό είναι που η ιστορία της ομάδας μας έχει διδάξει, αυτό έχουμε διδαχτεί από τους παλιότερους και θέλουμε να το περάσουμε και στους νεότερους, και από εκεί και ύστερα, θέλαμε να κάνουμε κάθε Κυριακή μια γιορτή για μας πρώτα απ'όλα, για τον Ιωνικό και να περιφρουρήσουμε την ομάδα μας με οποιοδήποτε τρόπο είναι αυτό δυνατό.

Όσον αφορά επεισόδια και τα σχετικά, κοιτάμε όποιος έρχεται στη Νεάπολη να σέβεται τον τόπο που έχει έρθει, να μας κοιτάει στα ίσα και να μην στήνονται παιχνίδια, να μην γίνονται τράβαλα και τα σχετικά. Ανά περιόδους, έχουνε γίνει συρράξεις και διάφοροι διαπληκτισμοί με διάφορες ομάδες, όπως με την Προοδευτική συνέχεια που γίνονται τα σχετικά (ενν. οι διαπληκτισμοί), αλλά προσπαθούμε όσο μπορούμε αυτά να τα αποφεύγουμε, έχουνε γίνει τρομονόμοι, έχουνε γίνει διάφορες κινήσεις από την UEFA που καταδικάζουν τα επεισόδια... Δεν θέλουμε επεισόδια μέσα στα γήπεδα, αλλά από εκεί και πέρα θέλουμε η έδρα μας να είναι καυτή, να μαζεύουμε όσο πιο πολύ κόσμο μπορούμε και κανέναν να μην έχει να πει για τον Ιωνικό, για το οτιδήποτε. Αυτό.

Συμπεράσματα συνεντεύξεων

Ο καθένας συνεντευξιαζόμενος μας έδωσε την δική του οπτική πάνω στο θέμα του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού. Στην πρώτη συνέντευξη ο προπονητής και ο παλαίμαχος παίκτης του Ολυμπιακού μας αναφέρουν την ιστορική αναδρομή του χουλιγκανισμού, ποιοι είναι οι γενεσιουργοί παράγοντες του φαινομένου και ποιοι λόγοι κατά τη γνώμη τους αποτρέπουν τη λύση του προβλήματος αυτού. Στη δεύτερη συνέντευξη είχαμε έναν πολιτικό που δεν μπορούσε να είναι τόσο ελεύθερος όσο οι προηγούμενοι και ανέφερε την εμπειρία που έχει αποκομίσει από το βρετανικό ποδόσφαιρο όσο ήταν φοιτητής στην Αγγλία και πως η παιδεία είναι πολύ σημαντική για την αποτροπή της βίας του ποδοσφαίρου.

Ο σπορτκάστερ στην τρίτη κατά σειρά συνέντευξη, μας έδωσε μια πολύ σημαντική ματιά ενός ανθρώπου που σχεδόν τριάντα χρόνια έχει δει δεκάδες επεισόδια να εκτυλίσσονται μπροστά στα μάτια του, που όμως αν και δημοσιογράφος δεν στρογγυλεύει καταστάσεις και κατηγορεί ευθέως την πολιτεία και τέλος τον υπεύθυνο του συνδέσμου του Ιωνικού που παρ'όλη την αγάπη του για την ομάδα, μας έδωσε χρήσιμες πληροφορίες για το πώς νιώθουν οι οπαδοί την ώρα του αγώνα, την έχθρα τους απέναντι στους αντιπάλους αλλά και το ομαδικό πνεύμα που τους διακατέχει.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Βαφέας Ν., Κοταρίδης Ν. «Το φαινόμενο της ποδοσφαιρικής βίας» στο «Κοινωνία και αθλητισμός» Ζαιμάκης –Φουρναράκη (2015), Αθήνα 2015, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Γασιάς Γ. «Η διάδοση του ποδοσφαίρου» στο «Κοινωνία και αθλητισμός» Ζαιμάκης –Φουρναράκη (2015), Αθήνα 2015, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Ζαφειρόπουλος Κ. «Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία;», Αθήνα 2005, Εκδόσεις Κριτική
- Giddens A. «Κοινωνιολογία», 2002, Εκδόσεις Gutenberg
- Giddens A. «Κοινωνιολογία», 2009, Εκδόσεις Gutenberg
- Κυπριανός Π., Χουμεριανός Μ. «Ανατομία των Ποδοσφαιρικών Παθών», Αθήνα 2009, Εκδόσεις Διόνικος
- Κυριαζή Ν. «Η κοινωνιολογική έρευνα», Αθήνα 2009, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Μορέν Ε. «Η μέθοδος 3. Η γνώση της γνώσης», Παρίσι 2001, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου
- Μπουκάλας-Καρκαγιάννης Σ., Σχινάς Παπαδόπουλος Ι. «Συνθήματα και Τραγούδια των Ελληνικών Γηπέδων» Αθήνα 2014, Εκδόσεις Άγρα

Ξενόγλωσση

- Armstrong, G. (1998) Football hooligans: Knowing the score, Oxford and New York: Berg
- Armstrong, G., and R. Harris (1991) 'Football hooligans: Theory and evidence', Sociological Review, vol. 39, no. 3, pages 427-458
- Clarke, J. (1973) Football hooliganism and the skinheads, Stencilled Occasional Paper, Birmingham: Centre for Contemporary Cultural Studies.
- Clarke, J. (1978) 'Football and working class fans: Tradition and change', in R. Ingham (ed.), Football hooliganism: The wider context, London: Interaction, pages 37-60
- Dunning, E., P. Murphy and I. Waddington (2002a) 'Towards a global programme of research into fighting and disorder', in E. Dunning, P. Murphy, I. Waddington and

- A.E. Astrinakis (eds), *Fighting fans: Football hooliganism as a world phenomenon*, Dublin: University College Dublin Press, pages 218-224
- Dunning, E., P. Murphy and I. Waddington (1991) 'Anthropological versus sociological approaches to the study of soccer hooliganism: Some critical notes', *Sociological Review*, vol. 39, no. 3, pages 459-478
- Dunning (ed.), *The sociology of sport: A selection of readings*, London: Frank Cass, pages 352-377
- Dunning, E., P. Murphy and J. Williams (1988) *The roots of football hooliganism: An historical and sociological study*, London: Routledge and Kegan Paul
- Dunning, E., P. Murphy and J. Williams (1986) 'Spectator violence at football matches: Towards a sociological explanation', *British Journal of Sociology*, vol. 37, no. 2, pages 221-244
- Elias, N. (1971) 'The genesis of sport as a sociological problem', in E. Dunning (ed.), *The sociology of sport: A selection of readings*, London: Frank Cass, pages 88-115
- Giulianotti, R. (2001) 'A different kind of carnival', in M. Perryman (ed.), *Hooligan wars: Causes and effects of football violence*, Edinburgh and London: Mainstream, pages 141-154
- Giulianotti, R. (1999) *Football: A sociology of the global game*, Cambridge: Polity
- Holt, R. (1990) *Sport and the British: A modern history*, Oxford and New York: Oxford University Press
- Spaaij, R.F.J. (2005b) 'Het succes van de Britse voetbalwet: Kanttekeningen en best practices', *Tijdschrift voor de Politie*, vol. 67, no. 1/2, pages 4-8
- Spaaij R. (2006) *Understanding of Football Hooliganism*, Amsterdam, Amsterdam University Press, page 10
- Robson, G. (2000) *No one likes us, we don't care: The myth and reality of Millwall fandom*, Oxford and New York: Berg
- Taylor, I. (1971) 'Football mad: A speculative sociology of football hooliganism', in
- Williams, J. (1991) 'Having an away day: English football spectators and the hooligan debate', in J. Williams and S. Wagg (eds), *British football and social change: Getting into Europe*, Leicester and London: Leicester University Press, pages 160-184

Ιστότοποι

<http://aris.re/index.php/%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%B5%CF%81%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1094303.stm>

http://news.bbc.co.uk/cbbcnews/hi/find_out/guides/sport/international_football/newsid_3089000/3089728.stm

<http://theinsider.gr/10-16-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%AC%CE%B8%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%BE%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CF%8C%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82/>

<http://www.dw.com/en/german-hooligans-make-mark-in-bratislava/a-1701053>

<http://www.enikos.gr/media/266654,BINTEO-FWTO-H-aimatovammenh-lista-ths-opadikhs-vias.html>

http://www.epo.gr/Default.aspx?a_id=22516

http://www.epo.gr/Default.aspx?a_id=25295

http://www.ethnos.gr/diethni/arthro/irlandoi_opadoi_to_antidoto_stin_podosfairiki_bia-64394319/

<http://www.filopoulos.gr/>

<http://www.iefimerida.gr/news/127844/%CF%87%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%82-%CE%BC%CF%80%CE%BB%CE%B9%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%BF-%CE%B8%CF%8D%CE%BC%CE%B1->

<http://www.kathimerini.gr/283849/article/epikairothta/ellada/aytoi-einai-poy-ton-maxairwsan>

<http://www.kathimerini.gr/786705/article/epikairothta/a8lhtismos/h-alytida-toy-aimatos-pros8etei-krikoys>

<http://www.newsbeast.gr/society/arthro/163550/to-hroniko-tis-vias-ston-elliniko-athlismo>

[http://www.onsports.gr/Podosfairo/Podosfairo-Afierwmata/item/189137-82-hronia-epeisodia-\(photos-videos\)](http://www.onsports.gr/Podosfairo/Podosfairo-Afierwmata/item/189137-82-hronia-epeisodia-(photos-videos))

<http://www.paokfc.gr/istoria/o-paok-stin-europi-nhc/geniko/>

<http://www.sdna.gr/monimes-stiles/san-simera/article/128617/h-mera-poy-dakryse-alkazar-pics-vids>

<http://www.soccerphile.com/soccerphile/news/balkans-soccer/football-war.html>

<http://www.sport24.gr/football/Euro/Euro2016/irlandoi-opadoi-nanoyrizoyn-mwrose-treno.4127553.html>

<http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=180006>

<http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=191045>

<http://www.videoman.gr/97676>

<https://prezi.com/wo58dcojinx9/socer-hooliganism-or-hools/>

<https://www.youtube.com/watch?v=KHPcg8MeWUQ>